

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ: ΜΕΘΟΔΟΙ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ

**Εναλλακτικά δίκτυα διανομής τροφίμου στο πλαίσιο της
αλληλέγγυας οικονομίας και της αστικής ανθεκτικότητας.**

**Η περίπτωση του Συνεταιρισμού Γαλασίου χωρίς
μεσάζοντες**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ξαρχή Δανάη

Τριμελής εξεταστική επιτροπή:

Θεοδοσία Ανθοπούλου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Επιβλέπουσα

Δέσποινα Παπαδοπούλου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Γεωργία Πετράκη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Αθήνα 2017

Copyright © Δανάη Ξαρλή, 2017.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου κα Θεοδοσία Ανθοπούλου, για την υποστήριξη, την καθοδήγηση και το συνεχές της ενδιαφέρον για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας καθώς και τα υπόλοιπα μέλη της επιτροπής κα Δέσποινα Παπαδοπούλου και κα Γεωργία Πετράκη.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω τα μέλη και τους εθελοντές του συνεταιρισμού Γαλατσίου χωρίς μεσάζοντες – «Παίρνω Αμπάριζα», για την προθυμία τους να συμμετέχουν στις ομάδες εστιασμένης συζήτησης καθώς και για τη συνολική βοήθεια τους, χωρίς αυτήν θα ήταν αδύνατη η πραγματοποίηση της παρούσας μελέτης.

Τέλος ευχαριστώ την οικογένεια μου και τους φίλους μου οι οποίοι ήταν υποστηρικτές της προσπάθειας μου καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου. Ιδιαίτερως η βοήθεια του Νικόλα Καραβέλλα και της Βασιλικής Πολυζώη, αποδείχθηκε πολύτιμη για την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
ΜΕΡΟΣ 1 ^ο : Εναλλακτικά δίκτυα διανομής τροφίμου στα πλαίσια της αλληλέγγυας οικονομίας και της αστικής ανθεκτικότητας	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Αστική Ανθεκτικότητα - Επισιτιστική Κυριαρχία	11
1.1 Ορίζοντας την αστική ανθεκτικότητα (urban resilience).....	11
1.2 Η αστική ανθεκτικότητα υπό το πρίσμα της επισιτιστικής κυριαρχίας.....	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία	19
2.1 Η κρίση του κοινωνικού κράτους και η ανάδυση των «εναλλακτικών οικονομιών».....	19
2.2 Αλληλέγγυα οικονομία	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Εναλλακτικά δίκτυα διανομής τροφίμου	28
3.1 Ανάδυση και δυναμική των εναλλακτικών δικτύων τροφίμου	28
3.2 Εναλλακτικά δίκτυα τροφίμου, ηθική κατανάλωση και σχέσεις εμπιστοσύνης. Το παράδειγμα των Αλληλέγγυων Ομάδων Αγοράς (G.A.S.) από την Ιταλία.	33
Μέρος 2ο: Μελέτη περίπτωσης του συνεταιρισμού Γαλατσίου χωρίς μεσάζοντες.....	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Το εμπειρικό παράδειγμα	37
4.1 Μεθοδολογία Εμπειρικής Έρευνας.....	37
4.2 Χαρακτηριστικά και πλαίσιο λειτουργίας του συνεταιρισμού. Η δυναμική του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης στην τοπική κοινωνία	40
4.3 Προφίλ, κίνητρα και προσδοκίες των εθελοντών: η κινητήρια δύναμη του συνεταιρισμού.....	43
4.4 Η κατανάλωση μέσα από το συνεταιρισμό	46
4.5 Ο συνεταιρισμός στα πλαίσια της αλληλέγγυας οικονομίας	49
4.6 Το εγχείρημα σε συνάρτηση με την πόλη.....	52
4.7 Η βιωσιμότητα του εγχειρήματος	55
4.8 Συμπεράσματα εμπειρικής έρευνας	56
ΣΥΖΗΤΗΣΗ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	60
ΠΗΓΕΣ – ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	64
ABSTRACT	72
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ I Τα μεθοδολογικά εργαλεία της εμπειρικής έρευνας	73
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II Τα χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων στις ομάδες εστιασμένης συζήτησης.....	82

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ Η μετάβαση στο συνεταιρισμό μέσα από το κάλεσμα της συλλογικότητας	85
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙV Το καταστατικό του συνεταιρισμού	88
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V Το έντυπο παραγγελιών του συνεταιρισμού.....	92
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VI Φωτογραφικό υλικό* του συνεταιρισμού Γαλατσίου χωρίς μεσάζοντες.....	98

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1 Αριθμός ατόμων ανά ηλικιακή κατηγορία στην ομάδα συζήτησης εθελοντών	82
Πίνακας 2 Αριθμός ατόμων ανά ηλικιακή κατηγορία στην ομάδα συζήτησης εθελοντών – καταναλωτών	82
Πίνακας 3 Αριθμός ατόμων ανά εκπαιδευτικό επίπεδο στην ομάδα συζήτησης εθελοντών	83
Πίνακας 4 Αριθμός ατόμων ανά εκπαιδευτικό επίπεδο στην ομάδα συζήτησης εθελοντών – καταναλωτών	83
Πίνακας 5 Αριθμός ατόμων βάσει επαγγελματικής κατάστασης στην ομάδα συζήτησης εθελοντών	84
Πίνακας 6 Αριθμός ατόμων βάσει επαγγελματικής κατάστασης στην ομάδα συζήτησης εθελοντών – καταναλωτών	84

ΕΙΚΟΝΕΣ

Εικόνα 1. Μπαίνοντας στο συνεταιρισμό	98
Εικόνα 2. Ημέρα διανομής προϊόντων του συνεταιρισμού (1)	98
Εικόνα 3. Προϊόντα του συνεταιρισμού (1)	99
Εικόνα 4. Μη διατροφικά προϊόντα του συνεταιρισμού	99
Εικόνα 5. Ρίγανη «χωρίς μεσάζοντες»	100
Εικόνα 6. Προϊόντα του συνεταιρισμού (2)	100
Εικόνα 7. Ημέρα διανομής προϊόντων του συνεταιρισμού (2)	101
Εικόνα 8. Προϊόντα του συνεταιρισμού (3)	101

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μελέτη εξετάζει τα εναλλακτικά δίκτυα διανομής τροφίμου ως εγχειρήματα αλληλέγγυας οικονομίας και το ρόλο που διαδραματίζουν στα πλαίσια της αστικής ανθεκτικότητας ως προς την επισιτιστική ασφάλεια των πόλεων. Τα εναλλακτικά δίκτυα διανομής τροφίμου, παγκοσμίως, αποτελούν μια «αντί – συμβατική» πρόταση στρέφοντας το ενδιαφέρον στη βιώσιμη παραγωγή, διανομή και κατανάλωση τροφής υπογραμμίζοντας τη σημασία της δίκαιης πρόσβασης σε αυτήν και την «επανακοινωνικοποίηση» της.

Στην Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια της οικονομικής κρίσης, έκαναν δυναμικά την εμφάνιση τους οι αγορές χωρίς μεσάζοντες, θέτοντας τον προβληματισμό της «οικονομικής εκμετάλλευσης» παραγωγών και καταναλωτών γύρω από την αγορά των τροφίμων, προτείνοντας μια εναλλακτική λύση ως προς τη διανομή τους.

Κύριος στόχος της εργασίας είναι η αποτύπωση των χαρακτηριστικών της δυναμικής των εναλλακτικών δικτύων διανομής τροφίμου στη διαμόρφωση μιας νέας αγοραστικής αντίληψης των καταναλωτών, καθώς και η διερεύνηση της βιωσιμότητας τους ως εγχειρήματα αλληλέγγυας οικονομίας.

Μεθοδολογικά η έρευνα στηρίχθηκε στη βιβλιογραφική επισκόπηση γύρω από τα ζητήματα της αλληλέγγυας οικονομίας, επισιτιστικής ασφάλειας και της αστικής ανθεκτικότητας και την εμπειρική έρευνα, μέσω μελέτης περίπτωσης του συνεταιρισμού Γαλασίου χωρίς μεσάζοντες.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν πως ο συγκεκριμένος συνεταιρισμός, μέσα από τη λειτουργία του, σύμφωνα με τις αρχές της αλληλέγγυας οικονομίας, απαντά πολλαπλά στα προβλήματα τα οποία αντιμετωπίζει η πόλη εν μέσω οικονομικής κρίσης, τόσο σε επίπεδο επισιτιστικής και διατροφικής ασφάλειας όσο και δημιουργώντας ένα κοινωνικό χώρο έκφρασης. Πρόκειται για ένα εγχείρημα βιώσιμο το οποίο καταφέρνει να προτείνει μια εναλλακτική λύση στην πρόσβαση σε ποιοτικά και φθηνά τρόφιμα, παρακάμπτοντας τους μεσάζοντες και αποτελώντας ένα τόπο συνάντησης και πολιτικής έκφρασης.

Λέξεις – κλειδιά:

Εναλλακτικά δίκτυα διανομής τροφίμου, χωρίς μεσάζοντες αγορά, επισιτιστική κυριαρχία, κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία, αστική ανθεκτικότητα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η οικονομική κρίση, με την οποία η Ελλάδα έρχεται αντιμέτωπη τα τελευταία χρόνια, αποτελεί τη συγκυρία εκείνη η οποία επιβάλλει οικονομικούς περιορισμούς στον πληθυσμό και συντελεί στην επιδείνωση του βιοτικού του επιπέδου, αναδεικνύοντας τον προβληματισμό γύρω από τη προσαρμογή του ή μη στις νέες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες.

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να διερευνήσει την έννοια της αστικής ανθεκτικότητας. Επικεντρώνεται στην πόλη καθώς οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης είναι περισσότερο έντονες λόγω της μεγάλης συγκέντρωσης πληθυσμού. Η αστική ανθεκτικότητα, υπό το πρίσμα της επισιτιστικής κυριαρχίας αποτελεί έναν από τους βασικούς άξονες της μελέτης αυτής. Η οικονομική κρίση που βιώνεται με δραματικότερο τρόπο στα μεγάλα αστικά κέντρα, όπως στην περίπτωση της μητροπολιτικής περιοχής της Αθήνας και η φτωχοποίηση των νοικοκυριών ανέδειξαν δύο πτυχές που αφορούν την τροφή. Πρώτον τα ζητήματα πρόσβασης σε ποιοτική και ασφαλή τροφή, σε προσιτή τιμή για όλες τις κοινωνικές ομάδες και δεύτερον τις εκμεταλλευτικές οικονομικές σχέσεις γύρω από την παραγωγή και κατανάλωση των τροφίμων, όπως διαμορφώνονται από την παγκόσμια αγορά. Στα πλαίσια αυτά αναδύθηκε, στην Ελλάδα, το αποκαλούμενο «κίνημα της πατάτας»¹ στην Πιερία, το 2012, του οποίου στόχος ήταν η εξάλειψη της οικονομικής εκμετάλλευσης των παραγωγών από τους μεσάζοντες και η απευθείας διάθεση των προϊόντων στους καταναλωτές σε δίκαιες τιμές.

Τα εγχειρήματα των αγορών «χωρίς μεσάζοντες» αποτελούν μια εναλλακτική πρόταση έναντι του κλασικού μοντέλου της αγοράς και σκοπός τους είναι να λειτουργούν προς το συμφέρον των παραγωγών αλλά και των καταναλωτών έτσι ώστε να επωφελούνται και οι δύο πλευρές εξίσου. Ειδικότερα εξετάζεται υπό το πρίσμα της αστικής ανθεκτικότητας, η ικανότητα του πληθυσμού της πόλης να ανταπεξέρχεται στις επισιτιστικές και διατροφικές αβεβαιότητες της κρίσης, μέσα από εγχειρήματα πολιτών σχετικά με τα εναλλακτικά δίκτυα διανομής τροφίμου. Σκοπός είναι να αναδειχθεί πώς μέσα στην περίοδο της κρίσης, στην μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας, οι κοινωνικοί δρώντες και συλλογικότητες πολιτών έλαβαν πρωτοβουλίες με στόχο τον επαναπροσδιορισμό της οικονομικής τους δραστηριότητας λαμβάνοντας υπόψη το

¹ <http://www.otoposmou.gr/>: Εθελοντική Ομάδα Δράσης Ν. Πιερίας «Ο ΤΟΠΟΣ ΜΟΥ».

συμφέρον τους και το συμφέρον των συμπολιτών τους και με ποιον τρόπο αυτή η διαδικασία έχει συμβάλει στην έννοια της αστικής ανθεκτικότητας.

Η εκπόνηση της παρούσας εργασίας στηρίχθηκε σε δύο άξονες, τη θεωρητική προσέγγιση και την εμπειρική έρευνα. Η θεωρητική διερεύνηση του αντικειμένου, πραγματοποιήθηκε μέσω της σχετικής με αυτό βιβλιογραφικής επισκόπησης, της αναζήτησης επιστημονικής αρθρογραφίας, ηλεκτρονικών πηγών και αναφορών στον Τύπο. Λόγω της σχετικά πρόσφατης ανάδυσης του φαινομένου στην Ελλάδα, η αναζήτηση επιστημονικών κειμένων στην ελληνική γλώσσα αποδείχθηκε μη επαρκής για την ανάλυση αυτού, η στρόφη στη διεθνή επιστημονική αρθρογραφία κρίθηκε απαραίτητη έτσι ώστε να προσεγγιστεί και να αναλυθεί το θέμα όσο το δυνατόν εμπειριστατωμένα, τηρουμένων των αναλογιών και των περιορισμών μιας διπλωματικής εργασίας.

Μέσω της ποιοτικής έρευνας επιχειρήθηκε να αναδειχθούν τα υποκειμενικά νοήματα που συνδέονται με τις πράξεις των δρώντων, οι οποίες αφορούν τη συμμετοχή τους σε μια εναλλακτική μορφή οικονομίας. Λόγω, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, της σχετικά πρόσφατης εμφάνισης των δικτύων χωρίς μεσάζοντες αλλά και των εγχειρημάτων κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας στην Ελλάδα, στόχος της ποιοτικής έρευνας ήταν να προσφέρει τις πληροφορίες εκείνες για το φαινόμενο οι οποίες δε θα ήταν δυνατόν να αντληθούν χωρίς τη διεξαγωγή της και την κατανόηση τους μέσω του λόγου των ίδιων των εμπλεκόμενων στα εγχειρήματα αυτά.

Η δομή της μελέτης αποτελείται από δύο βασικά μέρη, το θεωρητικό πλαίσιο και το εμπειρικό παράδειγμα, όπου παρουσιάζονται και αναλύονται τα ευρήματα της έρευνας. Στο πρώτο κεφάλαιο, του θεωρητικού πλαισίου, αναλύεται η αστική ανθεκτικότητα, επιχειρώντας να γίνει μια σύντομη αναφορά στην προέλευση της έννοιας και τη σύνδεση της με τις κοινωνικές επιστήμες. Στη συνέχεια συνδέουμε την αστική ανθεκτικότητα με την έννοια της επισιτιστικής κυριαρχίας με σκοπό τη σταδιακή εστίαση της μελέτης στη τροφή και την πρόσβαση σε αυτήν. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται τα εγχειρήματα κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας ως «απάντηση» σε περιόδους κρίσης και ως μορφές εναλλακτικής λειτουργίας της αγοράς, έτσι ώστε να αναδειχθεί και να αποσαφηνιστεί η έννοια της αλληλέγγυας οικονομίας. Στο τρίτο κεφάλαιο περιγράφονται τα εναλλακτικά δίκτυα διανομής τροφίμων, η ανάδυση και δυναμική τους και ζητήματα σχετικά με την ηθική κατανάλωση και τις σχέσεις εμπιστοσύνης. Σκοπός του θεωρητικού

πλαίσιου και της ανάλυσης των εννοιών είναι να διερευνήσει τα εναλλακτικά δίκτυα διανομής τροφίμων ως μέρος της διαδικασίας της προσαρμοστικότητας του πληθυσμού στις νέες οικονομικές συνθήκες, μέσω πρωτοβουλιών που απομακρύνονται από την συμβατική αγορά.

Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζεται η μελέτη περίπτωσης, η οποία αφορά τον συνεταιρισμό Γαλασίου χωρίς μεσάζοντες. Η παρουσίαση της εμπειρικής έρευνας πραγματοποιείται σε ξεχωριστές ενότητες για την καλύτερη σύνδεση της με το θεωρητικό πλαίσιο, εφόσον διευκρινίζεται η μεθοδολογία η οποία χρησιμοποιήθηκε για τη διεξαγωγή της. Στο δεύτερο υπό-κεφάλαιο του εμπειρικού παραδείγματος, παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά και το πλαίσιο λειτουργίας του συνεταιρισμού καθώς και η δυναμική του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης στην τοπική κοινωνία. Έπειτα γίνεται αναφορά στο προφίλ, τα κίνητρα και τις προσδοκίες των εθελοντών. Στο τέταρτο υπό-κεφάλαιο εστιάζουμε στα ζητήματα της κατανάλωσης και των καταναλωτικών προτύπων σε σχέση με το συνεταιρισμό. Ακολουθεί η εξέταση του συνεταιρισμού ως εγχείρημα αλληλέγγυας οικονομίας καθώς και το πώς τον εκλαμβάνουν οι εθελοντές σε συνάρτηση με την πόλη, δηλαδή το πώς συμβάλλει στη λειτουργία της και στις πρακτικές της καθημερινότητας που επιθυμούν να εδραιώσουν. Τέλος εξετάζεται η βιωσιμότητα του εγχειρήματος μέσα από την αντίληψη που έχουν διαμορφώσει οι συμμετέχοντες σε αυτό και ακολουθεί η ανάλυση των ευρημάτων και η εξαγωγή συμπερασμάτων.

Οι άξονες στους οποίους στηρίχθηκε η παρούσα μελέτη αποτελούν τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα της, συνοπτικά δηλαδή, το πώς τα εγχειρήματα της αλληλέγγυας οικονομίας, με προσανατολισμό στην κατανάλωση τροφίμων, συνδέονται με την ανθεκτικότητα του αστικού χώρου μέσω των αυτό – οργανωμένων σχέσεων, το κατά πόσο βιώσιμα είναι πέρα από την οικονομική κρίση και αν οι αλληλέγγυες μορφές οικονομίας αποτελούν «απάντηση» στα κενά του κράτους και τις ανισοροπίες της αγοράς.

ΜΕΡΟΣ 1^ο : Εναλλακτικά δίκτυα διανομής τροφίμου στα πλαίσια της αλληλέγγυας οικονομίας και της αστικής ανθεκτικότητας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Αστική Ανθεκτικότητα - Επισιτιστική Κυριαρχία

1.1 Ορίζοντας την αστική ανθεκτικότητα (urban resilience)

Η προσέγγιση της ανθεκτικότητας για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών, κοινωνικών και οικονομικών αλλαγών, αβεβαιοτήτων και διακινδυνεύσεων έλκει τα τελευταία χρόνια την προσοχή τόσο των ακαδημαϊκών όσο και των φορέων λήψης αποφάσεων, σε διάφορα πεδία κοινωνικής και οικονομικής πολιτικής και επιστημονικούς τομείς καθώς και σε διαφορετικές γεωγραφικές κλίμακες. Η ανθεκτικότητα αναδεικνύεται ως ένας φιλόδοξος στόχος για τις πόλεις και τις ευρύτερες αστικές μητροπολιτικές περιοχές, αναλογιζόμενοι τα οξυμένα προβλήματα από τη ραγδαία αύξηση του αστικού πληθυσμού μεταπολεμικά και τις άνισες χωρικές συγκεντρώσεις, τόσο στον αναπτυγμένο όσο και στον αναπτυσσόμενο κόσμο, την ανεξέλεγκτη κατανάλωση αστικών πόρων (αδόμητοι φυσικοί χώροι, υδατικοί πόροι, δομημένο περιβάλλον, τοπία και πολιτισμικοί πόροι, κ.α.), την αστική διάχυση εις βάρος του περιαστικού αγροτικού χώρου (ως χώρος αγροτικής παραγωγής, πρασίνου και αναψυχής για την πόλη, κλπ), όπως και τις επιπτώσεις από την κλιματική αλλαγή (π.χ. αστικές θερμικές νησίδες). Καθώς οι πόλεις αποτελούν ταυτόχρονα κόμβους κατανάλωσης πόρων αλλά και τόπους καινοτομίας, εξελίσσονται σε ενδιαφέροντα εργαστήρια μελέτης της αστικής βιωσιμότητας (Meerow, Newell & Stults, 2016).

Η έννοια της ανθεκτικότητας, παρά την ευρεία υιοθέτησή της στο δημόσιο και ακαδημαϊκό λόγο, παραμένει ασαφής ιδιαίτερα στις κοινωνικές και αστικές επιστήμες. Σε μια γενική θεώρηση, η ανθεκτικότητα αναφέρεται στην ικανότητα ενός οικοσυστήματος, μιας περιοχής, μιας ανθρώπινης κοινότητας ή μιας οργάνωσης να ανταποκριθούν αποτελεσματικά σε μια αλλαγή ή ακόμη και καταστροφή που προκαλούνται εξωγενώς. Μέσα από την ανθρώπινη κοινωνική αλληλεπίδραση και δυναμική το σύστημα μπορεί να διατηρήσει ή να επιστρέψει στις επιθυμητές του λειτουργίες, να προσαρμοστεί στις αλλαγές και να αναπτύξει τους μηχανισμούς εκείνους, οι οποίοι θα οδηγήσουν στην επιτυχή προσαρμογή του στις νέες συνθήκες (Meerow κ.ά., 2016). Ως έννοια η ανθεκτικότητα χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τις φυσικές

επιστήμες για να περιγράψει τη συμπεριφορά αντικειμένων τα οποία επανέρχονται στη φυσική τους κατάσταση μετά από μια μεταβολή (για παράδειγμα η συμπεριφορά του ελατηρίου). Από την δεκαετία του 1970, η έννοια της ανθεκτικότητας εμφανίζεται βιβλιογραφικά στα επιστημονικά πεδία της οικολογίας (λειτουργία του οικοσυστήματος έναντι αντιξοοτήτων), της ψυχολογίας (συμπεριφορές ομάδων έναντι αντιξοοτήτων), της μηχανικής (ικανότητα των κατασκευών να απορροφήσουν ένα «ελάττωμα» μετά από καταστροφικό συμβάν) και των φυσικών καταστροφών (ανάκτηση του οικοσυστήματος). Ωστόσο η εργασία του οικολόγου C.S.Holling (1973) θεωρείται από πολλούς η απαρχή της σύγχρονης θεωρίας περί ανθεκτικότητας (Folke, 2006; Merrow κ.ά., 2016; Meridian Institute², 2013).

Τα τελευταία χρόνια η προσέγγιση της ανθεκτικότητας επιχειρεί να ερμηνεύσει περίπλοκα κοινωνικό-οικολογικά συστήματα μέσω μιας αειφόρου διαχείρισης και ιδιαίτερα σε σχέση με την κλιματική αλλαγή και τις περιβαλλοντικές αβεβαιότητες (Folke, 2006; Holling & Walker 2003). Στο πλαίσιο αυτό των κοινωνικό-οικολογικών συστημάτων, η ανθεκτικότητα ορίζεται ως η ικανότητα ενός συστήματος να απορροφά διαταραχές και ρήξεις και να αναδιοργανώνεται σε μια νέα κατάσταση ενώ βρίσκεται σε διαδικασία αλλαγής- προσαρμογής, εξακολουθώντας να διατηρεί τις ίδιες βασικές λειτουργίες, δομές και ταυτότητα (Merrow κ.ά., 2016). Με άλλα λόγια η ανθεκτικότητα προσδιορίζεται από το μέγεθος της διαταραχής που δέχεται το κοινωνικό – οικολογικό σύστημα και την ικανότητα αυτό-οργάνωσης και επαν-εξισορρόπησης του (Garmestani, Allen, Arnold & Gunderson, 2014). Φυσικοί πόροι, κοινωνικό κεφάλαιο, τοπική γνώση, επενδύσεις και υποδομές, συμβάλλουν καθοριστικά στις διαδικασίες προσαρμογής-καινοτομίας- αλλαγής για την αντιμετώπιση εξωτερικών πιέσεων και διαταραχών (Schouten κ.ά 2009: Ανθοπούλου & Πέτρου 2015). Οι ενδογενείς δυνάμεις του συστήματος συμβάλλουν επίσης στην ικανότητα για προσαρμογή μέσω της «μαθησιακής» πτυχής της συμπεριφοράς του συστήματος (Holling & Walker, 2003). Η «μαθησιακή» πτυχή της συμπεριφοράς του συστήματος αναφέρεται στην ιδέα ότι τα συστήματα διαθέτουν «μνήμη» ως «συσσωρευμένη εμπειρία», η οποία παρέχει τη γνώση

² <https://www.merid.org/>. Πρόκειται για Ινστιτούτο το οποίο αναλαμβάνει το σχεδιασμό προγραμμάτων και παρέχει βοήθεια σε δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς με σκοπό την εκτίμηση ή ανάπτυξη των στρατηγικών κατευθύνσεων τους.

για αυτό – οργάνωση με στόχο την προσαρμοστικότητα (Morehouse, Ferguson, Owen, Browning-Aiken, Wong-Gonzalez, Pineda & Varady, 2008).

Η έννοια της ανθεκτικότητας σχετίζεται επίσης με περιβαλλοντικές και κοινωνικές ευπάθειες, καθώς οι αλλαγές του φυσικού περιβάλλοντος επιδρούν άμεσα στο κοινωνικό σύνολο ενώ ωθούν σε διαδικασίες προσαρμογής στις νέες συνθήκες, δημιουργώντας παράλληλα συνθήκες κοινωνικής ευπάθειας (διατάραξη κοινωνικής ευημερίας και ασφάλειας), ειδικά για τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες (χαμηλά εισοδήματα, δύσκολη πρόσβαση σε πόρους, κ.λ.π.). Αυτό σημαίνει πως η κοινωνική ανθεκτικότητα σχετίζεται άμεσα με την ανθεκτικότητα του φυσικού περιβάλλοντος, στο βαθμό που η ανθρώπινη κοινωνία εξαρτάται από το περιβάλλον ως βασική πηγή πόρων (τροφή και επισιτιστική ασφάλεια, ενέργεια, φυσικοί χώροι). Ως εκ τούτου, η ανθεκτικότητα εξαρτάται τόσο από την ποικιλομορφία του οικοσυστήματος όσο και τους θεσμικούς κανόνες που διέπουν τα κοινωνικά συστήματα (Adger, 2000).

Υιοθετώντας την έννοια της ανθεκτικότητας στην αστική ατζέντα, οι Meerow κ.ά. (2016: 39) ορίζουν την αστική ανθεκτικότητα ως την «ικανότητα ενός αστικού συστήματος - και όλων των συστατικών κοινωνικό-οικολογικών και κοινωνικό-τεχνικών δικτύων καθ' όλες τις χρονικές και χωρικές κλίμακες - να διατηρήσει ή γρήγορα να επιστρέψει σε επιθυμητές λειτουργίες έναντι μιας διαταραχής, να προσαρμοστεί στην αλλαγή και να μετασχηματίσει γρήγορα τα συστήματα που περιορίζουν την τρέχουσα ή μελλοντική προσαρμοστική ικανότητα».

Η προτεραιότητα που δίνεται στην ανθεκτικότητα των αστικών κέντρων οφείλεται στην ταχεία και συνεχιζόμενη αστικοποίησή τους που έχει ως αποτέλεσμα τη συσσώρευση κοινωνικών προβλημάτων και τα εντεινόμενα φαινόμενα κοινωνικής ευπάθειας ιδιαίτερα στα πυκνοκατοικημένα κέντρα των μεγαλουπόλεων. Η τάση αυτή αποτυπώνεται και σε πρόσφατες πρωτοβουλίες ιδιωτικών οργανισμών και μη κυβερνητικών οργανώσεων για τη υποστήριξη πόλεων σε ολόκληρο τον κόσμο με στόχο τη δημιουργία συνθηκών αστικής βιωσιμότητας. Τέτοιο χαρακτηριστικό εγχείρημα είναι η εκστρατεία «100 resilient cities»³, του Ιδρύματος Rockefeller, όπου συμπεριλαμβάνεται και η πόλη των Αθηνών. Η προσέγγιση αυτών των εκστρατειών τονίζει πως ένας από τους πρωταρχικούς στόχους της ανθεκτικότητας πρέπει να λαμβάνει

³ <http://www.100resilientcities.org/>

υπόψη τις περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες διαβίωσης του πληθυσμού που διαμένει στις πόλεις για την απορρόφηση κραδασμών και καταπονήσεων, όπως υψηλά ποσοστά ανεργίας, ενδημική βία, χρόνιες ελλείψεις σε τρόφιμα και νερό, κ.ά. (Coaffee & Clarke, 2015).

1.2 Η αστική ανθεκτικότητα υπό το πρίσμα της επισιτιστικής κυριαρχίας

Η προβλεπόμενη αύξηση του παγκόσμιου πληθυσμού τις επόμενες δεκαετίες αφορά σε μεγαλύτερο βαθμό τα αστικά κέντρα και ιδιαιτέρως τις περιοχές εκείνες που χαρακτηρίζονται από το χαμηλό εισόδημα των κατοίκων. Αυτή η τάση φέρνει στο προσκήνιο την περαιτέρω φτωχοποίηση του αστικού χώρου αλλά και την αύξηση της αστικής επισιτιστικής ανασφάλειας. Η ενίσχυση και βελτίωση των αστικών συστημάτων τροφίμου θεωρείται όλο και περισσότερο μια σημαντική συνιστώσα της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης που θα πρέπει να ενσωματωθεί στον αστικό σχεδιασμό από τις τοπικές και εθνικές κυβερνήσεις σε όλο τον κόσμο⁴. Η παγκόσμια αγορά τροφίμων βρίσκεται σε βαθιά κρίση, όχι μόνο λόγω των ίδιων των εγγενών περιορισμών της, αλλά και από εξωτερικούς παράγοντες, όπως η κλιματική αλλαγή, οι πεπερασμένοι πόροι και η ενεργειακή κρίση. Ο μετασχηματισμός του συστήματος τροφίμου σε ένα βιώσιμο μοντέλο είναι μια μεγάλη πρόκληση, που απαιτεί μια ριζική αναμόρφωση του ισχύοντος κοινωνικό-τεχνικού καθεστώτος (Fonte, 2013).

Η συζήτηση σχετικά με την ανθεκτικότητα και την επισιτιστική ασφάλεια , έχει προκύψει από τη «νέα εξίσωση» σχετικά με την αλυσίδα παραγωγής και κατανάλωσης τροφίμου, μετά από μια σειρά γεγονότα και εξελίξεις κατά την τελευταία, κυρίως, δεκαετία που συμπλήρωσαν τις απαισιόδοξες προβλέψεις περί αύξησης του αστικού πληθυσμού παγκοσμίως και της συνεπαγόμενης επισιτιστικής ανασφάλειας στο πλαίσιο της παγκόσμιας αγοράς. Η άνοδος των τιμών των τροφίμων τα έτη 2007 – 2008, όταν οι παγκόσμιες τιμές σίτου διπλασιάστηκαν και οι αντίστοιχες του ρυζιού τριπλασιάστηκαν, οδήγησαν «ασφαλείς» -μέχρι τότε- κοινωνικές τάξεις, σε συνθήκες επισιτιστικής ανασφάλειας, μια κατάσταση η οποία ήδη έπληττε δύο δισεκατομμύρια ανθρώπους στον

⁴ www.ruaf.org . Πρόκειται για διεθνή μη κυβερνητική οργάνωση που εργάζεται σε ζητήματα Βιώσιμης Αστικής Γεωργίας και Συστήματα Τροφίμου. Μεταξύ των βασικών περιοχών δραστηριοποίησης είναι η «επισιτιστική ασφάλεια και κοινωνική ένταξη» και τα «ανθεκτικά αστικά συστήματα τροφίμου».

πλανήτη. Αυτό ήταν μια από τις εξελίξεις που ενεργοποίησε σήμα κινδύνου και έφερε στο προσκήνιο το ζήτημα της επισιτιστικής κυριαρχίας (food sovereignty). Η επισιτιστική ανασφάλεια σε συνδυασμό με την ταχεία αστικοποίηση καθώς και την κλιματική αλλαγή και τις επιπτώσεις της, έχει αποβεί ένα σοβαρό ζήτημα εθνικής κυριαρχίας μετά την απότομη αύξηση των τιμών των τροφίμων που προκάλεσε εξεγέρσεις για τα τρόφιμα σε περισσότερες από εξήντα χώρες σε όλο τον κόσμο, αναγκάζοντας τους ηγέτες της G8 να συγκαλέσουν την πρώτη σύνοδο κορυφής για τα τρόφιμα, το 2009 (Morgan, 2009).

Η αστική ανθεκτικότητα υπό το πρίσμα της επισιτιστικής κυριαρχίας αφορά τον επανασχεδιασμό των συστημάτων παραγωγής, διανομής και κατανάλωσης τροφίμου, όπου οι πολίτες λειτουργούν χειραφετημένα με στόχο τον εκδημοκρατισμό της αγροτροφικής αλυσίδας (food democracy), επιδιώκοντας την ενίσχυση των κοινωνικών δεσμών μέσω της αλληλεπίδρασης. Πρόκειται για μια διαδικασία η οποία στοχεύει σε μια ισορροπημένη και πιο δίκαιη διανομή των τροφίμων (food justice), μέσω του σεβασμού στο οικοσύστημα (συστήματα παραγωγής), αλλά και του σεβασμού μεταξύ παραγωγών και καταναλωτών (σύστημα διανομής) (Dekeyser & Korsten, 2015).

Η έννοια της επισιτιστικής κυριαρχίας συχνά εκλαμβάνεται σχετικά λανθασμένα και απλοϊκά ως η πρόκληση των κρατών να καταναλώνουν αποκλειστικά τα προϊόντα που παράγουν, στην πραγματικότητα όμως πρόκειται για μια πρόταση τροποποίησης των διαδικασιών και δυναμικών αναφορικά με τα συστήματα παραγωγής και κατανάλωσης τροφίμου. Αφορά κατ' επέκταση και τον επαναπροσδιορισμό της ποιότητας των τροφίμων καθώς και τον αναπροσανατολισμό των τιμών. Οι τιμές καταναλωτή δεν θα πρέπει να καλύπτουν τα κέρδη που εξυπηρετούν τους επενδυτές και τις πολυεθνικές εταιρίες αλλά να κατευθύνονται προς την ικανοποίηση των αναγκών των τοπικών κοινοτήτων σε δίκαιες τιμές. Ουσιαστικά τα κινήματα και οι πρακτικές που έχουν αναπτυχθεί με «σύνθημα» την επισιτιστική κυριαρχία και τον εκδημοκρατισμό των τροφίμων είναι κινήματα τα οποία εναντιώνονται στο νεοφιλελεύθερο καπιταλισμό και τον έλεγχο που ασκείται στους μικροπαραγωγούς, αφαιρώντας τους τη δυνατότητα να επιβιώσουν μέσω της παραγωγής των προϊόντων τους (Carslon & Chappell, 2015).

Η επισιτιστική κυριαρχία ως έννοια αναπτύχθηκε για πρώτη φορά από το κίνημα “La Via Campesina”⁵ και εμπεριέχει ένα πολιτικό μήνυμα γύρω από το δικαίωμα των ανθρώπων να ελέγχουν το σύστημα τροφίμων: τι και πώς παράγεται και σε ποια τρόφιμα θα έχουν πρόσβαση. Η επισιτιστική κυριαρχία αναδεικνύεται ως το μέσο της πάλης των μικροπαραγωγών εναντίον της βιομηχανικής παραγωγής (Kerr, Nyantakyi-Frimpong, Lupafya & Dakishoni, 2016). Αφορά το δικαίωμα των λαών και των κυβερνήσεων να επιλέγουν τον τρόπο με τον οποίο τα τρόφιμα παράγονται και καταναλώνονται προκειμένου να υπάρχει σεβασμός στην ανθρώπινη ζωή, καθώς και τις πολιτικές που υποστηρίζουν αυτή την επιλογή (LaVia Campesina 2009: Cadieux & Slocum, 2015).

Η παραγωγή τροφίμων, η πρόσβαση σε αυτά και ο έλεγχός τους, ως μέρος της ανθεκτικότητας, μπορεί να βοηθήσει στην οικοδόμηση της έννοιας της επισιτιστικής κυριαρχίας ολιστικά, δηλαδή να αποτυπωθεί τόσο σε κοινωνικό όσο και σε οικολογικό επίπεδο υπό το πρίσμα της δικαιοσύνης. Η ίδια η έννοια απαιτεί την εξέταση των σχέσεων εξουσίας και διακυβέρνησης στην αγροτροφική αλυσίδα ως βασικό συστατικό της ανθεκτικότητας σε ένα πλαίσιο βιώσιμης ανάπτυξης. Οι άνθρωποι έχοντας το δικαίωμα πρόσβασης στους πόρους, έχουν και τη δυνατότητα να προσαρμόζονται στα νέα δεδομένα - να είναι «ανθεκτικοί». Αυτή η «από τα κάτω» προσέγγιση, παρά το γεγονός ότι δίνει έμφαση στις τοπικές κοινότητες και τους δρώντες, δεν απαλλάσσει τα κράτη («από τα πάνω» προσέγγιση) από την υποχρέωση προστασίας της κοινωνίας. Και αυτό γιατί η ανθεκτικότητα δεν πρέπει να είναι μια έννοια η οποία «ενοχοποιεί» τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες για την κατάστασή τους ούτε να μεταθέτει τις ευθύνες σε αυτές (Walsh-Dilley, Wolford & McCarthy, 2016).

⁵ <https://viacampesina.org/en/index.php/publications-mainmenu-30>. Πρόκειται για ένα διεθνές κίνημα το οποίο συγκεντρώνει εκατομμύρια αγρότες, ακτήμονες, γυναίκες της υπαίθρου και τη νεολαία, τους αυτόχθονες πληθυσμούς, μετανάστες και γεωργικούς εργάτες από όλο τον κόσμο. Χτισμένο σε μια ισχυρή αίσθηση της ενότητας και της αλληλεγγύης μεταξύ αυτών των ομάδων, υπερασπίζεται τους αγρότες παραγωγούς για την διατροφική αυτάρκεια, την προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης και της αξιοπρέπειας και αντιτίθεται έντονα στις εταιρίες που οδηγούν στην καταστροφή της γεωργίας, των κοινωνικών σχέσεων και της φύσης. Οι γυναίκες διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην La Via Campesina. Το κίνημα υπερασπίζεται τα δικαιώματά τους και την ισότητα των φύλων. Αγωνίζεται ενάντια σε όλες τις μορφές βίας κατά των γυναικών. Οι νέοι αγρότες παίζουν επίσης πολύ σημαντικό ρόλο ως πηγή έμπνευσης και δύναμης στο κίνημα. Το κίνημα περιλαμβάνει 164 τοπικούς και εθνικούς οργανισμούς, σε 73 χώρες από την Αφρική, την Ασία, την Ευρώπη και την Αμερική. Συνολικά εκπροσωπεί περίπου 200 εκατομμύρια αγρότες. Πρόκειται για ένα αυτόνομο, πλουραλιστικό και πολυπολιτισμικό κίνημα με αίτημά του την κοινωνική δικαιοσύνη, ενώ είναι ανεξάρτητο από οποιοδήποτε πολιτικό κόμμα, οικονομικές ή άλλου τύπου εξαρτήσεις.

Η επισιτιστική κυριαρχία συνεπάγεται έτσι το δικαίωμα των ατόμων, των λαών, των κοινοτήτων και των χωρών να καθορίσουν τις δικές τους πολιτικές διαχείρισης για τη γεωργία, συμπεριλαμβανόμενης και της αλιείας, καθώς και των σχετικών συνθηκών εργασίας, που θα πρέπει να είναι κοινωνικά, οικονομικά και πολιτισμικά κατάλληλες στις τοπικές περιστάσεις. Τα τρόφιμα και η παραγωγή τους θα πρέπει να ενέχουν τις αξίες της δικαιοσύνης, πράγμα που σημαίνει ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν το δικαίωμα σε ασφαλή, θρεπτική και πολιτισμικά κατάλληλη τροφή, να προστατεύουν και να ρυθμίζουν την εγχώρια παραγωγή και το εμπόριο καθώς και να έχουν τον έλεγχο της πρόληψης ή της απόρριψης των προϊόντων διατροφής επιλέγοντας το δικό τους επίπεδο αυτάρκειας σε τρόφιμα μέσω της διαχείρισης των φυσικών πόρων με οικολογικά βιώσιμο τρόπο (Pimbet, 2010).

Οι έννοιες της τροφικής κυριαρχίας (food sovereignty) και της τροφικής δικαιοσύνης (food justice) συχνά χρησιμοποιούνται εναλλακτικά και πολλές φορές συγχέονται. Οι δύο έννοιες που υποστηρίζουν τον μεγαλύτερο κοινωνικό έλεγχο πάνω στην παραγωγή και την κατανάλωση τροφίμων αλληλο-εξαρτώνται και επιδιώκουν λιγότερη εξάρτηση από το κεφάλαιο, μεγαλύτερη προσοχή στα κοινωνικά και περιβαλλοντικά πλαίσια, και τη δημιουργία αγροτροφικών δικτύων που συμβάλλουν στη συστηματική ευημερία των ανθρώπων μέσω της υπονόμευσης των εκμεταλλευτικών κοινωνικών και οικονομικών ιεραρχιών και της διεκδίκησης ισότιμης πρόσβασης σε «καλή» τροφή. Η προσέγγιση αυτή αντιπροσωπεύει μια «μεταμόρφωση του σημερινού συστήματος τροφίμου που περιλαμβάνει, αλλά δεν περιορίζεται στην εξάλειψη των διαφορών και των ανισοτήτων» (Gottlieb and Joshi 2010; Cadieux & Slocum, 2015).

Σύμφωνα με τον FAO⁶ η ασφαλής τροφή (safe food) υπάρχει όταν όλοι οι άνθρωποι, ανά πάσα στιγμή, έχουν τη φυσική και οικονομική πρόσβαση σε επαρκή, ασφαλή και θρεπτική τροφή για να καλύψουν τις διατροφικές τους ανάγκες και προτιμήσεις προκειμένου να ζήσουν μια υγιή και δραστήρια ζωή. Ο ορισμός αυτός δίνει μεγαλύτερη έμφαση στην πολυδιάστατη φύση της ασφάλειας των τροφίμων και περιλαμβάνει τη διαθεσιμότητα, την πρόσβαση, τη βιολογική αξιοποίηση και τη σταθερότητα. Το δικαίωμα στην τροφή (right to food), ως βιώσιμη πρόσβαση σε αυτή, συνεπάγεται το δικαίωμα σε ποσότητα και ποιότητα επαρκούς τροφής για να ικανοποιηθούν οι

⁶ <http://www.fao.org/>. Διεθνής Οργάνωση Τροφίμων και Γεωργίας (διεθνής διακρατικός οργανισμός - εξειδικευμένη διεύθυνση του ΟΗΕ).

διατροφικές ανάγκες των ατόμων που είναι ελεύθερες από ανεπιθύμητες ουσίες και συστατικά και αποδεκτές μέσα σε ένα δεδομένο πολιτισμό. Σύμφωνα με τον Οργανισμό Τροφίμων και Γεωργίας του ΟΗΕ (FAO), η ανάγκη των ανθρώπων για τροφή βρίσκεται στο κέντρο των πολιτικών καθώς τα τρόφιμα είναι κάτι περισσότερο από ένα απλό εμπόρευμα. Τονίζει την ανάγκη για μια βιώσιμη παραγωγή τροφίμων, υποστηρίζοντας τη μείωση της απόστασης μεταξύ προμηθευτών και καταναλωτών ενάντια στην εξάρτηση από απομακρυσμένες και ασύδοτες επιχειρήσεις και βιομηχανίες («The Six Pillars of Food Sovereignty», Nyéléni, 2007). Στην προοπτική αυτή, θα πρέπει να ενισχυθεί ο έλεγχος της διανομής και κατανάλωσης από τους τοπικούς προμηθευτές τροφίμου και να αποτραπεί η ιδιωτικοποίηση των φυσικών πόρων και η υιοθέτηση γεωργικών τεχνολογιών που υπονομεύουν τα τοπικά αγροτροφικά συστήματα, υποστηρίζοντας την ενίσχυση της τοπικής γνώσης γύρω από τα θέματα αγροτικής παραγωγής, με στόχο την ενίσχυση της ανθεκτικότητας (Gordillo & Mendez – Jeronimo, 2013).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία

2.1 Η κρίση του κοινωνικού κράτους και η ανάδυση των «εναλλακτικών οικονομιών»

Την δεκαετία του 1970, η επέκταση του κοινωνικού κράτους σχεδόν στις περισσότερες χώρες του δυτικού κόσμου άρχισε να ανακόπτεται με την περικοπή των δημόσιων και κοινωνικών δαπανών. Το σύνολο των περικοπών των δαπανών πρόνοιας ήταν απόρροια μιας εξέλιξης η οποία είχε ήδη ξεκινήσει τη δεκαετία του 1960, έτσι ώστε η κρατική παρέμβαση να κατευθυνθεί προς την αναδιάρθρωση του ιδιωτικού κεφαλαίου, με στόχο την αντιμετώπιση της διεθνούς οικονομικής κρίσης. Η πρωτοφανής κρίση της παγκόσμιας καπιταλιστικής οικονομίας υπήρξε ο λόγος για τον οποίο οι περικοπές στις δαπάνες, ειδικότερα στο κοινωνικό κράτος έγιναν ιδιαίτερως αισθητές στις χώρες του ευρωπαϊκού βορρά (Gough, 2008).

Στα πλαίσια αυτής της οικονομικής, πολιτικής και κοινωνικής συγκυρίας, πληθώρα εναλλακτικών εγχειρημάτων άρχισαν να εμφανίζονται, θέτοντας υπό αμφισβήτηση τις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές πολιτικές των κρατών καθώς και τη διαχείριση των αντίστοιχων προβλημάτων τα οποία προέκυπταν (Gritzas, Kavoulakos, Tzekou, 2015). Οι αναδυόμενοι εναλλακτικοί χώροι από τη δεκαετία του 1970 μέχρι και σήμερα προσπαθούν να επιλύσουν κοινωνικά προβλήματα λειτουργώντας πέρα από την κυρίαρχη νεοφιλελεύθερη πολιτική, στη βάση αντιτιθέμενων προς αυτήν αξιών και αρχών. Συνυφασμένοι με τα κοινωνικά κινήματα, οι εναλλακτικοί χώροι μπορούν να νοηθούν ως μορφές συλλογικής δράσης, που έχουν στόχο την επίτευξη μεταβολών σε κάποια πτυχή της καθεστηκυίας τάξης πραγμάτων σε μια κοινωνία (Giddens, 1989). Τα κινήματα, είτε μεταρρυθμιστικά είτε επαναστατικά, έχουν τις ρίζες τους στο οικονομικό σύστημα του καπιταλισμού. Τα αστικά κινήματα τα οποία στοχεύουν στα δικαιώματα της πολιτικής συμμετοχής αλλά και της αυτοδιαχείρισης αποτελούν «μορφή αγώνα» για τη σύγχρονη πολιτική τάξη και παράλληλα προσπαθούν να τα προστατεύσουν ή ακόμα και να τα διευρύνουν (Giddens, 2001).

Οι εναλλακτικοί χώροι και τα κοινωνικά κινήματα, από την δεκαετία του 1980, σε συνδυασμό με τις έννοιες του «τρίτου τομέα» και της κοινωνικής οικονομίας άρχισαν να

κερδίζουν έδαφος τόσο στην ακαδημαϊκή συζήτηση όσο και στην πολιτική ρητορική, καθώς και στον καθημερινό λόγο. Ο ορισμός του «τρίτου τομέα» και συνεπακόλουθα της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, δεν αποτελούν παγιωμένους επιστημονικά ορισμούς. Το σύνολο των πρακτικών οργάνωσης της κοινωνικο-οικονομικής ζωής, οι οποίες δεν εντάσσονται ούτε στο δημόσιο αλλά ούτε στον ιδιωτικό τομέα, όπως για παράδειγμα οι συνεταιρισμοί, αποτελούν τον ονομαζόμενο «τρίτο τομέα» της οικονομίας (Αδάμ & Παπαθεοδώρου, 2010). Ανάμεσα στην αγορά και το κράτος, τα ιδιωτικά και δημόσια αγαθά, παρατηρούνται μορφές δραστηριοτήτων οι οποίες προέρχονται από «ενωσικές» πρωτοβουλίες ανθρώπων που παράγουν κοινά αγαθά λειτουργώντας στη βάση της συλλογικότητας (Νικολόπουλος & Καπογιάννης, 2014). Βάσει του παραδείγματος των συνεταιρισμών ο «τρίτος τομέας», διακριτός από την παραδοσιακή οικονομία και από το δίπολο κράτος – αγορά, είναι μικρού μεγέθους εκπηγάζοντας «εκ των κάτω», αποκεντρωμένος και δημοκρατικά οργανωμένος με στόχο την ικανοποίηση νέων κοινωνικών αναγκών, τις οποίες δε μπορούν να ικανοποιήσουν οι άλλοι δύο τομείς (Delors, 1983: Νικολόπουλος & Καπογιάννης, 2014).

Η κοινωνική οικονομία ως αποτύπωση του τρίτου τομέα, η οποία παραπέμπει στην ευρωπαϊκή συνεταιριστική παράδοση, αποτελείται από οικονομικές δραστηριότητες που διεξάγονται από επιχειρήσεις, όπως συνεταιρισμοί, ενώσεις και κοινωνίες αλληλοβοήθειας (Αδάμ & Παπαθεοδώρου, 2010), οι οποίες απομακρύνονται από τη λογική του νεοκλασικού μοντέλου οικονομίας, δε στοχεύουν στο κέρδος και χαρακτηρίζονται ως «οικονομίες αναγκών» (Νικολόπουλος & Καπογιάννης, 2014). Με μια διαφορετική ανάγνωση, η κοινωνική οικονομία είναι μια «μεταβατική οικονομία». Αποτελείται από πρακτικές οι οποίες στην ευρεία πλειονότητά τους προσανατολίζονται σε αναπτυξιακές δράσεις, όπως η μετάβαση από τα άτυπα πλαίσια παροχής υπηρεσιών στις νόμιμες ενέργειες μέσω της νομιμοποίησης των οργανώσεων και των συνεταιρισμών. Η μετάβαση, επίσης, από την οικονομία της επιβίωσης στη βιώσιμη οικονομία και τελικά στην «πληθυντική οικονομία», επικεντρωμένη στα κοινά προβλήματα και στη συλλογική επίλυσή τους μέσω της δημιουργίας κοινοτικών δεσμών, τη συλλογική και δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων με στόχο την επιρροή της πολιτικής σφαίρας (Dacheux & Goujon, 2012).

Η κοινωνική οικονομία, λοιπόν, αφορά μια πραγματικότητα όπου η επέλαση του νεοφιλελευθερισμού και η κρίση του κοινωνικού κράτους συνοδεύτηκαν από μια νέα

επέκταση του χώρου των κοινωνικών επιχειρήσεων με σκοπό την αντιμετώπιση νέων αναγκών στα πλαίσια τοπικών κοινωνιών και οικονομιών αλλά και εθνικών στο σύνολό τους. Ενισχύοντας την αρχή της αμοιβαίας υποχρέωσης, της κοινωνικής αλληλεγγύης αλλά και της αυτοβοήθειας διαμορφώνει νέα πεδία εμπλοκής στην παραδοσιακή οικονομία, ενισχύοντας τα κοινωνικά και συλλογικά κίνητρα των συμμετεχόντων σε αυτήν (Γεωργιάδης, 2013).

Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, η κατάρρευση του κοινωνικού κράτους και οι επαναλαμβανόμενες οικονομικές κρίσεις του καπιταλιστικού συστήματος έχουν στρέψει τους πολίτες στην αναζήτηση νέων πρακτικών για την επίλυση των προβλημάτων και την ικανοποίηση των αναγκών της καθημερινής τους ζωής, για αυτούς τους λόγους καθώς και την αυτοπροστασία τους από τους απρόσωπους μηχανισμούς της παγκόσμιας αγοράς, οι πολίτες «επαναφευρίσκουν» τις επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας (Jeantet, 1999: Κασσαβέτης, 2013). Αυτό ίσως να συμβαίνει διότι η κοινωνική οικονομία δε στοχεύει στο κέρδος ούτε στη δημιουργία οικονομικής υπεραξίας, αλλά σε μια πιο «ανθρώπινη» οικονομία η οποία «προκαλεί κοινωνική υπεραξία» και η οποία επιστρέφει στην κοινότητα και το κοινωνικό σύνολο (Κασσαβέτης, 2013).

Ο τρίτος τομέας και οι επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας τοποθετούνται μεταξύ ιδιώτη και κράτους, αποτελώντας ένα χώρο δόμησης των κοινοτικών δεσμών και αναζωογόνησης της αλληλεγγύης και της αμοιβαιότητας. Ως χώροι «συμμετοχικής δημοκρατίας» και κοινωνικής ολοκλήρωσης συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των ανισορροπιών της οικονομίας εξαιτίας των νεοφιλελεύθερων πολιτικών, προωθώντας αξίες όπως η υπευθυνότητα και η χειραφέτηση, δημιουργώντας μια «αντι-κουλτούρα» απέναντι στο κυρίαρχο σύστημα. Η έμφαση δίνεται στις κοινωνικές ανάγκες και το σεβασμό στην κοινωνική και οικολογική ισορροπία, ενάντια στο κέρδος και τα καθιερωμένα αγοραστικά και καταναλωτικά πρότυπα (Ντάσιος, 2013). Οι δραστηριότητες που αναπτύσσονται στα πλαίσια της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας σχετίζονται με την παραγωγή, τη διανομή, την κατανάλωση, τις πιστωτικές υπηρεσίες αλλά και πρωτοβουλίες δίκαιου εμπορίου. Ακόμα οι κοινωνικές επιχειρήσεις, οι ανταλλακτικές αγορές, τα κοινοτικά νομίσματα, οι συνεταιρισμοί παραγωγών, καταναλωτών, εργαζομένων καθώς και οι κοινοτικοί λαχανόκηποι ή η κοινοτική γεωργία, πλατφόρμες ανταλλαγής ή do – it – yourself πρωτοβουλιών, είναι μερικά παραδείγματα της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας (Sahakian & Dunand, 2014).

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις και οι συνεταιρισμοί ως παραδείγματα της κοινωνικής οικονομίας αποτελούν ίσως τα καλύτερα πλαίσια κατανόησης της. Ο ορισμός του αστικού συνεταιρισμού, (επιλέξαμε τον ορισμό του αστικού συνεταιρισμού λόγω των αναγκών της παρούσας εργασίας), με βάση τον Ν.1667/1986 είναι εκούσια ένωση προσώπων με οικονομικό σκοπό. Αποβλέπει στην οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική ανάπτυξη των μελών και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους με τη συνεργασία τους μέσα σε μια κοινή επιχείρηση, εξαιρουμένων των αγροτικών δραστηριοτήτων. Οι συνεταιρισμοί μπορεί να είναι παραγωγικοί, καταναλωτικοί, προμηθευτικοί, πιστωτικοί, μεταφορικοί και τουριστικοί. Στις δραστηριότητες τους περιλαμβάνονται η κοινή οργάνωση της παραγωγής, η προμήθεια αγαθών για την κάλυψη επαγγελματικών, βιοτικών και άλλων αναγκών των μελών τους, η παροχή στα μέλη τεχνικής ή οργανωτικής βοήθειας για την αύξηση ή βελτίωση της παραγωγής τους, η μεταποίηση ή διάθεση προϊόντων των μελών τους, η παροχή δανείων, εγγυήσεων, ασφαλειών ή άλλων οικονομικών διευκολύνσεων στα μέλη τους, η επαγγελματική, συνεταιριστική και πολιτιστική εκπαίδευση και γενικότερα η ικανοποίηση κοινωνικών και πολιτιστικών αναγκών⁷. Ο νομικός ορισμός των συνεταιρισμών μας αποκαλύπτει το σκοπό της ύπαρξης της κοινωνικής οικονομίας και στην πράξη σημαίνει την ελεύθερη σύμπραξη πολιτών, μέσα σε ένα οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον, όπου τους δίνεται η δυνατότητα να χειριστούν ένα τμήμα της οικονομίας έτσι ώστε να διευκολύνουν την καθημερινή τους ζωή, βάσει των περιορισμένων δυνατοτήτων τους και των εμποδίων με τα οποία έρχονται αντιμέτωποι. Πρόκειται για πρωτοβουλίες οι οποίες υλοποιούνται κυρίως σε τοπική κλίμακα, ανάμεσα σε ανθρώπους οι οποίοι έχουν τα ίδια κίνητρα, καλούνται να ικανοποιήσουν τις ίδιες ανάγκες και συγκλίνουν στην επίτευξη κοινών στόχων (Δασκάλου, 1992).

Στα πλαίσια της κοινωνικής οικονομίας και με την υποχώρηση στην Ελλάδα της κρίσης του κοινωνικού κράτους, την αύξηση της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού, οι πολίτες οδηγήθηκαν στην αναζήτηση νέων μορφών κάλυψης και ικανοποίησης των κοινωνικών αναγκών τους (Κώστας, 2013). Το κίνημα «χωρίς μεσάζοντες», το οποίο εντάσσεται στο χώρο της κοινωνικής οικονομίας, ξεκίνησε από μια πρωτοβουλία πολιτών στην Κατερίνη (Ομάδα εθελοντικής δράσης Ν.Πιερίας) που αφορούσε την πώληση αγροδιατροφικών προϊόντων απευθείας από τους παραγωγούς

⁷ www.bankofgreece.gr

στους καταναλωτές, παρακάμπτοντας τους μεσάζοντες⁸. Η πρωτοβουλία αυτή επεκτάθηκε σε πολλούς Δήμους στη χώρα αλλά κινητοποίησε και ανεξάρτητες συλλογικότητες προς αυτήν την κατεύθυνση, δημιουργώντας κοινωνικούς καταναλωτικούς συνεταιρισμούς αλληλεγγύης (Ντάσιος, 2013), γεγονός στο οποίο θα αναφερθούμε εκτενέστερα σε επόμενο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας.

2.2 Αλληλέγγυα οικονομία

Ο όρος της αλληλέγγυας οικονομίας σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με την ανάδυση των κοινωνικών κινημάτων στην Νότια Αμερική, τα οποία αφορούν ριζοσπαστικές πρακτικές των πολιτών απέναντι στις οικονομικές κρίσεις, τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό με τα οποία έρχονται αντιμέτωποι στην καθημερινή τους ζωή (Αδάμ & Παπαθεοδώρου, 2010). Συγκεκριμένα στις χώρες της Νότιας Αμερικής, ήδη από τη δεκαετία του 1980, ένα μεγάλο τμήμα του πληθυσμού που ζει στο περιθώριο της επίσημης οικονομίας, ασκεί οικονομικές πρακτικές των οποίων ο σκοπός δεν είναι η καπιταλιστική συσσώρευση κεφαλαίου, αλλά η επιβίωση, η ενδυνάμωση των τοπικών οικονομιών και η κοινωνική ανάπτυξη μέσω της αμοιβαίας στήριξης και των αλληλέγγυων δράσεων για την αντιμετώπιση της αδυναμίας πρόσβασης σε πόρους και γενικότερα σε αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργήθηκαν και αναπτύχθηκαν «από τα κάτω» λαϊκοί συνεταιρισμοί που δραστηριοποιούνται στη βάση τοπικού σχεδίου στήριξης των τοπικών κοινοτήτων (Lemaitre & Helmsing, 2012).

Η αλληλέγγυα οικονομία ενδυναμώνεται μέσα από κινήματα πολιτών, με οικολογικές καταβολές και προσανατολισμό σε μια δημοκρατική και δίκαιη οικονομία. Στόχος είναι μια βιώσιμη κοινωνία που εκτιμά την ανταλλαγή και τη συνεργασία, καθώς και τη διατήρηση των πόρων για τις μελλοντικές γενιές, έναντι της κοινωνίας που χαρακτηρίζεται αποκλειστικά και λειτουργεί βάσει της βιομηχανικής ανάπτυξης (Berk-Clark & Pyles, 2012). Η αλληλέγγυα οικονομία, λοιπόν, περιλαμβάνει δράσεις οι οποίες στοχεύουν στον εκδημοκρατισμό της οικονομίας, μέσω της συμμετοχικής διαδικασίας, όπου σκοπός είναι να δημιουργηθούν οικονομικές σχέσεις στηριγμένες στην αμοιβαιότητα αλλά και να ενισχυθεί η πολιτική και συλλογική συνείδηση (Αδάμ & Παπαθεοδώρου, 2010). Πρόκειται για ένα σύνολο πρακτικών οι οποίες αποβλέπουν στην

⁸ <http://www.otoposmou.gr>

περιβαλλοντική βιωσιμότητα, τη συνεργασία, την ισότητα, την ευημερία της κοινότητας πέρα από τα κέρδη, και όπου οι συμμετέχοντες λειτουργούν μη-ιεραρχικά, αυτοδιοικούμενα και αλληλέγγυα μεταξύ τους (Berk-Clark & Pyles, 2012).

Η προσέγγιση της αλληλέγγυας οικονομίας μας επιτρέπει να αντιληφθούμε τις πολλαπλές όψεις της «μετασχηματιστικής οικονομίας», η οποία περιλαμβάνει πρακτικές και θεσμούς που απαντώνται σε όλο τον κόσμο, τόσο τον αναπτυσσόμενο όσο και τον αναπτυγμένο. Χαρακτηρίζεται από αρχές και πρακτικές ισοτιμίας και συμμετοχικότητας στην οικονομική συμπεριφορά των ατόμων, των εργαζομένων, των παραγωγών αλλά και για πρακτικές ηθικής κατανάλωσης και δίκαιου εμπορίου. Στο επίπεδο της παραγωγής πρόκειται για διαδικασίες παραγωγής στη βάση της αυτο-απασχόλησης ή τοπικών επιχειρήσεων μικρής κλίμακας, συνεταιρισμούς, κοινοτικές επιχειρήσεις και κολεκτίβες εργαζομένων. Πολλές από τις πρακτικές αυτές έχουν προκύψει ως απάντηση στις αδικίες και ανισοροπίες στο πλαίσιο της παγκοσμιοποιημένης αγοράς και των μεγάλων δικτύων διανομής. Η αλληλέγγυα οικονομία, οριζόμενη από τη βάση, είναι επίσης η διαδικασία ενοποίησης αυτών των διάφορων μορφών «μετασχηματιστικής οικονομίας» σε ένα δίκτυο αλληλεγγύης με κοινό όραμα, κοινές αξίες με στόχο τη σύνδεση των ανθρώπων και των οργανισμών στα πλαίσια της οικοδόμησης της κοινοτικής αλληλεγγύης.

Το εναλλακτικό αυτό μοντέλο οικονομίας που αντιτίθεται στις αρχές και τις πρακτικές κατά του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού, στηρίζεται στη συνεργασία παρά στην επιδίωξη στενών ατομικών ιδιοτελειών και προωθεί την δημοκρατική οικονομία, την ισότητα, τη βιωσιμότητα και τα εναλλακτικά μοντέλα τοπικής οικονομικής διακυβέρνησης, περιλαμβάνοντας τρεις επικαλυπτόμενους αλλά διακριτικούς τύπους αλληλεγγύης, οι οποίοι είναι οι εξής:

1) Αλληλεγγύη βασισμένη στις τιμές / αξίες προϊόντων: κοινωνικά κινήματα, ΜΚΟ, συνεταιρισμοί και κοινωνικές επιχειρήσεις που μοιράζονται τις αξίες της οικονομικής δικαιοσύνης, του δίκαιου εμπορίου και της ηθικής κατανάλωσης.

2) Αλληλεγγύη ενάντια στην καταπίεση: αλληλεγγύη με τις «καταπιεσμένες χώρες» ή με καταπιεσμένες ομάδες ανθρώπων, όπως για παράδειγμα φτωχοί, γυναίκες, ομοφυλόφιλοι, άνθρωποι – θύματα ρατσιστικής βίας κ.ά.

3) Αλληλεγγύη βασισμένη στο όραμα: κοινωνικές οργανώσεις και κοινωνικά κινήματα που βασίζονται σε κοινά οράματα για την τοπική και την παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη που είναι οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά βιώσιμη, και

την κοινή υπεράσπιση των «μετασχηματιστικών θεσμών» και πολιτικών της αλληλέγγυας οικονομίας.

Η αλληλέγγυα οικονομία περιλαμβάνει τόσο το μετασχηματισμό της τρέχουσας οικονομικής πρακτικής όσο και την αύξηση των εναλλακτικών λύσεων έναντι αυτής. Οι τιμές της στο πλαίσιο του αλληλέγγυου εμπορίου, οι πρακτικές και οι θεσμοί της συνυπάρχουν επί του παρόντος με τις νεοφιλελεύθερες καπιταλιστικές πρακτικές σε όλους τους τομείς της οικονομίας. Το τελικό όραμα είναι να αναπτυχθούν αυτές οι αξίες, οι πρακτικές και οι θεσμοί μέσα από τη συνειδητή δραστηριότητα που αποσκοπεί να ενδυναμώσει την κοινωνία των πολιτών και να συνδέσει αυτές τις δραστηριότητες σε ένα δίκτυο αμοιβαίας υποστήριξης, υπονομεύοντας το νεοφιλελεύθερο καπιταλισμό στην προοπτική ενός δίκαιου, δημοκρατικού και βιώσιμου οικονομικού πρότυπου συστήματος (Allard & Matthaei, 2014). Το όραμα αυτό βασίζεται στη συνειδητοποίηση ότι υπάρχουν εναλλακτικές οικονομίες, οι οποίες διέπονται από διαφορετικές σχέσεις μέσα στο καπιταλιστικό σύστημα και εμφορούνται από τα δικά τους αξιακά συστήματα και μορφές πλούτου τα οποία δεν ορίζονται αποκλειστικά από το χρήμα. Ενάντια στον ανταγωνισμό και το κέρδος, οι οικονομίες αυτές προσανατολίζονται προς τις ανθρώπινες ανάγκες και τις ανθρώπινες σχέσεις, πρόκειται για οικονομίες της συνεργασίας, της ισότητας, της διαφορετικότητας και της αυτοδιάθεσης. Η αλληλεγγύη είναι ένα ισχυρό όπλο για τη συλλογική διαδικασία λήψης αποφάσεων και ανάληψης ευθυνών για τη σχέση των ανθρώπων σε τοπικό αλλά και παγκόσμιο επίπεδο. Όταν οι άνθρωποι πράττουν με βάση την αλληλεγγύη γνωρίζουν πως οι τύχες τους συνδέονται με τις τύχες των υπόλοιπων ανθρώπων και αναγνωρίζουν τη διαφορετικότητα, την αυτονομία, τη δύναμη και την αξιοπρέπεια τους (Miller, 2004).

Τέλος σύμφωνα με τον ΟΗΕ⁹, διαπιστώνοντας την πρόσφατη οικονομική και επισιτιστική κρίση αλλά και την επίμονη φτώχεια και την αύξηση των κοινωνικών ανισοτήτων που έχουν οδηγήσει σε μια βαθιά αμφισβήτηση της συμβατικής ανάπτυξης, ενώ η αγορά και οι επιχειρήσεις αδυνατούν να ανταπεξέλθουν στις σύγχρονες αναπτυξιακές και κοινωνικές προκλήσεις, αναγνωρίζεται πλέον ευρέως η αναγκαιότητα υιοθέτησης μιας αειφορικής διαχείρισης των πόρων της ανάπτυξης με την ενσωμάτωση των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών πτυχών της. Οι προσπάθειες προς αυτή την κατεύθυνση αποτυπώνονται στις ποικίλες πρακτικές στα πλαίσια της

⁹ <http://www.unrisd.org/> (United Nations Research Institute for Social Development).

κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, η οποία χαρακτηρίζεται από οργανισμούς, επιχειρήσεις και δίκτυα διαφορετικής φύσης που όμως μοιράζονται κοινά χαρακτηριστικά όσον αφορά την ανάπτυξη στόχων και οργανωτικές μορφές και αξίες. Αυτά τα χαρακτηριστικά παρουσιάζουν ένα μοντέλο ανάπτυξης που έρχεται σε αντίθεση με τη μεγιστοποίηση του κέρδους, επιδιώκοντας την ενεργή κινητοποίηση και αναδιανομή των πόρων με στόχο την ικανοποίηση των βασικών αναγκών των ανθρώπων. Επιπλέον, η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία, προάγει την προστασία του περιβάλλοντος και την οικονομική και πολιτική ενδυνάμωση των συμμετεχόντων επανεπενδύοντας τα κέρδη σε τοπικό επίπεδο και για το συμφέρον κοινωνικών σκοπών. Πρόκειται για μια προσέγγιση της οικονομίας που ευνοεί την αποκέντρωση και την τοπική ανάπτυξη και καθοδηγείται από ηθικές αξίες, όπως η αλληλεγγύη, το δίκαιο εμπόριο και ο εθελοντισμός. Επίσης πρόκειται για μια ολιστική προσέγγιση, με την έννοια ότι οι επιχειρήσεις και οι οργανισμοί της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας επιδιώκουν να συνδυάσουν ταυτόχρονα οικονομικούς, κοινωνικούς, περιβαλλοντικούς και ατομικούς στόχους.

Στην οικονομική σφαίρα της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας παρέχονται ευκαιρίες, όπως η δημιουργία θέσεων εργασίας, η πρόσβαση στην αγορά, η παροχή χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης, η ενίσχυση των τοπικών οικονομιών και η δημιουργία οικονομιών κλίμακας περνώντας από την μικρή ατομική παραγωγή στην κλίμακα του συλλογικού. Στην κοινωνική σφαίρα, προσφέρει προστασία καθώς είναι βασισμένη στις αρχές της αμοιβαιότητας και της αλληλεγγύης, συμβάλει στην κοινωνική ένταξη και ενεργοποίηση ευπαθών ομάδων του πληθυσμού και γενικότερα στην ενδυνάμωση τοπικών κοινοτήτων. Όσον αφορά το περιβάλλον, προωθεί την περιβαλλοντική δικαιοσύνη και επιδιώκει να εξασφαλίσει ότι η οικονομική δραστηριότητα ενισχύει μέσω της αξιοποίησης και αναπαραγωγής των τοπικών πόρων (φυσικοί, πολιτισμικοί, ανθρώπινοι, κοκ) αντί απλά να εξαντλεί το φυσικό κεφάλαιο. Η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία ενισχύει επίσης και τη συμμετοχή στα κοινά, ενδυναμώνοντας τη συλλογική δράση, την αυτο-οργάνωση και τη συμμετοχική διακυβέρνηση ελέγχοντας καταυτόν τον τρόπο τη δίκαιη διαχείριση/αναπαραγωγή των πόρων. Το πεδίο της περιλαμβάνει ποικίλες μορφές συνεταιρισμών, ορισμένους τύπους ΜΚΟ, ομάδες οικονομικής αλληλεγγύης, ομάδες αυτοβοήθειας, κοινοτικές οργανώσεις, νέες μορφές κοινωνικών επιχειρήσεων, οργανώσεις δίκαιου εμπορίου, ενώσεις

εργαζομένων στην άτυπη οικονομία και προσφάτως συμπεριλαμβάνονται, στο πεδίο, νέες μορφές επιχειρήσεων οι οποίες λειτουργούν ψηφιακά και χρησιμοποιούν τις νέες τεχνολογίες (United Nations – TFSSE, 2013). Το τρόφιμο, μέσα από διάφορες μορφές εναλλακτικών δικτύων παραγωγής, διανομής και κατανάλωσης (Alternative Food Networks) και νέες εταιρικές παραγωγών και καταναλωτών (πχ. η κοινοτικά υποστηριζόμενη γεωργία) με την απευθείας διάθεση από τους αγρότες στους καταναλωτές της πόλης βρίσκεται στο επίκεντρο των εγχειρημάτων της αλληλέγγυας οικονομίας, τόσο στον αναπτυσσόμενο όσο και στον αναπτυγμένο κόσμο δεδομένων των εντεινόμενων ζητημάτων επισιτιστικής ανασφάλειας και των διατροφικών κινδύνων που επισύρει η οικονομική κρίση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Εναλλακτικά δίκτυα διανομής τροφίμου

3.1 Ανάδυση και δυναμική των εναλλακτικών δικτύων τροφίμου

Η εκβιομηχάνιση της γεωργίας στο πλαίσιο του κυρίαρχου παραγωγιστικού μοντέλου και της παγκοσμιοποιημένης αγοράς τροφίμου φέρνουν στο προσκήνιο τις τελευταίες δεκαετίες ζητήματα γύρω από το αγροδιατροφικό σύστημα και τις εντεινόμενες διακινδυνεύσεις στον τομέα του τροφίμου. Πρόκειται για μια συζήτηση διεθνώς, η οποία υπογραμμίζει την «αποξένωση» των αστών από τα τρόφιμα που καταναλώνουν, τους τόπους παραγωγής και τις αγροτικές κοινωνίες, μη γνωρίζοντας από πού αυτά προέρχονται, ποιος και πώς τα παράγει και με ποιους τρόπους μεταποιούνται (Lozano, 2013). Ο βιομηχανοποιημένος τρόπος παρασκευής των προϊόντων διατροφής και οι αποστάσεις που διανύουν μέχρι να φτάσουν στο τραπέζι του καταναλωτή (τροφομμία) επισύρουν σοβαρές επιπτώσεις στο περιβάλλον (βιοποικιλότητα, υδατικοί πόροι, ενεργειακό αποτύπωμα) και τη δημόσια υγεία (νόσοι και διατροφικοί κίνδυνοι). Παράλληλα, οι διακυμάνσεις και οι απότομες αυξήσεις των τιμών σε βασικά είδη διατροφής (όπως το 2007/2008), και η γενικότερη αβεβαιότητα που περιβάλλει τις μελλοντικές εξελίξεις των τιμών (διαρθρωτικοί παράγοντες της αγοράς, κερδοσκοπία, κλπ) αναδεικνύουν τα προβλήματα επισιτιστικής ανασφάλειας στα μεγάλα αστικά κέντρα, ιδιαίτερα για τις φτωχότερες ομάδες του πληθυσμού. Στην Ελλάδα αλλά και την Ευρώπη γενικότερα, η εξασφάλιση πρόσβασης σε ποιοτική τροφή και σε προσιτές τιμές για όλους τους καταναλωτές, κατά την πρόσφατη περίοδο της οικονομικής κρίσης, αποτελεί σοβαρό αντικείμενο προβληματισμού τόσο για την επιστημονική κοινότητα όσο και για τις δημόσιες πολιτικές. Την ίδια στιγμή παρατηρούνται δυναμικά εγχειρήματα δημιουργίας εναλλακτικών δικτύων τροφίμου (πχ κοινοτικά υποστηριζόμενη γεωργία, αγορές χωρίς μεσάζοντες, υπαίθριες αγορές παραγωγών) που φέρνουν σε άμεση επαφή αγρότες παραγωγούς με αστούς καταναλωτές στα πλαίσια κινημάτων αλληλέγγυας οικονομίας (Παρταλίδου, 2014; Ανθοπούλου & Παρταλίδου 2015).

Η αλληλέγγυα οικονομία ως ένας εναλλακτικός τρόπος εργασίας και δημιουργίας εισοδήματος, λειτουργεί βάσει πρακτικών αυτοδιαχείρισης και συνεργατικότητας και αφορά την παραγωγή και την κατανάλωση στη βάση των ισότιμων σχέσεων και της

δικαιοσύνης στα πλαίσια της αλληλέγγυας αγοράς. Παράλληλα με τις αρχές και διαδικασίες της βιώσιμης παραγωγής, εξίσου σημαντική είναι και η υιοθέτηση της έννοιας της βιώσιμης κατανάλωσης για τη διαμόρφωση μιας διακριτής αλληλέγγυας αγοράς. Μια αγορά η οποία διαφέρει από εκείνη που καθορίζεται από τις μεγάλες βιομηχανίες και εμπορικούς ομίλους σε ότι αφορά τις αγοραστικές συνήθειες, τις καταναλωτικές επιλογές, τις ποιότητες των προϊόντων και τις τιμές για παραγωγούς και καταναλωτές. Η βιώσιμη κατανάλωση βασίζεται στις αρχές της ηθικής κατανάλωσης με την έννοια της κριτικής και όχι παθητικής στάσης των καταναλωτών απέναντι στα προϊόντα που προτείνουν οι μεγάλες επιχειρήσεις και τα παγκόσμια δίκτυα διανομής. Η ηθική κατανάλωση σχετίζεται με το σεβασμό στον άνθρωπο και τις συνθήκες εργασίας των παραγωγών, το σεβασμό στο περιβάλλον και τη δημόσια υγεία, την προστασία των πολιτισμικών πόρων, συμπεριλαμβανομένης της διατροφικής κουλτούρας, την αλληλεγγύη, όπως η ενίσχυση των μικρών τοπικών παραγωγών, την κοινωνικοποίηση με την έννοια του μοιράσματος ιδεών και εμπειριών ανάμεσα σε παραγωγούς και καταναλωτές με τη δημιουργία δικτύων, ομάδων, κοινοτήτων και την άμεση επαφή ανάμεσα στον παραγωγό και τον καταναλωτή (Contin, 2012). Έτσι στην αλληλέγγυα οικονομία αγοράζοντας απευθείας από τον παραγωγό, οι καταναλωτές και οι παραγωγοί-πωλητές έρχονται σε άμεση διάδραση συμμετέχοντας στην αποκαλούμενη «νέα οικονομία», η οποία χαρακτηρίζεται περισσότερο ανθρώπινη και κοντινή στις ανάγκες του ανθρώπου και του περιβάλλοντος. Στο πλαίσιο αυτό, η αγορά και η πώληση τροφίμων εξυπηρετούν πραγματικές ανάγκες των καταναλωτών, οι οποίοι ολοένα και περισσότερο ανησυχούν για την ποιότητα των τροφών που παράγονται σε μεγάλη κλίμακα και καταναλώνουν χωρίς να γνωρίζουν τον τόπο προέλευσής τους (Weshenfelder, Oliveira, Bagatini, Saueressig, Wilhelm & Viana, 2016).

Τα εναλλακτικά δίκτυα τροφίμου (alternative food networks) και οι βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού τροφίμων (short food supply chains), ως εγχειρήματα αλληλέγγυας οικονομίας, αποτελούν μια πολλά υποσχόμενη προσέγγιση υπό το πρίσμα της αμοιβαίας ωφέλειας παραγωγών (δίκαιες τιμές παραγωγού, ενδυνάμωση της οικογενειακής γεωργίας και των αγροτικών κοινοτήτων) και καταναλωτών (δίκαιες τιμές καταναλωτή, τροφική δικαιοσύνη και αστική επισιτιστική ασφάλεια). Επιπλέον, οι βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού τροφίμων διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη δημιουργία καλύτερων περιθωρίων διαμόρφωσης των τιμών για τους παραγωγούς, είτε αποκλείοντας τους

μεσάζοντες είτε αξιοποιώντας την ιδιαίτερη ποιότητα των προϊόντων τους και τις ιδιοτυπίες του τοπικού περιβάλλοντος (τοπικές ποικιλίες, γευστικά και οργανοληπτικά χαρακτηριστικά, παραδοσιακές συνταγές παρασκευής, κοκ), ιδιαίτερα στην περίπτωση όπου δεν έχουν θεσμοθετηθεί ή δεν λειτουργούν αγορές απευθείας διάθεσης προϊόντων από τον αγρότη στον καταναλωτή (όπως οι υπαίθριες αγορές βιοκαλλιεργητών¹⁰ και οι υπαίθριες αγορές παραγωγών, στην περίπτωση της Ελλάδας). Για τους αστούς καταναλωτές οι βραχείες αλυσίδες τροφίμου και τα εναλλακτικά δίκτυα διανομής επιτρέπουν την πρόσβαση σε φρέσκα, ασφαλή, γευστικά και γενικότερα ποιοτικά τρόφιμα σε τιμές προσιτές, και όπου σε κάθε περίπτωση η σχέση κόστους- ποιότητας είναι καλύτερη από τα ομοειδή τρόφιμα στις συμβατικές αγορές. Η ανάπτυξη αυτών των δικτύων παραγωγών- καταναλωτών υποστηρίζεται ότι βελτιώνει δυννητικά την αποδοτικότητα των πόρων παραγωγής στις αγροτικές περιοχές σε σύγκριση με το κυρίαρχο αγροβιομηχανικό σύστημα ενώ παράλληλα υποστηρίζεται πως τέτοιες πρωτοβουλίες αποτελούν ένα σημαντικό μηχανισμό για την κατασκευή ανθεκτικών αστικών συστημάτων ως προς τον εφοδιασμό σε τρόφιμα¹¹.

Σε γενικές γραμμές, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε πως τα εναλλακτικά δίκτυα τροφίμου αναδύθηκαν ως «από τα κάτω» απάντηση στις πολύπλευρες αντιφάσεις των συμβατικών δικτύων διανομής στην παγκόσμια αγορά, οι οποίες αποκαλύπτονται στις συνθήκες της επισιτιστικής ανασφάλειας που δημιουργεί το μη-βιώσιμο βιομηχανικό σύστημα τροφίμου και στις εκμεταλλευτικές εμπορικές σχέσεις που ενσωματώνονται στις παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού (Goodman & Dupuis, 2012). Τα εγχειρήματα αυτά εκκινούν από την ίδια βάση, δηλαδή την εναντίωση τους απέναντι στην εκβιομηχάνιση και την παγκοσμιοποίηση στις διαδικασίες της παραγωγής και συνεπακόλουθα της κατανάλωσης, λόγω του κοινωνικού και περιβαλλοντικού κόστους που απαιτούν για την ανάπτυξη τους (Gritzas κ.ά., 2015). Ως τέτοια εγχειρήματα θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν οι υπαίθριες αγορές των παραγωγών, οι συνεταιρισμοί καταναλωτών, οι αγορές που παρακάμπτουν τους μεσάζοντες, τα σημεία πώλησης παραδοσιακών προϊόντων, προϊόντα πιστοποιημένων παραγωγών, βιολογικά και τοπικά προϊόντα κ.ά. (Dansero & Puttilli, 2014; Darolt, Lamine, Brandenburg, Alencar & Abreu, 2011).

¹⁰ <http://www.bioagores.org/>

¹¹ ruaf.org

Τα εναλλακτικά δίκτυα τροφίμου περιλαμβάνουν εγχειρήματα τα οποία αναδιανέμουν τις προστιθέμενες αξίες κατά μήκος της αξιακής αλυσίδας προς τα πίσω, δηλαδή σε όλους τους εμπλεκόμενους παραγωγούς και μεταποιητές στην παραγωγή του τελικού προϊόντος λειτουργώντας προς την αντίθετη κατεύθυνση απ' ότι το κυρίαρχο σύστημα όπου τα κέρδη συγκεντρώνονται και διανέμονται προς το τέλος της αξιακής αλυσίδας, δηλαδή στο επίπεδο της λιανικής εμπορίας. Καθώς η απόσταση μεταξύ παραγωγού και καταναλωτή μειώνεται αναπτύσσονται σχέσεις εμπιστοσύνης μεταξύ τους μέσω της φυσικής επαφής, της συζήτησης και της αλληλεπίδρασης διαμορφώνοντας νέες μορφές συνεργασίας στα πλαίσια της αγοράς (Morgan, Marsden & Murdoch, 2006; Si, Schumilas & Scott, 2014). Η σχέση εμπιστοσύνης παραγωγού-καταναλωτή ενισχύεται επίσης μέσω μιας παράλληλης διαδικασίας εκπαίδευσης των καταναλωτών σε ζητήματα διατροφής, αλλά και σε θέματα που σχετίζονται με τις καλλιεργητικές εργασίες, το περιβάλλον και τη φύση, την αγροτική ζωή. Οι παραγωγοί οι οποίοι συμμετέχουν στα εναλλακτικά δίκτυα τροφίμων συνήθως διατηρούν αγροκτήματα μικρού μεγέθους και η παραγωγή τους στηρίζεται σε ορθές γεωργικές πρακτικές ή και αποκλειστικά στη βιολογική γεωργία, σε τοπικές ποικιλίες σπόρων, παραδοσιακές συνταγές και πρακτικές μεταποίησης, κοκ. Έτσι τα προϊόντα τους εξασφαλίζουν υψηλή θρεπτική αξία, φέρουν την ονομασία του τόπου προέλευσης, προέρχονται από φιλικές προς το περιβάλλον πρακτικές, ενώ ο καταναλωτής γνωρίζει από κοντά τον παραγωγό και την «ιστορία των προϊόντων» του σε συγκεκριμένους τόπους συνάντησης και συναναστροφής (encounter place). Οι συμμετέχοντες στα εγχειρήματα των εναλλακτικών δικτύων τροφίμων έχουν ως στόχο το οικονομικό όφελος αλλά όχι μονοδιάστατα, κοινωνικές και περιβαλλοντικές διαστάσεις του ζητήματος της τροφής αποτελούν εξίσου κίνητρα αυτής της συμμετοχής (Jarosz, 2008).

Η διαφοροποίηση των εναλλακτικών δικτύων τροφίμων από το κυρίαρχο σύστημα τροφίμων είναι φυσική καθώς και ιδεολογική. Φυσική γιατί η δραστηριότητα τους κατευθύνθηκε σε τομείς που δεν αποτελούσαν μέρος της καπιταλιστικής διαδικασίας και ιδεολογικά γιατί κυρίως καθοδηγείται από μια ριζική αλλαγή στην αντίληψη των καταναλωτών όσον αφορά την ποιότητα των τροφίμων. Μια από τις κυριότερες αναλύσεις των εναλλακτικών δικτύων τροφίμων αφορά τη γεωγραφική – χωρική διάσταση αυτών των εγχειρημάτων και τα τοποθετεί σε τρεις κατηγορίες οι οποίες είναι οι εξής: α) οι άμεσες αγορές (face to face), όπου η σχέση παραγωγών – καταναλωτών

λαμβάνει χώρα στον ίδιο τόπο, απαιτώντας τη φυσική παρουσία και των δύο, β) οι αγορές γεωγραφικής εγγύτητας, όπου η παραγωγή, διανομή και κατανάλωση πραγματοποιούνται είτε στον ίδιο τόπο είτε σε περιοχές τις οποίες δεν τις χωρίζει μεγάλη γεωγραφική απόσταση και γ) οι γεωγραφικά απομακρυσμένες αγορές, όπου η παραγωγή και η κατανάλωση διαφοροποιούνται χωρικά όμως δεν μεσολαβούν μεσάζοντες μεταπωλητές. Οι άμεσες και γεωγραφικής εγγύτητας αγορές θα μπορούσαν να αποτυπωθούν στα βραχεία δίκτυα προμήθειας τροφίμων (short food supply chains) ενώ οι πρακτικές δίκαιου εμπορίου (fair trade networks) στις γεωγραφικά απομακρυσμένες αγορές, στα πλαίσια των εναλλακτικών δικτύων τροφίμων (Dansero & Puttilli, 2014). Σε κάθε περίπτωση, η ανάπτυξη αυτών των νέων εναλλακτικών δικτύων τροφίμου δημιουργεί νέες διασυνδέσεις μεταξύ γεωργίας και κοινωνίας, παραγωγών και καταναλωτών ενώ φέρνουν τους καταναλωτές πιο κοντά στους τόπους καταγωγής των προϊόντων που καταναλώνουν. Το σημαντικότερο, ίσως, χαρακτηριστικό τους είναι πως συμβάλλουν στην επανακοινωνικοποίηση και (επανα)τοπικοποίηση γεωγραφικά – χωρικά της τροφής και των συστημάτων παραγωγής τους (Renting, Marsden & Banks, 2003; Darolt κ.ά. , 2011).

Η κριτική που ασκείται στα εγχειρήματα των εναλλακτικών δικτύων τροφίμου στηρίζεται στη συζήτηση γύρω από την ηθική και κριτική κατανάλωση ως ακόμα ένα υποπροϊόν της κυρίαρχης νεοφιλελεύθερης πολιτικής, η οποία επιδιώκει να εναποθέσει στους πολίτες την ευθύνη για την αλλαγή της οικονομίας και της κοινωνίας μέσω της αγοραστικής συμπεριφοράς. Ο αντίλογος σε αυτή την κριτική είναι πως η βιώσιμη κατανάλωση αποτελεί την κινητήρια δύναμη για μια νέα, ανθρωπιστή οικονομία. Η μετάβαση στη βιώσιμη κατανάλωση απαιτεί όχι μόνο αλλαγές στην αγοραστική συμπεριφορά και στα κοινωνικά πρότυπα αλλά μια συλλογική (επαν)οικοδόμηση των δομών της αγοράς (Seyfang, 2006). Οι οργανωμένες συλλογικότητες καταναλωτών, βρίσκονται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, από τη μία μεριά προβάλλονται ως ο καταλυτικός παράγοντας για την αναμόρφωση του κυρίαρχου καθεστώτος σε σχέση με τα τρόφιμα με κατευθυντήριο άξονα τη βιωσιμότητα και από την άλλη παρουσιάζονται ως ευκαιριακές και συμπτωματικές κινήσεις με στόχο τη μεταβίβαση από την κοινωνική ευθύνη στην προσωπική κατανάλωση και την ατομική επιλογή (Fonte, 2013).

3.2 Εναλλακτικά δίκτυα τροφίμου, ηθική κατανάλωση και σχέσεις εμπιστοσύνης. Το παράδειγμα των Αλληλέγγυων Ομάδων Αγοράς (G.A.S.) από την Ιταλία.

Σύμφωνα με τη μέχρι τώρα συζήτηση, τα εναλλακτικά δίκτυα τροφίμου εγκαινιάζουν νέες μορφές αγοράς οικοδομώντας νέες «εταιρικές σχέσεις» μεταξύ αγροτών παραγωγών και αστών καταναλωτών, όπου οι καταναλωτές παίζουν ενεργό ρόλο στη λειτουργία τους. Οι καταναλωτές διαμορφώνουν και οδηγούν τις αγορές (ποια προϊόντα, ποιες ποιότητες, σε ποιες τιμές) με βάση τις αγοραστικές τους επιλογές, όπου η έμφαση δίνεται στην ποιότητα και στην ανάγκη (επανα)σύνδεσης με το αγροτικό περιβάλλον και τους τόπους παραγωγής προβάλλοντας κατ' αυτόν τον τρόπο το κοινωνικό αίτημα για επανατοπικοποίηση της τροφής (Partalidou & Anthopoulou, 2016).

Από τη σκοπιά της ηθικής κατανάλωσης τα εναλλακτικά δίκτυα τροφίμων γίνονται αντιληπτά ως κοινωνικές κατασκευές, όπου ευαισθητοποιημένοι καταναλωτές αγοράζουν τοπικά προϊόντα διατροφής και προϊόντα των οποίων η παραγωγή δεν δημιουργεί απειλές για το περιβάλλον. Πρόκειται για καταναλωτές- ενεργοποιημένους πολίτες, των οποίων η καταναλωτική συμπεριφορά είναι ηθικά προσανατολισμένη προς την κατεύθυνση των «δίκαιων» τιμών αλλά χαρακτηρίζεται, επίσης, και από τον σεβασμό σε αξίες κοινωνικές, πολιτικές, περιβαλλοντικές, πολιτισμικές και πέρα από τα στενά όρια της αγοράς. Οι πρωτοβουλίες στα πλαίσια των εναλλακτικών δικτύων τροφίμου αποτελούν συλλογικές δράσεις, οι οποίες υποστηρίζονται από κοινωνικούς δρώντες που ενδεχομένως παρακινούνται από αντικρουόμενα συμφέροντα, όπως οι παραγωγοί και οι καταναλωτές, το σημαντικό στοιχείο όμως σε αυτή την κοινωνική σχέση και συναλλαγή είναι ότι παρά τη διαφορετική τους θέση και τα διαφορετικά κίνητρα ενδεχομένως μοιράζονται τις ίδιες αξίες και πρότυπα. Οι καταναλωτές λοιπόν, συμμετέχοντας εθελοντικά σε αυτές τις πρωτοβουλίες, όπως και οι παραγωγοί, τοποθετούν τις συλλογικές δράσεις σε μια συγκεκριμένη οργανωτική μορφή με στόχο τη συναλλαγή τοπικών προϊόντων που παράγονται με σεβασμό στο περιβάλλον (Pascuccia, Dentonia, Lombardib & Cembalob, 2014).

Η κατανάλωση ως κινητήρια δύναμη των εναλλακτικών δικτύων τροφίμου γίνεται αντιληπτή μέσω των ηθικών χαρακτηριστικών που εμπεριέχονται σε μια καθολική πολιτική στάση. Σε αντίθεση με τη μη-πολιτικοποιημένη κατανάλωση, συχνά προτείνεται η έννοια του πολίτη-καταναλωτή τροφίμου (food citizenship), η οποία

προσπαθεί να επιστήσσει ρητά την προσοχή των καταναλωτών στις σχέσεις εξουσίας που εμπεριέχονται στην παραγωγή, διανομή και κατανάλωση των τροφίμων (Renting, Schermer & Rossi, 2012). Επιπλέον η ιδιότητα του πολίτη μέσω της ηθικής και πολιτικοποιημένης κατανάλωσης τροφίμων στρέφεται κατά της παγκοσμιοποίησης, ενισχύοντας με τις αγοραστικές του στάσεις και επιλογές τις τοπικές κοινωνίες. Τα καταναλωτικά πρότυπα με αυτήν την έννοια συνάδουν με τη θέση και την πολιτική στάση των κοινωνικών δρώντων και η κατανάλωση θεωρείται ένα ισχυρό μέσο διαχείρισης και εναντίωσης στο κυρίαρχο σύστημα. Συχνά, και για να αποτυπωθεί το ζήτημα της κατανάλωσης στα εναλλακτικά δίκτυα τροφίμου, χρησιμοποιείται το δυαδικό σχήμα μη- πολιτικοποιημένη κατανάλωση / ατομισμός και ηθική κατανάλωση / αλληλεγγύη. Η δυαδική αυτή αντίθεση εκτός από το γεγονός ότι περιγράφει κατά τρόπο απλοϊκό την καταναλωτική συμπεριφορά των συμμετεχόντων στα εναλλακτικά δίκτυα τροφίμου, κατά μια άλλη άποψη, περιορίζει την ιδιότητα του πολίτη σε τοπικό επίπεδο, αγνοώντας την παγκοσμιοποίηση και τις διαδικασίες της, όπου απέναντι σε αυτές οι πολίτες καλούνται να δρουν και να διαμορφώνουν τη συμπεριφορά τους (Lockie, 2008).

Βασικό στοιχείο των εναλλακτικών δικτύων τροφίμου είναι η εμπιστοσύνη που επιδιώκεται, κτίζεται (ή κατ' άλλους αποκαθίσταται) μεταξύ καταναλωτών και παραγωγών. Η εμπιστοσύνη δίνει τη δυνατότητα στους καταναλωτές να συμμετέχουν σε ένα αγροδιατροφικό σύστημα, όπου γνωρίζουν την προέλευση των προϊόντων μέσα στο γενικότερο πλαίσιο των εντεινόμενων αβεβαιοτήτων των παγκόσμιων αγροδιατροφικών αλυσίδων, και όπου η μεγάλη απόσταση, φυσική, κοινωνική και χρονική, είναι το κύριο χαρακτηριστικό. Η δυσπιστία των καταναλωτών στις μεγάλες αγροβιομηχανίες και δίκτυα διανομής τροφίμου, λόγω της απόστασης και επομένως της άγνοιας της ταυτότητας της τροφής που φτάνει στο πιάτο τους, αλλά και λόγω των αλεπάλληλων διατροφικών σκανδάλων, δίνει σταδιακά τη θέση της σε σχέσεις εμπιστοσύνης μέσα από την αλληλεπίδραση και την οικειότητα που αναπτύσσεται μεταξύ παραγωγών και καταναλωτών στο πλαίσιο των εναλλακτικών αλληλέγγυων αγορών. Κατ' αυτήν την έννοια, η βιωσιμότητα των εναλλακτικών διατροφικών εγχειρημάτων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ικανότητά τους να κατασκευάζουν και να διατηρούν την εμπιστοσύνη των καταναλωτών (Thorsøe & Kjeldsen, 2015). Οι σχέσεις εμπιστοσύνης αποτελούν το θεμέλιο για τη συνεργασία διαφορετικών κοινωνικών ομάδων και

κατ' επέκταση τη δημιουργία «νέων οικονομικών κυκλωμάτων» (Grasseni, Forno & Signori, 2013).

Η περίπτωση των *Gruppi di Acquisto Solidale* (Ομάδες Αλληλέγγυας Αγοράς- G.A.S.) στην Ιταλία θεωρούνται ένα επιτυχημένο παράδειγμα εναλλακτικού δικτύου διανομής τροφίμου στο πλαίσιο της αλληλέγγυας αγοράς. Η σύντομη παρουσίασή του στην διπλωματική αυτή εργασία κρίθηκε χρήσιμη και ενδιαφέρουσα για την κατανόηση του τρόπου λειτουργίας και της δυναμικής των συγκεκριμένων εγχειρημάτων ώστε να συνδεθούν στη συνέχεια με την ελληνική πραγματικότητα.

Σύμφωνα με τη Grasseni (2014), αρχικά πρόκειται για μια ελεύθερη σύμπραξη πολιτών-καταναλωτών οι οποίοι μέσω της μεταξύ τους συνεργασίας έρχονται σε άμεση και συλλογική συναλλαγή με αγρότες παραγωγούς για την αγορά τροφίμων με στόχο το αμοιβαίο όφελος στη βάση συνδιαμορφούμενων αρχών και πρακτικών αποτυπώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο νέες οικονομίες σε ένα πλαίσιο σχέσεων εμπιστοσύνης. Η πρώτη ομάδα αλληλέγγυας αγοράς εμφανίστηκε το 1994, η πρόσφατη και τρέχουσα οικονομική κρίση στην Ιταλία δημιούργησε τις συνθήκες για να αναπτύξουν το δίκτυο τους και να αυξήσουν τον αριθμό τους. Οι ομάδες αλληλέγγυας αγοράς οργανώνουν κυρίως διανομές τροφίμων, αλλά και άλλων ειδών πρώτης ανάγκης, σε εθελοντική βάση στα πλαίσια δικτύων γειτονικών νοικοκυριών, που μετρούν συνήθως είκοσι με σαράντα οικογένειες. Το βασικότερο εμπόδιο το οποίο ήθελαν να ξεπεράσουν οι ομάδες αλληλέγγυας αγοράς της Ιταλίας ήταν οι σχέσεις εκμετάλλευσης σε όλο τον κύκλο από την παραγωγή στην κατανάλωση που επέβαλε η μαφία. Με την αγορά προϊόντων από επιλεγμένους και αξιόπιστους παραγωγούς οι καταναλωτές των GAS εξασφαλίζουν πως δεν γίνονται «συνένοχοι» με παράνομες πρακτικές. Ταυτόχρονα προωθούν τις βιολογικές καλλιέργειες και τις μικρές αλυσίδες εφοδιασμού τροφίμων υποστηρίζοντας τη στοχευμένη πολυκαλλιέργεια για την κατανάλωση τροφής ενάντια στις εντατικές μονοκαλλιέργειες αυξάνοντας έτσι την τοπική τροφική διαθεσιμότητα. Οι ομάδες αλληλέγγυας αγοράς διευκολύνουν τη λειτουργία τους προς αυτή την κατεύθυνση λόγω της γεωγραφικής, κοινωνικής και χρονικής εγγύτητας με τη γεωργία μικρής κλίμακας.

Η συμμετοχή στις GAS εξασφαλίζει στους καταναλωτές ποιοτικά τρόφιμα σε συμφέρουσες σχετικά τιμές και με αυτόν τον τρόπο δίνεται μια λύση στο εντεινόμενο πρόβλημα της διατροφικής ασφάλειας, που η οικονομική και οικολογική κρίση προκαλεί, δηλαδή εξασφαλίζεται η πρόσβαση σε υγιεινά τρόφιμα προσθέτοντας το στοιχείο της

αυτοδιάθεσης. Η πρακτική των GAS κατά τη Grasseni (2014) μπορεί να ερμηνευτεί ως μια νέα μορφή αλληλοβοήθειας για την αντιμετώπιση της μη- εμπιστοσύνης στην αγορά, ως «ουδέτερος μηχανισμός» προσδιορισμού των τιμών και στη βιομηχανία ως πάροχος τροφίμων. Η καινοτομία των αγορών αυτών βρίσκεται στην ικανότητα τους να δημιουργούν νέες σχέσεις και νέες συνεργασίες μεταξύ παραγωγών και καταναλωτών.

Το ενδιαφέρον στοιχείο που προκύπτει από έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε καταναλωτές - μέλη των GAS είναι ότι το βασικότερο κίνητρο συμμετοχής στην αλληλέγγυα ομάδα αγοράς δεν είναι η καλύτερη τιμή σε σχέση με την ποιότητα. Αυτό που φαίνεται να κυριαρχεί στην απόφασή τους είναι η ενίσχυση των μικροπαραγωγών και μικροκαλλιεργητών, καθώς και η διασφάλιση της ίδιας της υγείας τους μέσα από τα τρόφιμα που καταναλώνουν. Ένα ακόμα στοιχείο το οποίο παρουσιάζεται σημαντικό από τους συμμετέχοντες είναι η ενίσχυση των κοινωνικών δεσμών μέσω της συμμετοχής και της εθελοντικής εργασίας εκλαμβάνοντας την αλληλεγγύη ως «χειραφέτηση ενάντια στις παρασιτικές συμπεριφορές», μιας και όλα τα μέλη τους αναλαμβάνουν τον ίδιο φόρτο εργασίας (Grasseni, 2013).

Μέρος 2ο: Μελέτη περίπτωσης του συνεταιρισμού Γαλατσίου χωρίς μεσάζοντες

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Το εμπειρικό παράδειγμα

4.1 Μεθοδολογία Εμπειρικής Έρευνας

Για τις ανάγκες και τη διερεύνηση των ερευνητικών ερωτημάτων της παρούσας εργασίας, επιλέχθηκε η ποιοτική μέθοδος, με τη διεξαγωγή συνεντεύξεων σε πληροφορητές κλειδιά και σε κοινωνικούς δρώντες, γύρω από το υπό μελέτη εγχείρημα που αφορά τις αλληλέγγυες πρωτοβουλίες διανομής τροφίμου και τις χωρίς μεσάζοντες αγορές. Πέρα από τη βιβλιογραφική επισκόπηση για τη διαμόρφωση μιας συνολικής εικόνας του υπό διερεύνηση κοινωνικού φαινομένου, η ποιοτική έρευνα τονίζει τη σημασία του κοινωνικού πλαισίου (Mason, 2009), στο οποίο οι δρώντες αντιλαμβάνονται τη δράση τους αλλά και τις πράξεις των άλλων (Weber, 1997). Βασικό στοιχείο της ποιοτικής έρευνας, το οποίο την καθιστά αποτελεσματική για τις αναλύσεις μας αποτελεί η δυνατότητα της να αποτυπώνει τις εξελίξεις των κοινωνικών φαινομένων καθώς και τις διαδικασίες που απαιτούνται για τη διαμόρφωση συγκεκριμένων κοινωνικών καταστάσεων (Κυριαζή, 2003). Για τους σκοπούς της έρευνας επιλέξαμε τη μελέτη περίπτωσης, έτσι ώστε να αναπτυχθεί όσο το δυνατόν μια εις βάθος ανάλυση μιας συγκεκριμένης περίπτωσης (Robson, 2007), συγκεκριμένα της περίπτωσης του συνεταιρισμού Γαλατσίου χωρίς μεσάζοντες, ο οποίος λειτουργεί παράλληλα με τον πολιτιστικό και κοινωνικό χώρο «Παίρνω Αμπάριζα».

Η διεξαγωγή της επιτόπιας έρευνας πραγματοποιήθηκε σε τρία στάδια. Αρχικά προσεγγίσαμε έναν πληροφορητή – κλειδί, ιδρυτικό και ενεργό μέλος της συλλογικότητας και του συνεταιρισμού, ο οποίος μας παρείχε χρήσιμες πληροφορίες για τον κοινωνικό και πολιτιστικό χώρο «Παίρνω Αμπάριζα» και το συνεταιρισμό χωρίς μεσάζοντες, έπειτα με τον ίδιο προχωρήσαμε σε περαιτέρω συλλογή πληροφοριών μέσω ημι – δομημένης συνέντευξης. Επιλέξαμε αυτό τον τύπο της συνέντευξης για να προσεγγίσουμε κατά το δυνατό τα χαρακτηριστικά ενός ευέλικτου σχεδίου, στα πλαίσια του σχεδίου αυτού η μελέτη περιλαμβάνει μια σχετικά αυστηρή προσέγγιση στη συλλογή

δεδομένων (Robson, 2007), για αυτόν το λόγο οι οδηγοί των ημι – δομημένων συνεντεύξεων παρατίθενται στο παράρτημα της παρούσας εργασίας.

Σε δεύτερο στάδιο διενεργήθηκε συνέντευξη ομάδας εστίασης (focus group) με εθελοντές του συνεταιρισμού. Πρόκειται για έναν ειδικό τύπο συνέντευξης η οποία απευθύνεται σε μια ομάδα ατόμων, εστιασμένη σε συγκεκριμένο θέμα (Robson, 2007). Στην παρούσα έρευνα αυτός ο τύπος συνέντευξης θα αναφέρεται ως ομάδα (-ές) εστιασμένης συζήτησης (Σκέμπερη, 2005), θεωρώντας πως η συγκεκριμένη μεταφορά του όρου focus group στην ελληνική γλώσσα γίνεται περισσότερο αντιληπτή και αποτυπώνει καλύτερα τα χαρακτηριστικά αυτού του τύπου συνέντευξης. Η ομάδα εστιασμένης συζήτησης έχει στόχο να ανιχνεύσει τις στάσεις, τις αντιλήψεις και τις απόψεις των ατόμων γύρω από συγκεκριμένα θέματα με τη διεξαγωγή μιας «φιλικής» περισσότερο συζήτησης (Σκέμπερη, 2005). Η ομάδα εστιασμένης συζήτησης των εθελοντών, που προσφέρουν εθελοντική εργασία στο συνεταιρισμό, η οποία αποτελούταν από επτά άτομα, επιχειρήθηκε να είναι μια ετερογενής ομάδα, δηλαδή να παρευρίσκονται εκπρόσωποι και των δύο φύλων, άτομα διαφορετικών ηλικιών και να μη βρίσκονται στην ίδια επαγγελματική κατάσταση. Τα στοιχεία αυτά των συμμετεχόντων τα συλλέξαμε μέσω ενός σκιδώδους ερωτηματολογίου, το οποίο δε χρησιμοποιήθηκε για περαιτέρω ανάλυση ή κατηγοριοποίηση τους, παρά μόνο για τη διευκόλυνση της έρευνας και την εξοικονόμηση χρόνου σχετικά με τα γενικά / ατομικά τους στοιχεία. Οι βασικοί άξονες γύρω από τους οποίους οργανώθηκε η συζήτηση αφορούσαν τα κίνητρα και τις προσδοκίες της συμμετοχής των εθελοντών στο συνεταιρισμό, την οργάνωση και τη λειτουργία του, ερωτήματα γύρω από τις γενικές τους πεποιθήσεις σε ζητήματα πολιτικής συμμετοχής, εθελοντικής δράσης και ιδεολογίας. Επίσης επιχειρήσαμε να ανιχνεύσουμε την αντίληψη τους σχετικά με το τι σημαίνει δίκαιο και αλληλέγγυο εμπόριο καθώς και το αν η λειτουργία του συνεταιρισμού επιδρά μετασχηματιστικά στην τοπική κοινωνία.

Με την ίδια μέθοδο - ομάδα εστιασμένης συζήτησης και σύντομα ερωτηματολόγια σχετικά με το προφίλ των ερωτώμενων - προοριζόταν να χρησιμοποιηθεί και για την ομάδα των καταναλωτών. Λόγω της δυσκολίας εύρεσης καταναλωτών και εξαιτίας των χρονικών περιορισμών στους οποίους διενεργήθηκε η παρούσα έρευνα, η ομάδα εστιασμένης συζήτησης γύρω από το ζήτημα της κατανάλωσης συγκροτήθηκε από εθελοντές – διαφορετικούς από αυτούς της πρώτης ομάδας – οι οποίοι κλήθηκαν να συζητήσουν σε δύο επίπεδα, το πρώτο αφορούσε τους ίδιους και την καταναλωτική τους

συμπεριφορά και το δεύτερο την άποψη που έχουν διαμορφώσει ως εθελοντές για τους καταναλωτές του συνεταιρισμού. Στην ομάδα αυτή κλήθηκαν επτά άτομα από τα οποία προσήλθαν πέντε. Οι βασικοί άξονες γύρω από τους οποίους οργανώθηκε η συζήτηση αφορούσαν τα κίνητρα αγοράς προϊόντων από το συνεταιρισμό χωρίς μεσάζοντες, τη διαφοροποίηση των καταναλωτικών και διατροφικών τους συνηθειών, τη βιωμένη εμπειρία τους ως καταναλωτές του συνεταιρισμού και τις αντιλήψεις τους περί ηθικής κατανάλωσης.

Οι συνεντεύξεις στον πληροφορητή – κλειδί και στις δύο ομάδες εστιασμένης συζήτησης συνοδεύτηκαν και συμπληρώθηκαν από ευρήματα συμμετοχικής παρατήρησης με τακτικές επισκέψεις σε διανομές αγορών χωρίς μεσάζοντες, τόσο στο συνεταιρισμό Γαλασίου όσο και σε άλλες περιοχές προκειμένου να αποκτηθεί η εμπειρία και η αλληλεπίδραση με τους συμμετέχοντες.

Τέλος στα πλαίσια της παρουσίασης των ευρημάτων, προσπαθήσαμε να αναλύσουμε τα δεδομένα των συνεντεύξεων σε πολλαπλά επίπεδα, με στόχο να αντικατοπτρίζουν την πολυπλοκότητα της πραγματικής ζωής (Robson, 2007), έτσι ώστε να δίνεται η δυνατότητα μιας ολοκληρωμένης αντίληψης των ζητημάτων τα οποία συζητήθηκαν με σκοπό τη διεξαγωγή συμπερασμάτων και τη σύνδεση τους ή μη με το θεωρητικό προσανατολισμό της παρούσας εργασίας.

4.2 Χαρακτηριστικά και πλαίσιο λειτουργίας του συνεταιρισμού. Η δυναμική του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης στην τοπική κοινωνία

Ο κοινωνικός και πολιτιστικός χώρος «Παίρνω Αμπάριζα» στον Δήμο Γαλατσίου δημιουργήθηκε το 2011¹² με σκοπό να αποτελέσει ένα χώρο *αλληλεγγύης και συμμετοχής όπου άτομα, φορείς και συλλογικότητες στα πλαίσια λειτουργίας του συνενυρίζονται, διοργανώνουν πολιτικές, πολιτιστικές και κοινωνικές εκδηλώσεις*¹³. Με προσανατολισμό το «ανήκειν» και τον επαναπροσδιορισμό του κοινωνικού χώρου στον οποίο δρουν, μια από τις δραστηριότητες που αποφασίστηκε να αναληφθεί εν μέσω της πρόσφατης οικονομικής κρίσης και με σύνθημα «Αλληλεγγύη, αυτό-οργάνωση, χειραφέτηση» ήταν η δημιουργία μιας «αγοράς χωρίς μεσάζοντες» για την ενεργοποίηση και εξυπηρέτηση των δημοτών. Οι διανομές τροφίμων πραγματοποιήθηκαν σε μια πρώτη φάση από το 2012 ως τον Νοέμβριο του 2015, σε υπαίθριο χώρο του Δήμου, στο άλσος Βεϊκου, ενώ από τον Δεκέμβριο του 2015 σε κλειστό ενοικιαζόμενο από τη συλλογικότητα χώρο, που πλέον απέκτησε μορφή συνεταιρισμού καταναλωτών.

Οι αγορές χωρίς μεσάζοντες κινούνται σε μια γκρίζα νομοθετική ζώνη εφόσον ο Ν. 4264/2014¹⁴ περί *άσκησης εμπορικών δραστηριοτήτων εκτός καταστήματος και άλλες διατάξεις*, δεν καλύπτει πλήρως τη νομιμότητα των ιδιαίτερων αυτών αγορών και θέτει εμπόδια στην λειτουργία τους¹⁵. Η πρόταση νόμου για τη θεσμοθέτηση των αγορών χωρίς μεσάζοντες με κριτήρια αλληλέγγυας οικονομίας¹⁶ από το Πανελλαδικό Συντονιστικό Αλληλέγγυων Δράσεων "Χωρίς Μεσάζοντες"¹⁷, η απαίτηση της Πανελλαδικής συνάντησης Πρωτοβουλιών «Χωρίς Μεσάζοντες»¹⁸ για άμεση νομική θωράκιση των αγορών και το σχέδιο κοινής υπουργικής απόφασης που θεσπίζει το απαραίτητο πλαίσιο για τη λειτουργία αγορών βιοκαλλιεργητών και αγορών χωρίς μεσάζοντες¹⁹, δίνουν το πλαίσιο ενός ασαφούς και αμφίβολου τοπίου για τη νομική θεσμοθέτηση των αγορών και τη βιωσιμότητα αυτών. Ο κοινωνικός και πολιτιστικός

¹² <http://www.solidarity4all.gr/el/structure/>

¹³ <https://pernoampariza.wordpress.com/about/>

¹⁴ http://eoe.minedu.gov.gr/images/tropopoihtikos_nomos.pdf

¹⁵ <http://www.pedkm.gr/OD673978.el.aspx>.

¹⁶ <http://www.efsyn.gr/arthro/agores-horis-mesazontes>

¹⁷ <http://www.solidarity4all.gr/el/support-article/panelladiko-syntonistiko-allileggyon-drason-horis-mesazontes-protasi-nomoy-gia-ti>

¹⁸ <http://syn-kinisis.gr/anakoinoseis/>

¹⁹ <http://www.ethnos.gr/agrotis>

χώρος «Παίρνω Αμπάριζα», μέσα στη συγκυρία αυτή, προέβη στη σύσταση συνεταιρισμού καταναλωτών με σκοπό τη διασφάλιση της λειτουργίας της διανομής προϊόντων χωρίς μεσάζοντες και τη διατήρηση ενός ζωντανού χώρου αλληλέγγυας αγοράς και κοινωνικής, πολιτικής, ιδεολογικής αλληλεπίδρασης στην πόλη του Γαλατσίου.

Η λειτουργία της εμπορικής δραστηριότητας του συνεταιρισμού Γαλατσίου χωρίς μεσάζοντες (στο εξής συνεταιρισμός), καθώς και όλες οι υπόλοιπες δράσεις οι οποίες αναλαμβάνονται από τη συλλογικότητα, βασίζεται στην αυτο-οργάνωση, την εθελοντική εργασία με βάση την διαθεσιμότητα του χρόνου που το κάθε μέλος μπορεί να διαθέσει, την αμοιβαιότητα και τις ισότιμες σχέσεις. Όπως ανέφερε ο Π., ιδρυτικό μέλος και βασικός εμψυχωτής της πρωτοβουλίας, ο αριθμός των εθελοντών που αποτελούν τον πυρήνα του εγχειρήματος κυμαίνεται στους πενήντα με εξήντα, ενώ ο ευρύτερος χώρος των φίλων και υποστηρικτών από την αρχή της πρωτοβουλίας κυμαίνεται στα εκατό πενήντα άτομα. Οι εθελοντές μέλη είναι περισσότερο γυναίκες, άτομα που διαθέτουν ελεύθερο χρόνο (οικιακά, άνεργοι και συνταξιούχοι) αλλά και εργαζόμενοι/ες που ανήκουν σε όλες ηλικιακές κατηγορίες, στην πλειονότητά τους άνω των τριάντα ετών. Ο συνεταιρισμός, υποχρεωμένος από τον νόμο, διαθέτει Διοικητικό Συμβούλιο αλλά στην πράξη έχει μόνο τυπική εφαρμογή, διότι όπως μας εξήγησε ο Π. «*δουλεύει οριζόντια*», εξηγώντας μας πως δεν υπάρχει ιεραρχία και οι αποφάσεις λαμβάνονται συλλογικά.

Σε ότι αφορά τη λειτουργία του συνεταιρισμού και την εύρυθμη οργάνωση της «διανομής των τροφίμων», που γίνεται μια φορά τον μήνα, έχει προβλεφθεί καταμερισμός εργασίας μεταξύ των μελών εθελοντών. Έτσι, ο κάθε εθελοντής συμμετέχει κατά βούληση σε συγκεκριμένες «θέσεις εργασίας» αναλόγως με το χρόνο και τις δεξιότητες που διαθέτει. Μια από τις βασικές εργασίες που εκτελούνται στο συνεταιρισμό είναι η συλλογή και ταξινόμηση των προ-παραγγελιών (ανά είδος προσφερόμενου τροφίμου και ποσότητα) από τους καταναλωτές, οι οποίες γίνονται διαδικτυακά σε ειδική πλατφόρμα ή μέσω e-mail, με αποστολή μηνύματος (SMS) ή τηλεφωνικά για τους καταναλωτές εκείνους που δεν έχουν πρόσβαση στα ηλεκτρονικά μέσα. Καθώς οι διανομές των προϊόντων γίνονται τις πρώτες μέρες του μήνα²⁰, οι

²⁰ 1^η έως 4 του μηνός, ανάλογα με αλφαβητική σειρά του επωνύμου του καταναλωτή: πληροφορία βάσει διαδικτυακής ανακοίνωσης διανομής Νοεμβρίου 2016. Πηγή: <https://pernoampariza.wordpress.com/2016/10/>

παραγγελίες ξεκινούν από τα μέσα περίπου του προηγούμενου μήνα που θα ακολουθήσει η διανομή. Στο διάστημα αυτό δύο άτομα, κάθε μέρα εργάζονται με βάρδιες το πρωί και το απόγευμα, λαμβάνοντας τις προ - παραγγελίες τηλεφωνικά, οι ηλεκτρονικές παραγγελίες υφίστανται χάρη στην εθελοντική εργασία ενός προγραμματιστή, ο οποίος και προσφέρθηκε να συμβάλλει στο εγχείρημα με τον τρόπο αυτό. Επίσης υπάρχει ομάδα εθελοντών η οποία ασχολείται με τη συσκευασία των προϊόντων ενώ κάποιοι άλλοι αναλαμβάνουν το κομμάτι που αφορά τους παραγωγούς και τις παραγγελίες. Αφορά, δηλαδή, τον εντοπισμό τους, την συζήτηση για την ποιότητα και την τιμή του προϊόντος επί της αρχής του δίκαιου και αλληλεγγύου εμπορίου, την δοκιμή (αισθητηριακή, όπως γεύση, υφή) από τα μέλη πριν ενταχθεί στον κατάλογο και στη συνέχεια τις μηνιαίες παραγγελίες (συγκεκριμένη ποσότητα ανά προϊόν με βάση τις προ-παραγγελίες). Η Β. συγκεκριμένα μιλώντας για τον καταμερισμό εργασίας στο συνεταιρισμό μας είπε *«προσπαθούμε σιγά σιγά οι δουλειές να μοιράζονται ...από το Σεπτέμβριο που ξεκινήσαμε, η Ι. και Κ., τους δώσαμε να οργανώνουν την ομάδα που παίρνουν τα τηλέφωνα...μετά από ένα μήνα μια άλλη εθελόντρια έχει αναλάβει το κομμάτι της συσκευασίας, το οργανώνει, οργανώνει τους εθελοντές τις μέρες τις ώρες ...εγώ πάλι έχω το κομμάτι των εθελοντών κατά τη διάρκεια της διανομής, το πώς θα λειτουργήσει, άλλοι θα παραλάβουν τα προϊόντα όταν έρθει το φορτηγάκι του παραγωγού...»*.

Πέρα από την εθελοντική εργασία, ένα άλλο εξίσου σημαντικό στοιχείο -που αφορά όλες τις αγορές χωρίς μεσάζοντες- και αναδεικνύει την αλληλεγγύη ως αναπόσπαστο στοιχείο λειτουργίας της δίκαιης και αλληλεγγύας αγοράς είναι ότι οι παραγωγοί ανταποδίδουν στον συνεταιρισμό 2% επί των πωλήσεων σε δωρεάν προϊόν. Τα τρόφιμα αυτά διανέμονται στη συνέχεια για την κάλυψη αναγκών άπορων οικογενειών της τοπικής κοινωνίας (αλληλεγγύη μεταξύ παραγωγών - καταναλωτών). Η συλλογικότητα «Παίρνω Αμπάριζα» διασφαλίζει ετησίως τις ανάγκες σε 5.000 με 6.000 πολίτες του Γαλατσίου²¹. Τέλος, σε αντίθεση από τις συμβατικές αγορές, οι παραγωγοί που συμμετέχουν στις αγορές χωρίς μεσάζοντες δεν πληρώνουν προμήθεια «για την τοποθέτηση του προϊόντος στο ράφι» (αλληλεγγύη καταναλωτών –παραγωγών). Στον συνεταιρισμό Γαλατσίου, ειδικά, καθώς η διανομή γίνεται σε κλειστό νοικιαζόμενο

²¹ Ενδεικτικά, σύμφωνα με την ιστοσελίδα <https://pernoampariza.wordpress.com/xwrismesazontes/>, για το έτος 2013, διανεμήθηκαν 350 τόνοι τρόφιμα και 7 τόνοι δωρεάν τρόφιμα σε οικογένειες που αδυνατούσαν να αγοράσουν.

χώρο, προστίθεται ένα ποσοστό 10% επί της τιμής παραγωγού, το οποίο μετακυλιέται στον καταναλωτή, προκειμένου να καλυφθούν τα λειτουργικά έξοδα.

4.3 Προφίλ, κίνητρα και προσδοκίες των εθελοντών: η κινητήρια δύναμη του συνεταιρισμού

Τα κίνητρα, οι προσδοκίες και η δυναμική που δημιουργείται από την εθελοντική εργασία των μελών του συνεταιρισμού διερευνήθηκε στο πλαίσιο ομάδας εστιασμένης συζήτησης που πραγματοποιήθηκε στο στέκι του Γαλασίου²². Επιχειρήθηκε να συμμετέχουν κατά το δυνατόν διαφορετικά μεταξύ τους άτομα ως προς την ηλικία, την απασχόληση, τα εισοδήματα καθώς και σε ισόρροπη συμμετοχή και των δύο φύλων. Μια από τις πρώτες παρατηρήσεις και διαπιστώσεις της συζήτησης με τους εθελοντές είναι οι διαφορετικές πολιτικό-ιδεολογικές θέσεις, αντιλήψεις καθώς και τα κίνητρα που τους ωθούν να συμμετέχουν εθελοντικά στο συνεταιρισμό και σε άλλες δράσεις της συλλογικότητας. Ας σημειώσουμε σε αυτό το σημείο πως διατύπωσαν τις απόψεις τους με σεβασμό ο ένας προς τον άλλον χωρίς απαξιωτική ή συγκρουσιακή διάθεση.

Στη σύνθεση της ομάδας εστιασμένης συζήτησης συμπεριλαμβάνονταν τέσσερα άτομα, τα οποία συμμετείχαν από παλιά στη δημιουργία της συλλογικότητας και στο στέκι συνάντησης και στη συνέχεια εντάχθηκαν στο συνεταιρισμό χωρίς μεσάζοντες. Συμπεριλαμβάνονταν επίσης τέσσερα άτομα τα οποία μαθαίνοντας για την αγορά χωρίς μεσάζοντες και τις δράσεις της συλλογικότητας, αποφάσισαν να προσφέρουν εθελοντικά τις υπηρεσίες τους. Ένας πρώτος άτυπος διαχωρισμός των συμμετεχόντων στον συνεταιρισμό θα μπορούσε να διακρίνει μεταξύ α) αυτών που αποτελούσαν μέλη του κοινωνικού και πολιτιστικού χώρου «Παίρνω Αμπάριζα» - πριν τη δημιουργία της αγοράς χωρίς μεσάζοντες – και παρακινούνται περισσότερο από τα πολιτικά τους πιστεύω και την επιθυμία δημιουργίας ενός εναλλακτικού μοντέλου (αυτο)οργάνωσης και αλληλέγγυας δράσης, και β) εκείνων που εμφορούνται πρωτίστως από αισθήματα ανθρωπισμού²³ και την ανάγκη παρέμβασης στη δημόσια σφαίρα ανταποκρινόμενοι στις

²² Πρόκειται για τον χώρο συνάντησης και εκδηλώσεων του πολιτιστικού συλλόγου που βρίσκεται απέναντι από τον χώρο διανομών των προϊόντων, (αίθουσα του «Παίρνω Αμπάριζα»).

²³ Χρησιμοποιείται εδώ με την έννοια της συμπεριφοράς που ταιριάζει σε άνθρωπο προς συνάνθρωπό του και που τη χαρακτηρίζει ο σεβασμός και η αγάπη· ανθρωπιά: <http://www.greek-language.gr/>

ποικίλες ανάγκες των συμπολιτών τους και επιθυμώντας να δραστηριοποιηθούν προς το συμφέρον τους με αίσθημα αλληλεγγύης ως μέλη της κοινωνίας των πολιτών.

Η Ι. (συνταξιούχος και ευαισθητοποιημένη σε ζητήματα κοινωνικής προσφοράς) εξηγώντας την απόφασή της να προσφέρει εθελοντικά στο συνεταιρισμό μας είπε πως ενημερώθηκε για την ύπαρξη του από το έντυπο που διένειμαν εθελοντές του συνεταιρισμού στη λαϊκή για τις παραγγελίες της επόμενης διανομής. Από αυτούς έμαθε πως υπήρχε ανάγκη για συμμετοχή εθελοντών στο εγχείρημα. Χαρακτηριστικά μας ανέφερε ότι *«μου αρέσει πολύ ο εθελοντισμός, πρώτον ...Δεύτερον είχαν...ένα κείμενο γραμμένο που με επηρέασε γιατί ξεκινάνε αυτό το χωρίς μεσάζοντες...και μόλις μου το είπαν με χαρά το δέχτηκα...είμαι από την πρώτη διανομή δηλαδή»*. Η Ι. όπως και η Κ. (συνταξιούχος και ενεργοποιημένη στην κοινωνική δράση στο πλαίσιο της τοπικής λέσχης φιλίας), εξηγεί σχετικά με την απόφαση της εθελοντικής συμμετοχής της. Συγκεκριμένα ανέφερε *«εγώ είμαι από την τρίτη διανομή, είμαστε φίλες με την Ι. ...με ενημέρωσε και ήρθα...πρώτα από όλα είδα με πόση αγάπη το δέχεται ο κόσμος εδώ...δεύτερον τα προϊόντα ήταν άψογα, ύστερα η συμπεριφορά των παραγωγών επίσης, οι τιμές ήταν πολύ πιο χαμηλές...ξέχωρα από αυτό βλέπεις ότι βοηθάς κάποιους ανθρώπους»*, προσφέρουν εθελοντικά το χρόνο τους και τις υπηρεσίες τους στο εγχείρημα με σκοπό να βοηθήσουν τους συνανθρώπους τους, παρατηρώντας τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και έχοντας μια ευρεία εθελοντική δράση η οποία αποτυπώνεται και σε άλλους τομείς πέρα από τη διανομή των τροφίμων του συνεταιρισμού, όπως για παράδειγμα συλλογή και διανομή ρούχων και φαρμάκων.

Η Μ. (φοιτήτρια και μέλος πολύτεκνης οικογένειας) γνώρισε το συνεταιρισμό και το «Παίρνω Αμπάριζα», από τα δωρεάν φροντιστηριακά μαθήματα τα οποία παρακολουθούσε η αδερφή της. Έχοντας συμμετάσχει στους προσκόπους, και αποκτώντας μια κουλτούρα προσφοράς, αποφάσισε να συμβάλλει εθελοντικά στο εγχείρημα εξηγώντας μας πως *«είναι μια ωραία παρέα... βοηθάμε, φέρνουμε τρόφιμα πιο φθηνά, βοηθάμε...ντύνουμε τις οικογένειες... και γενικώς στο σπίτι δε μπορώ εγώ να κάτσω, έχω ενέργεια...ήταν οικογένεια οπότε το συνέχισα»*.

Η ενεργοποίηση και η κοινωνικοποίησή της ήταν ένας από τους λόγους που και η Β. (νέα ηλικιακά και μακροχρόνια άνεργη) άρχισε να συμμετέχει εθελοντικά στις δραστηριότητες του συνεταιρισμού καθώς και στις υπόλοιπες δράσεις της συλλογικότητας. Η Β. είχε ανάγκη από ρούχα για το παιδί της, καθώς αντιμετώπιζε

σοβαρά οικονομικά προβλήματα και έτσι απευθύνθηκε στη συλλογικότητα. Με αυτό τον τρόπο γνώρισε κάποιους εθελοντές και όπως η ίδια μας είπε *«μου άρεσε το κλίμα που υπήρχε βλέποντας κάποιους εθελοντές... υπήρχε τόσο ζεστό κλίμα μεταξύ τους και μια οικειότητα... άκουσα λοιπόν το τι κάνουν εδώ... στην αρχή προσφέρθηκα να βοηθήσω στο να φτιάχνουν αυτά τα ρούχα, να τα ξεχωρίζουμε... γιατί είχα απεριόριστο ελεύθερο χρόνο»*. Συνέχισε λέγοντας *«ήθελα να βγω από το σπίτι μου... ήθελα να έρθω σε επαφή με κόσμο ...για μένα αυτό δεν ήταν απλά φυγή από τα προβλήματα... ήθελα σιγά σιγά να επανέλθω και να μπορέσω να έχω ανθρώπους να συζητάω... άρχισα να βλέπω και άλλες περιπτώσεις ανθρώπων... χειρότερα από μένα... ένιωσα λοιπόν ότι να βοηθάς σε κάνει και σένα να αισθάνεσαι καλύτερα, άρχισα να έχω πιο πολύ αυτοπεποίθηση, μετά άκουσα για τη διανομή που έκαναν, το χωρίς μεσάζοντες, δεν το είχα ακούσει ποτέ στη ζωή μου... δεν ήξερα τι είναι αυτό... μπήκα και σε αυτό σαν εθελόντρια... σε όλες τις διανομές... ό,τι δράσεις μπορεί να γινόντουσαν στο Αμπάριζα, με βάρδιες στο στέκι...»*. Για την Β. λοιπόν, όπως και για άλλους εθελοντές του συνεταιρισμού, η συμμετοχή σε αυτόν αντικατοπτρίζει την κοινωνικοποίηση και την αίσθηση του ανήκειν σε μια κοινότητα, την απόκτηση ταυτότητας μέσα από την ενεργή απασχόληση στις δράσεις του συνεταιρισμού, την ενδυνάμωση της κοινωνικής αλληλεγγύης μπροστά στο φάσμα της ανεργίας και των ψυχολογικών επιπτώσεών της, ιδιαίτερα για τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες (πχ άνεργοι, συνταξιούχοι, μονογονεϊκές οικογένειες).

Περιγράφοντας τη σύνθεση του σώματος των εθελοντών, ο Π. διευκρίνισε πως ο χώρος «Παίρνω Αμπάριζα» αποτελείται από άτομα *«διαφόρων βαθμίδων και έχει μια πολιτική στράτευση»*, εξηγώντας μας πως *«θα δεις τους ανθρώπους που τους τράβηξε το εγχείρημα και ήρθαν εδώ και βρήκαν μια φρεσκάδα... όμως θα δεις κι άλλους ανθρώπους οι οποίοι είχαν μεγαλύτερες προσδοκίες... γιατί η συμμετοχή τους στο εγχείρημα ήταν ένα κομμάτι της γενικότερης παρέμβασης που είχαν στην πόλη, στη χώρα, πολιτική, ιδεολογική... οι άλλοι όμως οι οποίοι τραβήχτηκαν από το εγχείρημα και μέσα σε αυτό βρήκαν κάτι άλλο, εξακολουθούν και κρατούν σε άλλο επίπεδο τον ενθουσιασμό τους γιατί τους καλύπτει αυτό»*, εννοώντας ότι υπάρχουν από τη μια πλευρά εθελοντές οι οποίοι είχαν ευρύτερους στόχους πολιτικής συμμετοχής στα κοινά και από την άλλη αυτοί που ανανεώνουν το ενδιαφέρον τους, αποκλειστικά από το αίσθημα της προσφοράς στο συνάνθρωπο. Ο Σ. (ηλικιακά νέος, εργαζόμενος) συμπλήρωσε σχετικά με το διαφορετικό πολιτικό-ιδεολογικό υπόβαθρο των μελών πως *«η πολιτική στράτευση του καθένα είναι*

σεβαστή...αυτό είναι και το καλύτερο, μέσα σε όλα, που οδήγησε στο να επιβιώσει τόσα χρόνια... δε χρειάζεται κάποιος να έρθει για τον ίδιο λόγο που θα έρθω εγώ...το τι κάνουμε στην πράξη είναι πολύ συγκεκριμένο και από αυτό καθοριζόμαστε σαν άνθρωποι».

Διαπιστώνουμε, λοιπόν, από τη συζήτηση μας με τους εθελοντές πως τα κίνητρα να συμμετέχουν καθώς και ο τρόπος που ο καθένας συμμετέχει στο εγχείρημα είναι διαφορετικά μεταξύ τους. Παρά την ετερόκλητη κοινωνική σύνθεση των μελών του συνεταιρισμού, οι προσλαμβάνουσες του καθενός γίνονται σεβαστές στα πλαίσια της κοινής δράσης τους και με στόχο τη βοήθεια των συμπολιτών τους και την άρθρωση μιας εναλλακτικής πρότασης απέναντι στο κοινωνικό – πολιτικό – οικονομικό γίγνεσθαι.

4.4 Η κατανάλωση μέσα από το συνεταιρισμό

Σύμφωνα με τα στοιχεία που προέκυψαν από την ομάδα εστιασμένης συζήτησης με καταναλωτές του συνεταιρισμού σε συνδυασμό με τη συζήτηση με τους εθελοντές (και καταναλωτές συνάμα), το κυριότερο κίνητρο που τους οδηγεί να αγοράζουν προϊόντα από την συγκεκριμένη αγορά είναι οι οικονομικοί λόγοι. Διαφοροποιώντας τη θέση του από την πλειονότητα των καταναλωτών ο Θ. (συνταξιούχος) μας είπε: *«ο κόσμος έχει κάποιους λόγους που έρχεται...δεν έρχεται με την ίδια λογική που έρχομαι εγώ...έρχεται γιατί το βρίσκει οικονομικό...και διαπίστωσε ότι είναι και το προϊόν καλό...ο συνεταιρισμός φέρνει αυτά που θέλει η μέση οικογένεια...σε καλές τιμές και καλή ποιότητα...του δίνουν μια διέξοδο να πάρει κάποια πράγματα σε καλύτερη τιμή».* Ο Λ. (συνταξιούχος) μας τόνισε τη σημασία του περιορισμένου εισοδήματος ως το κυριότερο στοιχείο της καταναλωτικής συμπεριφοράς των πολιτών, ισχυριζόμενος πως *«αυτό που πρέπει να έχουμε υπόψη μας είναι ο μέσος όρος της κοινωνίας... λειτουργεί με τον περιορισμό του εισοδήματος, άρα αγοράζω όσο καταλαβαίνω ότι μου φτάνουν τα χρήματά μου...αυτό πρακτικά σημαίνει ότι πλέον δεν είναι οι ανάγκες που πηγαίνουν μπροστά και πηγαίνω και ψωνίζω».*

Οι οικονομικοί λόγοι συνδυαστικά με την καλή ποιότητα των προϊόντων φαίνεται να είναι ουσιαστικά –σύμφωνα με τους εθελοντές- οι λόγοι οι οποίοι στρέφουν τους καταναλωτές στο συνεταιρισμό, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει πως δεν υπάρχει μια μερίδα πολιτών η οποία δεν αντιλαμβάνεται το εγχείρημα ως μια παρέμβαση στις συμβατικές αγορές, αλλά αντιθέτως ως ένα οικονομικά συμφέρον σημείο διανομής

προϊόντων. Συγκεκριμένα η Β. επισήμανε πως «θα δεις και τον άνθρωπο που...έρχεται σαν πελάτης και λέει απλά έρχομαι να ψωνίσω, εξυπηρετήσε με να φύγω, υπάρχει και αυτή η νοοτροπία... να σε αντιμετωπίσει σαν το οποιοδήποτε κατάσταση γιατί δεν έχει καταλάβει τι γίνεται, θα δεις αυτόν που περνάει και νομίζει ότι είσαι του Δήμου...άρα ότι είσαι υπάλληλος και πληρώνεσαι ...θα δεις όμως και αυτόν που ξέρει και έχει καταλάβει...λέει...αυτό είναι πολύ σημαντικό και μακάρι να είχα κι εγώ χρόνο να βοηθήσω». Το ίδιο ισχυρίστηκε και η Ρ. (μέσης ηλικίας, εργαζόμενη) λέγοντας πως «άλλος κοιτάει το πορτοφόλι του, άλλος θέλει να στηρίζει ελληνικά προϊόντα, δεν είναι όλοι συνειδητοποιημένοι... κάποιος κόσμος από αυτούς που έρχονται από μόνοι τους ζητάνε να βοηθήσουν...μια μικρή μερίδα...», αλλά και ο Θ. διαχώρισε το καταναλωτικό κοινό διατυπώνοντας την άποψη πως «ο κόσμος πολλές φορές...έχει την αίσθηση ότι είναι σε ένα super market...δεν καταλαβαίνει ότι αυτό το πράγμα είναι εθελοντικό και χρειάζεται να του το εξηγήσεις...δεν κατανοεί την ύπαρξη...υπάρχει και κόσμος που το κατανοεί όμως αυτό».

Οι εθελοντές φέροντας και την ιδιότητα του καταναλωτή δήλωσαν την προτίμηση τους στα προϊόντα του συνεταιρισμού. Ο Τ. (ηλικιακά νέος, φοιτητής) επιλέγει να αγοράζει προϊόντα από το συνεταιρισμό διότι «είναι ελληνικά...είναι προϊόντα που δε βρίσκουμε αλλού... έχουν καλές τιμές και είναι νόστιμα για αυτό και συνεχίζουμε και τα αγοράζουμε, επίσης είναι και μια εποχή δύσκολη με όλα αυτά που γίνονται και θέλουμε να στηρίζουμε την ελληνική παραγωγή». Ο Λ. επίσης προμηθεύεται τα προϊόντα του συνεταιρισμού γιατί όπως λέει ο ίδιος είναι «περίεργος καταναλωτής» και θέλει να έχει «καλά προϊόντα» και συμπληρώνει «το πρώτο πράγμα που διαπιστώνεις στο συνεταιρισμό είναι το οτιδήποτε έχουμε είναι πιστοποιημένο, εγγυημένο και από συγκεκριμένο παραγωγό τον οποίο γνωρίζουμε...άρα έχεις ένα προϊόν το οποίο έχει μια ταυτότητα...έρχομαι με κλειστά τα μάτια να τα προμηθευτώ γιατί ξέρω ότι αυτά τα προϊόντα είναι εντάξει».

Η φράση «με κλειστά τα μάτια», αποτυπώνοντας τις σχέσεις εμπιστοσύνης, χρησιμοποιήθηκε και από την Κ. η οποία τονίζοντας την αύξηση των παραγγελιών – κάτι το οποίο διατυπώθηκε και από άλλους εθελοντές, κάνοντας λόγο για εκατό περίπου νέες παραγγελίες σε κάθε διανομή – λέγοντας μας πως ο καταναλωτής «έχει πλέον εμπιστοσύνη και με κλειστά μάτια δίνει την παραγγελία του». Η ανάπτυξη των σχέσεων εμπιστοσύνης, οι οποίες δημιουργούνται ανάμεσα στο συνεταιρισμό και τους καταναλωτές δικαιολογείται σύμφωνα με τον Λ. από την ύπαρξη ενός συστήματος «το

οποίο λειτουργεί ατύπως και αυτοπροστατεύεται» διότι υπάρχει ένα «εγγυημένο προϊόν όσον αφορά την ποιότητα και διασφαλισμένη εκ των προτέρων σταθερή μια τιμή». Η εμπιστοσύνη οφείλεται και για τη Β. στην ταυτότητα των προϊόντων. Ο Π. συμπληρώνοντας διατυπώνει την άποψη πως «το ότι ψωνίζει από ένα κατάλογο χωρίς να βλέπει το προϊόν, παραγγέλνει δηλαδή ένα προϊόν που δεν το έχει δει καν...είναι ένα σημάδι της εμπιστοσύνης που μας δείχνει». Η οικοδόμηση σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ καταναλωτή και παραγωγού αποτελεί, όπως επισημαίνεται και στη διεθνή βιβλιογραφία, σημαντικό στοιχείο της βιώσιμης λειτουργίας των εναλλακτικών αλληλέγγυων αγορών απέναντι στις διακινδυνεύσεις της παγκοσμιοποιημένης αγοράς τροφίμου.

Οι επιπτώσεις στις καταναλωτικές και διατροφικές συνήθειες, αν και είναι σχετικά νωρίς για μια ασφαλή αποτίμηση, καθώς οι διεργασίες αλλαγής διατητικών προτύπων και αγοραστικών επιλογών είναι περισσότερο αργές, παρουσιάζουν κάποιες εμφανείς τάσεις. Φαίνεται πως η προμήθεια προϊόντων από τον συνεταιρισμό σε σχέση με τις συμβατικές αγορές λιανικής δίνει το έναυσμα για μια πιο ενσυνείδητη κατανάλωση. Για παράδειγμα το γεγονός ότι η αγορά προϊόντων πραγματοποιείται μια φορά την εβδομάδα έχει ως στόχο, όπως ανέφερε ο Π. να επαναφέρει τη σκέψη γύρω από τις ουσιαστικές ανάγκες για τρόφιμα και έναν καλύτερο και πιο συμφέροντα προγραμματισμό του νοικοκυριού σε σταθερή βάση, έτσι ώστε «να αλλάξει το κυρίαρχο πρότυπο κατανάλωσης» που στρέφεται συχνά γύρω από πλασματικές ανάγκες και μας οδηγεί σε σπατάλη τροφής. Ο Θ. για το ζήτημα αυτό θεωρεί πως «οι διατροφικές συνήθειες δεν είναι ένα πράγμα το οποίο θα κριθεί αντικειμενικά...μονάχα μέσα από ένα συνεταιρισμό...δηλαδή για μένα και πριν και μετά το συνεταιρισμό οι διατροφικές μου συνήθειες παρέμειναν οι ίδιες...δε νομίζω ότι μπορεί να παίζει πολύ σημαντικό ρόλο...είναι και η τσέπη των ανθρώπων...μπορεί ο συνεταιρισμός με καλά προϊόντα να βοηθήσει προς μια κατεύθυνση για όσους θα έχουν και την ικανότητα να τα αγοράσουν».

Στα πλαίσια αυτά διαπιστώθηκαν κάποιες τάσεις οι οποίες σχετίζονται με συγκεκριμένα προϊόντα του συνεταιρισμού, όπως τα όσπρια και οι ξηροί καρποί, τα οποία παρουσιάζουν αυξημένη ζήτηση και αυτό οφείλεται κατά τη γνώμη του Λ. στην πρόσβαση στην καλή ποιότητα η οποία «βοηθάει στο να βελτιωθεί η καταναλωτική συνήθεια», η οποία ήδη υπάρχει, καθώς και ότι «έχει να κάνει με κάποια πράγματα που τα βρίσκεις ή τα ξαναβρίσκεις...γιατί δεν είχες συνηθίσει να τα παίρνεις από το super market ή τα ανακαλύπτεις για πρώτη φορά». Για τον Α. (μέσης ηλικίας, εργαζόμενος), ο

συνεταιρισμός στάθηκε η αφορμή να δοκιμάσει για πρώτη φορά φακές ελληνικής προέλευσης συγκεκριμένης περιοχής που φημίζεται για την ποιότητά τους *«τόσο βραστερές και εύγευστες»* με αποτέλεσμα να τις εντάξει στην διατροφική του διαίτα.

Τέλος ένα από τα ζητήματα που τέθηκε και αναλύθηκε από τους εθελοντές – καταναλωτές ήταν η αντίθεση τους και εναντίωση τους στις μεγάλες αλυσίδες τροφίμων. Στην ερώτηση μας αν εξακολουθούν να αγοράζουν προϊόντα από αυτές, η απάντησή τους ήταν «δυστυχώς», τονίζοντας πως είναι αναπόφευκτο από τη στιγμή που ο συνεταιρισμός δε διαθέτει όλα τα προϊόντα που έχει ανάγκη ένα νοικοκυριό, αποφεύγοντας ωστόσο να προμηθεύονται τα προϊόντα τα οποία βρίσκουν και αγοράζουν στο συνεταιρισμό. Ο Δ. (μέσης ηλικίας, εργαζόμενος) υπογραμμίζοντας την εναντίωση του στις μεγάλες αλυσίδες τροφίμων τις χαρακτήρισε ως «απόστημα» και έκανε λόγο για την «εκμετάλλευση» των παραγωγών και των καταναλωτών από τις μεγάλες εταιρείες λέγοντας πως *«όλοι εδώ το καταλαβαίνουν...αυτοί που είναι οργανωμένοι στο συνεταιρισμό το γνωρίζουν αυτό...οι άλλοι που έρχονται περιστασιακά, έρχονται γιατί είναι φθηνότερη τιμή»*.

4.5 Ο συνεταιρισμός στα πλαίσια της αλληλέγγυας οικονομίας

Η αγορά προϊόντων χωρίς μεσάζοντες του κοινωνικού και πολιτιστικού χώρου «Παίρνω Αμπάριζα», έκανε τα πρώτα της βήματα το 2012, σε «ανοιχτό χώρο», όπως μας πληροφόρησε ο Α. διατηρώντας τη δράση του αυτή τα τελευταία πέντε χρόνια με πρόσφατη εξέλιξη -τομή στη δομή και λειτουργία της αγοράς χωρίς μεσάζοντες- τη δημιουργία συνεταιρισμού καταναλωτών και τη μεταφορά της εμπορικής δραστηριότητας σε στεγασμένο χώρο. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε ο Π., πρωτεργάτης του νέου εγχειρήματος, *«λειτουργεί 5 χρόνια και όχι μόνο αυτό αλλά αναβαθμίζεται, εκεί που ήταν στις πλατείες, και εκεί το μόνο που έκανε ήταν να λειτουργεί ωφελιμιστικά με την έννοια μόνο φθηνά τρόφιμα, τώρα έγινε δομή, αποφασίζουν συγκεκριμένοι άνθρωποι για αυτό, έχει συγκεκριμένη άποψη για τα πράγματα, διατηρεί χώρους, πληρώνει...έχει μια κίνηση σταθερή»*. Η αγορά χωρίς μεσάζοντες και η εξέλιξή της σε συνεταιρισμό καταναλωτών κινούνται στη σφαίρα της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας εφόσον παρουσιάζουν χαρακτηριστικά και λειτουργίες οι οποίες διαφοροποιούνται από τις αρχές και τις πρακτικές της συμβατικής αγοράς.

Κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων και των ομάδων εστιασμένης συζήτησης, ιδιαίτερο ενδιαφέρον είχε ο ίδιος ο λόγος που αναπτύσσουν τα μέλη του συνεταιρισμού σχετικά με τον ιδεολογικό-πολιτικό χαρακτήρα και το περιεχόμενο της πρωτοβουλίας. Βασικό στοιχείο του εγχειρήματος αποτελεί ο *«κινηματικός του χαρακτήρας»* και η επιδίωξη ενός εναλλακτικού τρόπου οργάνωσης πέρα από τα συμβατικά πρότυπα. Η αλληλεγγύη αναφέρθηκε καθολικά στις συζητήσεις με τους εθελοντές- μέλη του συνεταιρισμού ως ορίζουσα του κινηματικού χαρακτήρα αυτής της δράσης. Κάποιοι από αυτούς ξεχώρισαν μάλιστα τη θέση τους από έντονα συναισθηματικές αναφορές άλλων εθελοντών σε σχέση με τον ανθρωπισμό, τονίζοντας κυρίως το ζήτημα της χειραφέτησης. Ο Σ. ανέφερε χαρακτηριστικά πως όταν ξεκίνησαν *«η προσπάθεια τους δεν ήταν τυχαία»*, λέγοντας *«προσπαθούσες να δώσεις κάτι... χωρίς να βάλεις ετικέτες στους ανθρώπους, αλλά να προσφέρουμε και να μας προσφέρουνε, όχι σαν φιλανθρωπία αλλά σαν αλληλεγγύη»*. Εμμένοντας στην άποψη αυτή και αποκαλύπτοντας τα κίνητρα του, πρόσθεσε πως στόχος για τον ίδιο είναι *«κάπου να οδηγούν τα πράγματα, κάπου να βελτιώνεται η ζωή μας, δε γίνεται μόνο να δίνουμε μια παιδική κρέμα και να περιμένουμε από αυτό να ζήσει ο άλλος...ούτε είμαστε ελεήμονες...θέλουμε να αλλάξει, να βελτιωθεί η ζωή μας»*, υπογραμμίζοντας πως *«μπορούμε και μόνοι μας να κάνουμε πράγματα...να μαθαίνει ο κόσμος ότι μπορούμε να λύνουμε τα προβλήματά μας»*.

Για το ζήτημα της χειραφέτησης και της εναλλακτικής πρότασης απέναντι στις συνέπειες της οικονομικής κρίσης μέσω της αλληλέγγυας δράσης έκανε λόγο και ο Π.. Δίνοντάς μας το παράδειγμα της συμμετοχής στο συνεταιρισμό επεσήμανε τη σημασία της *«συνεργασίας και αμοιβαιότητας στην αλληλεγγύη»*, μια σχέση η οποία στηρίζεται στην αλληλοβοήθεια και την κοινή πρακτική και όχι στην ελεημοσύνη. Χαρακτηριστικά και απορρίπτοντας τη λογική της «ζητιανιάς» υπογράμμισε πως ο συνεταιρισμός δεν έχει ρόλο «προνοιακό» και για αυτόν το λόγο θεωρούν πως αυτό που κάνουν *«έχει ένα κινηματικό χαρακτήρα»*. Επιθυμία τους είναι να *«αλλάζουν τα πράγματα, να μη τα αποδεχτούν ως έχουν, γιατί έτσι χειροτερεύουν»*. Στην αντίληψη αυτή της «συνεργατικής σχέσης» που αναπτύσσουν μεταξύ τους τα μέλη της συλλογικότητας, προσθέτουν την «αξία της χειραφέτησης του ατόμου». Κατ' αυτή την έννοια η ενίσχυση της «συλλογικής δραστηριότητας» αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ιδέας του συνεταιρισμού Γαλασίου και μέσα από τη «διάθεση που έχει να βοηθήσει [κάποιος] στο συλλογικό εγχείρημα» διαμορφώνεται ο χαρακτήρας που θέλουν να αποδώσουν στη δράση τους.

Πέρα από το λόγο ο οποίος αρθρώνεται γύρω από το εγχείρημα και τα χαρακτηριστικά του, ο τρόπος που λειτουργεί καθώς και το πώς διαχειρίζεται την οικονομική του φύση, αποτελούν βασικά κριτήρια για την ένταξή του στα πλαίσια της αλληλέγγυας οικονομίας. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε ο Α. *«από την πρώτη διανομή, ένας από τους όρους συζήτηση με τους παραγωγούς ήταν ότι το 2% σε είδος από τα προϊόντα που πουλάνε θα τα πρόσφεραν στο συνεταιρισμό έτσι ώστε να τα συσκευάσουν οι εθελοντές με σκοπό να ενισχύσουν οικογένειες της πόλης που έχουν οξύ πρόβλημα επιβίωσης»*. Ένα ακόμα βασικό χαρακτηριστικό της οικονομικής δραστηριότητας που αναπτύσσεται στα πλαίσια του συνεταιριστικού εμπορίου, αποτελεί ο καθορισμός των τιμών των προϊόντων. Σύμφωνα με τον Π., ο συνεταιρισμός Γαλασίου *«παίρνει τα προϊόντα πάνω από τις τιμές που τα παίρνουν οι χονδρέμποροι»* και συνεχίζει λέγοντας μας *«παίρνουμε την τιμή που μας δίνει... [ο παραγωγός] ...δεν του κάνουμε παζάρι... που σημαίνει ότι αυτός κανονίζει το κόστος του ...από κει και πέρα...είμαι και οικονομικά απέναντι του πολύ συνεπής... δηλαδή παίρνω το προϊόν και σε πέντε μέρες του δίνω τα χρήματά του... ούτε του ζητάω κάτι σαν αντάλλαγμα επειδή έρχεται στο συνεταιρισμό... ούτε το ράφι πληρώνει... οπότε προσπαθούμε με μια σχέση περισσότερο ανθρώπινη, μάλλον, μεταξύ μας αυτό να διαμορφώσει και την οικονομική μας σχέση»*. Από την εμπειρία του στο συνεταιρισμό και τη διαμόρφωση των τιμών των προϊόντων, ο Α. υπογράμμισε πως οι ίδιοι οι παραγωγοί *«καθόρισαν τη τιμή, έβγαζαν από τον μεσάζοντα το κέρδος... οπότε δεν έδιναν σε ένα μεσάζοντα την παραγωγή τους και να πληρωθούν μετά από 3 – 6 μήνες ή να μην τους πληρώσει ... Οπότε το έδιναν στους καταναλωτές κατευθείαν, μέσω των διανομών... και είχαν ένα σημαντικό όφελος και ήταν και τα χρήματα τους μετρητά»*.

Ο συνεταιρισμός Γαλασίου χωρίς μεσάζοντες για τα μέλη του και τους εθελοντές του, όπως θεωρεί και ο Π. *«στην ουσία δεν είναι ένα μαγαζί, είναι ένας σταθμός διανομής, είναι ένα μοντέλο διαφορετικό από τον τρόπο που δουλεύει το μπακάλικο, το super market»*. Επίσης, σύμφωνα με τον Π., φέρει κάποια πρωτότυπα χαρακτηριστικά ως πρόταση στον τομέα της διανομής τροφίμων, τα οποία έχουν άμεση σχέση με την οικονομική του φύση και λειτουργία. Μας ανέφερε, λοιπόν, πως *«δε χρειάζεται κεφάλαιο για να λειτουργήσει»* και πως *«γίνεται ένα εμπόριο χωρίς κέρδος»*. Επίσης λειτουργεί σε εθελοντική βάση, δεν απασχολεί εργαζόμενους και δε διανέμει κέρδη. Ένα ακόμα κύριο στοιχείο είναι το γεγονός ότι στο συνεταιρισμό δεν παρέχονται χρηματοδοτήσεις διότι τα μέλη του δεν επιθυμούν να δεσμεύονται οικονομικά και σύμφωνα με τον Π. δόθηκε

προσοχή στην «αυτονομία του εγχειρήματος». Για τον ίδιο σημασία έχει *«αυτοί που χρηματοδοτούν [να] είναι οι ίδιοι οι καταναλωτές, να εισπράττουν από αυτό...να το βλέπουν σα δικό τους»*.

Όπως με σαφήνεια προκύπτει από το λόγο των εθελοντών μελών του συνεταιρισμού καταναλωτών χωρίς μεσάζοντες, η διαμόρφωση μιας εναλλακτικής πρότασης ενός δίκαιου και αλληλέγγυου εμπορίου και υπό το πρίσμα της ηθικής κατανάλωσης αποτελεί πρωτεύοντα στόχο. Διατυπώθηκε στη συζήτηση που είχαμε με τα μέλη η πεποίθηση τους πως *«υπάρχει διαφορετικός τρόπος που μπορεί να δουλέψει ένα σύστημα χωρίς να είναι η πρωταρχική του αρχή το κέρδος...εμείς κάνουμε μια εμπορική δραστηριότητα χωρίς καθόλου κέρδος στην ουσία, εθελοντικά το κάνουμε...οπότε μέσα στον καπιταλισμό και μάλιστα σε αυτή του την έκβαση που είναι η πιο σκληρή που ζούμε τώρα, είναι ένα εγχείρημα, μια πρόταση διαφορετική»*. Τέλος, τονίζοντας τη διαφορετικότητα του εγχειρήματος έναντι της τυπικής οικονομίας και αγοράς, η Β. μας διαβεβαίωσε πως *«δε θέλουμε να χάσουμε αυτό για το οποίο ξεκινήσαμε...δε θέλουμε να γίνει super market και να περνάει ο άλλος...απλά να ψωνίζει και να είναι αυτό το πρόσωπο...θέλουμε να υπάρχει ετικέτα του παραγωγού πάνω στο προϊόν μας, θέλουμε να μπορούμε να μιλάμε με τον κόσμο, να έχουμε επαφή με τον κόσμο»*.

4.6 Το εγχείρημα σε συνάρτηση με την πόλη

Ο κοινωνικός και πολιτιστικός χώρος «Παίρνω Αμπάριζα» καθώς και η επέκτασή του σε δράσεις διανομής προϊόντων χωρίς μεσάζοντες ως συνεταιρισμός καταναλωτών, είχε εξ αρχής ως κύριο προσανατολισμό του όλου εγχειρήματος την «παρέμβαση στην πόλη» και τα πολλαπλά προβλήματα που αυτή αντιμετωπίζει στον δημόσιο χώρο. Η πρόσφατη οικονομική κρίση και οι συνέπειες της κοινωνικής και οικονομικής αποστέρησης στους πολίτες, ανέδειξαν την ιδέα της δημιουργίας μιας αγοράς χωρίς μεσάζοντες ως ένα βασικό βήμα για τη γενικότερη δράση της συλλογικότητας και των στόχων που έθετε και επιθυμούσε να κατακτήσει για την πόλη του Γαλατσίου αλλά και στην ευρύτερη δημόσια σφαίρα.

Όπως χαρακτηριστικά μας είπε ο Π. και τονίζοντας το ρόλο της οικονομικής κρίσης ο κοινωνικός και πολιτιστικός χώρος «Παίρνω Αμπάριζα» δημιουργήθηκε με στόχο *«να είναι ανοιχτός στην πόλη... να γίνει ένας χώρος που να έχει πρόσβαση η πόλη»*. *«Οι σχέσεις*

των ανθρώπων» και η δημιουργία «μιας γειτονιάς» φαίνεται να είναι το κυριότερο έναυσμα για αυτή την πρωτοβουλία με σκοπό την επανασύνδεση «παλιών γνωστών», έτσι ώστε να υπάρχει ένας χώρος, το Στέκι «Αμπάριζα»²⁴ εν προκειμένω, όπου να μπορούν να δραστηριοποιούνται και να συζητούν καθημερινά ζητήματα. Τα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης έστρεψαν την προσοχή σε «ανθρώπους που έψαχναν στα σκουπίδια» αλλά και σε «ανθρώπους που έμεναν άνεργοι» καθώς και σε αυτοκτονίες που άρχισαν να παρατηρούνται στην περιοχή. Λόγω των εντεινόμενων προβλημάτων της κρίσης στην πόλη και με αφορμή το κίνημα της πατάτας στην Πιερία, η συλλογικότητα «Παίρνω Αμπάριζα» προχώρησε στη δημιουργία αγοράς χωρίς μεσάζοντες στο Γαλάτσι και ήταν όπως μας είπαν «από τους πρώτους που το έκαναν στην Αθήνα».

Η οικονομική κρίση των τελευταίων ετών στην Ελλάδα και το αποτύπωμά της στην ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας, η οποία υποβάθμισε την οικονομική και κοινωνική κατάσταση των πολιτών και τις συνθήκες ζωής στην πόλη, αναφέρθηκε και από άλλους δύο εθελοντές της συλλογικότητας ως αιτία της πρωτοβουλίας δημιουργίας αγοράς χωρίς μεσάζοντες. Ο Α. μιλώντας για την «ιδέα να φέρουν τους παραγωγούς στην πόλη να διαθέτουν τα προϊόντα τους» ξεκίνησε από την παρατήρηση του φαινομένου να βλέπουν «κόσμο στα σκουπίδια...να μη μπορεί να αγοράσει πράγματα, τα λεφτά να μη φτάνουν για να ψωνίσει». Ο Σ. έκανε λόγο για τη «σύλληψη της ιδέας», η οποία αναπτύχθηκε «στη φάση της ανάγκη να επιβιώσουν τόσοι άνθρωποι δίπλα μας», η «δυναμική», σύμφωνα με τα λεγόμενα του, «γεννήθηκε μέσα από την ανησυχία» και συμπληρώνοντας μας είπε «έτσι διαπιστώσαμε την ανάγκη και αρχίσαμε να το παλεύουμε από την αρχή, ήταν λίγο δύσκολο όταν έβλεπες τι γίνεται στο Γαλάτσι, στη χώρα, να μένεις ανεπηρέαστος».

²⁴ Το Στέκι «Αμπάριζα» λειτουργεί καθημερινά ως κοινωνικός και πολιτιστικός χώρος αλληλεγγύης και συμμετοχής όπου άτομα, φορείς και συλλογικότητες στα πλαίσια λειτουργίας του συνενεργούν, διοργανώνουν πολιτικές, πολιτιστικές και κοινωνικές εκδηλώσεις, συζητήσεις και δράσεις, προβολές ταινιών, παρουσιάσεις βιβλίων, μουσικές βραδιές, εκθέσεις ζωγραφικής και φωτογραφίας κλπ. Ένας χώρος για καφέ, ποτό ίσως και χασομέρι αλλά και χώρος όπου όλοι μαζί δημιουργούμε δίκτυα – ομάδες εναλλακτικής και αλληλέγγυας οικονομίας, η δωρεάν παροχή πρώτης ιατρικής φροντίδας σε ανθρώπους που δεν έχουν πρόσβαση σε αυτήν, η λειτουργία ελεύθερων και δωρεάν μαθημάτων και εργαστηρίων θα μπορούν να υπάρχουν και να λειτουργούν στους χώρους του «παίρνω Αμπάριζα», σύμφωνα με την πληροφορία που παρέχεται από τον ιστότοπο της συλλογικότητας (<https://pernoampariza.wordpress.com/about/>).

Συνεχίζοντας την περιγραφή των στόχων και της λογικής του εγχειρήματος ο Π. μας τόνισε πως αυτό που τους ενδιαφέρει περισσότερο ήταν και παραμένει «η δημιουργία στην πόλη μιας κοινότητας ανθρώπων που ήταν πιο πολύπλοκες οι δραστηριότητες τους», συμπληρώνοντας «δηλαδή βλέπαμε κάπου να μπλέκεται και ο πολιτισμός, να μπλέκεται και η αλληλεγγύη, κάπου να μπλέκονται και τα προβλήματα της πόλης που αντιμετωπίζει το Γαλάτσι, τα δημοτικά...όχι με την πολιτική τους έννοια αλλά με την πραγματική τους και πώς θα λειτουργούσε μια κοινότητα ανθρώπων μέσα στην πόλη και να έχει και αλληλεγγύη μεταξύ τους και να έχει μια προσφορά στην πόλη». Το εγχείρημα του συνεταιρισμού Γαλατσίου «Παίρνω Αμπάριζα» προέκυψε από μια πολύπλευρη σκοπιά των ζητημάτων που αναδύονταν με αιτία την οικονομική κρίση και τη λειτουργία της πόλης. Ο Π. θεωρεί πως «δεν είναι τόσο οριοθετημένο στον καταναλωτή, ούτε στο θέμα της αλληλεγγύης με την έννοια τη στενή», εξηγώντας πως η κίνηση τους αυτή δεν έχει στόχο να γίνουν «το κράτος πρόνοιας της πόλης» αλλά στόχος είναι «να σπρώξουν το ίδιο το κράτος να αναλάβει κάποιους τομείς», να ασκήσουν πίεση, έτσι ώστε «ο Δήμος να το αναλάβει...δηλαδή να αναλάβουν κάποιοι τις υποχρεώσεις που έχουν απέναντι στην πολιτεία, δε μπορείς να παίρνεις δηλαδή τους φόρους των πολιτών και ... να αφήνεις ανθρώπους να πεθαίνουν στο δρόμο».

Οι ανάγκες των πολιτών και τα προβλήματα της πόλης παρουσιάζονται ως ένας από τους κυριότερους άξονες της πρωτοβουλίας, εφόσον το εγχείρημα νοείται ως «συνολικά ένα μέσο παρέμβασης στην πόλη» με σκοπό τη «χειραφέτηση των ανθρώπων», έτσι ώστε «να διαμορφώσουν μια άποψη», η οποία θα είναι πολύπλευρη και μέσα στα πλαίσια της θα συμπεριλαμβάνει και τις καταναλωτικές συνήθειες καθώς και το «τι καταναλώνουμε και γιατί το καταναλώνουμε», πλευρές δηλαδή μιας συνολικής άποψης που «έχουν μεγάλη σημασία» για τους ανθρώπους οι οποίοι εμπνεύστηκαν το εγχείρημα. Όπως τόνισε ο Π., «ο συνεταιρισμός δεν είναι ένα ωφελιμιστικό με την ευρεία έννοια κατασκεύασμα, δεν είναι μόνο για να ψωνίζουμε φθηνά, ούτε είναι ακόμα και για να δώσουμε φθηνά τρόφιμα στην πόλη, έτσι γενικά». Ο λόγος ύπαρξης αυτής της πρωτοβουλίας είναι «γιατί η πόλη δε μπορεί να ζήσει, γιατί κάποιοι έχουν στερήσει τη δυνατότητα σε κάποιους να αμείβονται, είναι άνεργοι» και έμπρακτα προσπαθούν να διαμορφώσουν «μια διαφορετική πρόταση για μια άλλου είδους οργάνωση της κοινωνίας». Τέλος έκανε λόγο για τη «σπουδαιότητα» του ίδιου του εγχειρήματος ως προς την πρόσβαση στα τρόφιμα στο πλαίσιο της πόλης, απαντώντας σε αυτούς που

«κατηγορούν» την πρωτοβουλία αυτή με το επιχείρημα «με τα φασόλια θα ασχοληθούμε τώρα;», διατυπώνοντας την άποψη πως ο συνεταιρισμός «δεν είναι ένα μαγαζί που πουλάει φασόλια...είναι ένα μαγαζί το οποίο στοχεύει στη συλλογικότητα...στην εποχή που το κέρδος είναι το παν...προσφέρεις στην πόλη ...δεν είναι σημαντικό δηλαδή να βελτιώνει το εισόδημα το δικό μας, των εθελοντών αλλά και της πόλης;...όλοι σήμερα που προσπαθούν να μειώσουν το εισόδημα ...εσύ προσπαθείς να πας ανάποδα σε αυτό...δημιουργείς διάφορες συνθήκες με διάφορους παραγωγούς...συμβάλλεις...»

4.7 Η βιωσιμότητα του εγχειρήματος

Η βιωσιμότητα του κοινωνικού και πολιτιστικού χώρου «Παίρνω Αμπάριζα» και του συνεταιρισμού χωρίς μεσάζοντες είναι ένα ζήτημα το οποίο απασχολεί τους εθελοντές του. Η βιωσιμότητα τέτοιων εγχειρημάτων αποτελεί επίσης και έναν από τους κύριους άξονες προβληματισμού και διερεύνησης της παρούσας εργασίας.

Βασικό κριτήριο της βιωσιμότητας του εγχειρήματος στο παρόν αλλά και στο μέλλον είναι η δυναμική των ίδιων των ατόμων που αναλαμβάνουν εθελοντικά τις δραστηριότητες της συλλογικότητας και του συνεταιρισμού. Όπως ήδη έχει αναφερθεί, υπάρχει ένας πυρήνας εθελοντών ο οποίος στηρίζει και κινεί όλες τις διαδικασίες που καθιστούν το εγχείρημα ζωντανό. Ο Π. αναφέρθηκε στην αναγκαιότητα να «υπάρχουν άνθρωποι οι οποίοι να είναι διαθέσιμοι» και «σε μόνιμη βάση να συνεργάζονται... γιατί αυτό στην ουσία έχει μια μόνιμη λειτουργία». Αναρωτώμενος «ποια συλλογικότητα σήμερα ευδοκimeί;», μας είπε πως «εμείς κατορθώνουμε και κρατάμε 60 άτομα γύρω από μια κίνηση, αυτό για μας τις σημερινές μέρες είναι πολύ σημαντικό...είναι η εξάσκηση στη συλλογικότητα». Η σύνθεση των εθελοντών, με διαφορετικές προσλαμβάνουσες οι οποίες γίνονται σεβαστές από τους υπόλοιπους είναι αυτό που «οδήγησε [τη συλλογικότητα] στο να επιβιώσει τόσα χρόνια» κατά τον Σ.. Στην ίδια κατεύθυνση, η Β. όπως και η Ρ. έχουν διαπιστώσει πως σε κάθε διανομή «έρχονται νέοι εθελοντές» με διάθεση να συμβάλλουν στο εγχείρημα.

Μια άλλη πλευρά της βιωσιμότητας του συνεταιρισμού είναι το γεγονός πως «το εγχείρημα αυτοτροφοδοτείται...οι 5.000 οικογένειες που ψωνίζουν το διαδίδουν και σε άλλους, σε κάθε διανομή παρατηρούμε ότι έχουμε 100 καινούργιους [καταναλωτές] που μπορεί να έρθουν σε 2-3 μήνες πάλι να πάρουν από μας», όπως μας είπε ο Π. Οι

νεοεισερχόμενοι στο συνεταιρισμό καταναλωτές αυξάνουν τη ζήτηση των προϊόντων οπότε η αγορά χωρίς μεσάζοντες του συνεταιρισμού ολοένα και σταθεροποιεί την εμπορική της δραστηριότητα. Η εξέλιξη αυτή αποτελεί σημαντικό στοιχείο για τη βιωσιμότητα του συνεταιρισμού, αλλά για τους εθελοντές είναι η μια μόνο πλευρά του νομίσματος.

Για τον Δ. *«ο κόσμος που το στηρίζει αυτό το κάνει όσο είναι ζωντανό...όσο ωφελείται από αυτό... είναι δύσκολο να αλλάξει η νοοτροπία του κόσμου... είμαι απαισιόδοξος ως προς την ατομικότητα που διατηρεί ο Έλληνας ...αν γίνονταν πολλοί τέτοιοι συνεταιρισμοί μπορεί να ήταν πιο συνειδητοποιημένα τα άτομα».* Ο Θ. θεωρεί πως *«ο ρόλος που μπορεί να παίζει ένας συνεταιρισμός...να συμβάλλει και σε κάποια άλλα πράγματα είναι ένα ζήτημα το οποίο εξαρτάται πάρα πολύ από αυτούς που συμμετέχουν...αν το αντιμετωπίζουν μονάχα 'έχουμε φθηνά προϊόντα'...τότε δεν πάει μακριά...Για να δημιουργηθούν καταστάσεις μέσα στην κοινωνία οι οποίες να θέτουν έναν προβληματισμό και άλλους δρόμους πρέπει να κάνεις κι άλλα»,* εννοώντας να αναπτυχθούν και άλλου είδους δραστηριότητες πέρα από την εμπορική.

Για τον Τ. η βιωσιμότητα του εγχειρήματος στο μέλλον θα εξαρτηθεί από τη διάδοσή του στους νέους, καθώς *«οι περισσότεροι που έρχονται ή ωφελούνται είναι μεγαλύτερης ηλικίας...Πρέπει οι νέοι να μάθουν και να κινητοποιηθούν και να συμμετάσχουν σε αυτή τη διαδικασία...μόνο έτσι μπορεί να υπάρξει ελπίδα και η συνέχεια αυτού που γίνεται».* Τέλος ο Π. διατυπώνοντας μια μάλλον ευρείας αποδοχής από τους εθελοντές άποψη πιστεύει πως ο συνεταιρισμός και η συλλογικότητα θα διατηρήσουν τη δράση τους χάρη στη «δικτύωση» τους με άλλες συλλογικότητες, κινήσεις, δράσεις. Γύρω από αυτό το ζήτημα μας αναφέρει *«πρέπει να καταλάβουμε το μέγεθος του προβλήματος...πρέπει και εμείς να ενωθούμε με άλλους γύρω- γύρω...έχουμε ανάγκη δικτύωσης, δεν είναι να πουλάει τρόφιμα, να παίρνεις φθηνά τρόφιμα, αυτό είναι δευτερεύον για μας...Το πρωτεύον είναι η δικτύωση του, η κινηματική του δύναμη που μπορεί να διαμορφώσει κάποιες καταστάσεις...μας ενδιαφέρει η κοινωνική του ένταξη και πως δουλεύει τα πράγματα».*

4.8 Συμπεράσματα εμπειρικής έρευνας

Η μελέτη περίπτωσης του πολιτιστικού και κοινωνικού χώρου «Παίρνω Αμπάριζα» και ειδικότερα του συνεταιρισμού Γαλατσίου χωρίς μεσάζοντες, επιχειρεί να καταγράψει τα

χαρακτηριστικά και τη δυναμική ενός πρωτοπόρου και καινοτόμου – για τα ελληνικά δεδομένα- εγχειρήματος στα πλαίσια των πρωτοβουλιών αλληλέγγυας οικονομίας. Με στόχο την έμπρακτη εφαρμογή και βιώσιμη λειτουργία μιας εναλλακτικής αγοράς τροφίμων στην πόλη, αποτελεί ένα εγχείρημα που –όπως οι ίδιοι οι συμμετέχοντες αναφέρουν- συσχετίζει την πολιτική συμμετοχή με την καθημερινή ζωή ως μια «νεότερη» μορφή πολιτικής δράσης η οποία προέρχεται από το χώρο των καταναλωτών. Δημιουργώντας έναν «ελεύθερο χώρο», ένα «κοινωνικό κέντρο» για την οργάνωση και την αλληλεπίδραση των κοινωνικών δρώντων και των κινημάτων μέσω των πρακτικών της καθημερινής ζωής, όπως η διανομή τροφίμων στην περίπτωση του καταναλωτικού συνεταιρισμού Γαλατσίου, το εγχείρημα καθορίζεται από μια σειρά «εναλλακτικών» πρακτικών και ταυτόχρονα λειτουργεί ως χώρος «κοινωνικής διαμαρτυρίας» (Yates, 2015).

Η λειτουργία του συνεταιρισμού ως «κατάστημα» διανομής τροφίμων διευκολύνει την πρόσβαση των πολιτών σε προϊόντα καλής ποιότητας, με πιστοποιημένη προέλευση και σε χαμηλές τιμές. Κατ' αυτόν τον τρόπο ο συνεταιρισμός προσφέρει σε τοπικό επίπεδο «υπηρεσίες» μέσω των οποίων μπορεί να ελεγχθεί το κατά πόσο «η αστική μορφή θα μπορούσε να έχει επιπτώσεις στην κοινωνική αειφορία» στα πλαίσια της γειτονιάς (Dempsey, Bramley, Power & Brown 2011). Ένας από τους βασικούς στόχους, όπως διαπιστώσαμε, του συνεταιρισμού είναι αυτή ακριβώς η άρση των δυσκολιών των κατοίκων της πόλης σε σχέση με τα τρόφιμα και την αγοραστική δυνατότητα των νοικοκυριών. Ως εγχείρημα ο συνεταιρισμός αποτελεί μια εναλλακτική πρόταση με οικονομικά χαρακτηριστικά, η οποία απομακρύνεται από τη λογική της συμβατικής αγοράς. Επιχειρεί να λειτουργήσει κατά τρόπο ώστε οι καταναλωτές της πόλης, από την μια πλευρά, και οι παραγωγοί των προϊόντων, από την άλλη, να ωφελούνται αμοιβαία μέσω της οικοδόμησης μιας αλληλέγγυας σχέσης συνεργασίας με στόχο την εδραίωση της εναλλακτικής αυτής αγοράς στη γειτονιά με πολλαπλές δράσεις. Η αναζωογόνηση της γειτονιάς, η ενίσχυση του συλλογικού αισθήματος και η εξασφάλιση της πρόσβασης σε φθηνή και καλής ποιότητας τροφή είναι οι τρεις άξονες στους οποίους κινείται ο συνεταιρισμός με σαφή διεκδίκηση του χώρου, όχι μόνο με τη στενή του έννοια αλλά και με αυτήν της κοινωνικής έκφρασης, και όπως αναφέρει ο Lefebvre (2007) : *«Οι κάτοικοι (...) ανασυγκροτούν τα κέντρα, χρησιμοποιούν τους χώρους για να αποκαταστήσουν τις*

συναναστροφές (...). Η χρήση των χώρων (...) ξεφεύγει από τις απαιτήσεις της ανταλλαγής, της ανταλλακτικής αξίας».

Ο συνεταιρισμός Γαλατσίου χωρίς μεσάζοντες, όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας και τις πληροφορίες των συνεντεύξεων, φέρει όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά που τον εντάσσουν στα εναλλακτικά δίκτυα τροφίμου (Alternative Food Networks). Ειδικότερα, η απόσταση μεταξύ παραγωγού και καταναλωτή (γεωγραφική, φυσική, πολιτισμική εγγύτητα) πράγματι ελαχιστοποιείται, στο βαθμό που εκλείπουν οι μεσάζοντες και οι καταναλωτές έρχονται σε άμεση επαφή με τους παραγωγούς και τα προϊόντα τους. Λόγω λοιπόν της «μειωμένης απόστασης» κατασκευάζεται μια μακρά καταναλωτική αφοσίωση (Llazo, 2014). Σε κείμενο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Short Food Supply Chains and Local Food Systems in the EU, 2013) για τις βραχείες αλυσίδες διανομής τροφίμων και τα τοπικά αγροτροφικά συστήματα, η έρευνα δείχνει πως οι καταναλωτές πέρα από τα οικονομικά κίνητρα, προμηθεύονται τα προϊόντα τους απευθείας από τους παραγωγούς και τα μικρά δίκτυα διανομής και για ηθικούς λόγους. Στο πλαίσιο αυτό, μια από τις τάσεις που αποτυπώνονται είναι πως οι καταναλωτές στρέφονται προς τα εναλλακτικά δίκτυα τροφίμων λόγω της επιθυμίας τους να στηρίζουν τους τοπικούς παραγωγούς – κάτι το οποίο διατυπώθηκε από τους εθελοντές και τους καταναλωτές και στην παρούσα μελέτη περίπτωσης – συνδέοντας τα τοπικά προϊόντα με τα υψηλότερα πρότυπα ποιότητας που σχετίζεται με τα φυσικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά του τόπου παραγωγής (Ανθοπούλου & Παρταλίδου, 2015). Ένα ακόμα στοιχείο των εναλλακτικών δικτύων διανομής τροφίμων αποτελεί το γεγονός πως οι συμμετέχοντες δεν κινητοποιούνται από «συμβατικές αξίες και στόχους», στη λογική της βιομηχανοποιημένης επεξεργασίας των τροφίμων αλλά στοχεύουν σε ισχυρούς κοινωνικούς δεσμούς μέσω της εμπιστοσύνης που δημιουργείται από την «ελαχιστοποίηση» της απόστασης μεταξύ τους (Forssell & Lankoski, 2015) εκφράζοντας κατ' αυτόν το τρόπο το εντεινόμενο κοινωνικό αίτημα για «επανατοπικοποίηση της τροφής».

Πρόκειται, λοιπόν, για ένα εγχείρημα το οποίο παρουσιάζει εκείνα τα χαρακτηριστικά τα οποία αποτυπώνονται στη διεθνή βιβλιογραφία, διατηρώντας σαφώς τις δικές του ιδιαιτερότητες λόγω των κοινωνικών, οικονομικών συνθηκών και συγκυριών στην Ελλάδα. Ο κοινωνικός και πολιτιστικός χώρος «Παίρνω Αμπάριζα», αρχικά ως χώρος συνάντησης, κοινωνικής, πολιτικής και πολιτιστικής έκφρασης και μετέπειτα ως

συνεταιρισμός Γαλασίου «χωρίς μεσάζοντες» με αφορμή την οικονομική κρίση αποτελεί μια εναλλακτική πρόταση, όχι μόνο στη διανομή τροφίμων ως ένα εγχείρημα αλληλέγγυας οικονομίας, αλλά και μια συνολική δράση για «μια διαφορετική αντιμετώπιση των προβλημάτων στην πόλη». Δράση η οποία αποσκοπεί να λειτουργεί και να παρεμβαίνει σε πολλαπλά επίπεδα μέσα στην πόλη μέσω της αυτενέργειας, της αυτο-διαχείρισης και της δημοκρατικής συμμετοχής. Αλλά και επεκτείνοντας την επιρροή του μέσω της προσπάθειας δικτύωσης με άλλα παρόμοια εγχειρήματα και συλλογικότητες για ενδυνάμωση του κινήματος. Δίνοντας δηλαδή μια έμπρακτη απάντηση στα προβλήματα της κρίσης αλλά και στις μεταβολές που παρατηρούνται στην κοινωνική ζωή, φέροντας τα προβλήματα που προκύπτουν από τη λειτουργία του συνεταιρισμού και προσπαθώντας να αυτοπροσδιοριστεί αρθρώνοντας το λόγο του και οριοθετώντας τις δράσεις του έτσι ώστε να έχει τη δυνατότητα να επιβιώνει.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Στην παρούσα μελέτη επιχειρήθηκε να διερευνηθεί η φύση και ο ρόλος των εναλλακτικών δικτύων διανομής τροφίμου. Στόχος ήταν να συνδέσουμε τα εγχειρήματα και τις πρωτοβουλίες σχετικά με την παραγωγή και διανομή τροφίμου με την αλληλέγγυα οικονομία και την αστική ανθεκτικότητα, εξετάζοντας και τοποθετώντας την ανάδυση τους ως κοινωνικό φαινόμενο στα πλαίσια αυτών των εννοιών.

Τα εναλλακτικά δίκτυα διανομής τροφίμου υπό το πρίσμα της αλληλέγγυας οικονομίας και της αστικής ανθεκτικότητας, αποτελεί ένα σχετικά πρόσφατο ερευνητικό πεδίο που κατακτά, ωστόσο, ολοένα και περισσότερο το ενδιαφέρον της ακαδημαϊκής κοινότητας αλλά και των πολιτικών. Γι' αυτό το λόγο το εμπειρικό υλικό και η διεθνής βιβλιογραφία είναι σχετικά περιορισμένα ενώ και αυτές οι ίδιες οι έννοιες ενίοτε ασαφείς και σε συνεχή επεξεργασία ακολουθώντας τις εξελίξεις των ίδιων των κοινωνικών φαινομένων και τις απαντήσεις της κοινωνίας των πολιτών. Κατ' επέκταση και η αποτύπωσή τους στο πλαίσιο της διπλωματικής εργασίας δεν αποδείχθηκε ένα εύκολο εγχείρημα. Ξεκινώντας από την αστική ανθεκτικότητα, αρχικά αναφερθήκαμε στην προέλευση της έννοιας και την υιοθέτησή της από τις κοινωνικές επιστήμες, έτσι ώστε να αναδειχθεί η σημασία της και να συνδεθεί με την έννοια της επισιτιστικής κυριαρχίας με στόχο την υπογράμμιση της σημασίας της πρόσβασης σε ασφαλή, ποιοτική και σε προσιτό κόστος τροφή στα αστικά κέντρα. Ο στόχος της επισιτιστικής και της διατροφικής ασφάλειας στις πόλεις αναδεικνύεται τα τελευταία χρόνια από τους διεθνείς οργανισμούς (όπως ο FAO του ΟΗΕ) σε σημαντική πρόκληση λόγω της παγκόσμιας κρίσης στην αγορά τροφίμου και της αύξησης του πληθυσμού των μεγάλων μητροπολιτικών κέντρων. Η υποχώρηση του κοινωνικού κράτους καθώς και η οικονομική κρίση των τελευταίων ετών στην Ελλάδα οδήγησαν πολύ πρόσφατα σε εγχειρήματα κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, τα οποία μας παρακίνησαν να εξετάσουμε τις έννοιες αυτές υπό το πρίσμα των εναλλακτικών δικτύων τροφίμου και να διερευνήσουμε τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να οριστούν, τα ερείσματά τους καθώς και το αποτύπωμά τους στην ελληνική κοινωνία.

Η φτωχοποίηση των νοικοκυριών, λόγω της οικονομικής κρίσης, η οποία έφερε στο προσκήνιο την επισφάλεια της πρόσβασης σε τρόφιμα στην μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας και σε άλλες πόλεις της Ελλάδας, έδειξε πως η «αυτάρκεια» των αστικών

κέντρων μόνο αυτονόητη δεν είναι, καθώς η ιδιαίτερη έμφαση που δόθηκε σε κινήσεις αλληλεγγύης γύρω από τα τρόφιμα, όπως συσσίτια, καμπάνιες συλλογής τροφίμων κ.ά. έκανε σαφή τη δυσκολία της πρόσβασης των κατοίκων της πόλης σε ασφαλή και φθηνή τροφή. Τα εγχειρήματα αλληλεγγύης και αλληλέγγυας οικονομίας, όπως συνεταιρισμοί, κοινωνικά παντοπωλεία και φαρμακεία, συλλογικές κουζίνες και αγορές χωρίς μεσάζοντες έκαναν την εμφάνιση τους δείχνοντας την επιτακτική ανάγκη κάλυψης των κενών του κράτους πρόνοιας αλλά και την «απάντηση» στις ανισορροπίες της αγοράς. Ένα από τα εγχειρήματα αλληλέγγυας οικονομίας στην πρωτεύουσα είναι ο κοινωνικός και πολιτιστικός χώρος «Παίρνω Αμπάριζα» και ο συνεταιρισμός χωρίς μεσάζοντες στο Γαλάτσι, τον οποίο και επιλέξαμε να εξετάσουμε σε βάθος στα πλαίσια της παρούσας μελέτης.

Μέσω της εμπειρικής έρευνας διαπιστώσαμε πως η αγορά χωρίς μεσάζοντες και η μετεξέλιξη της σε συνεταιρισμό καταναλωτών Γαλατσίου ενέχει τα χαρακτηριστικά εκείνα τα οποία τον κατατάσσουν στα εγχειρήματα αλληλέγγυας οικονομίας, όπως το γεγονός ότι πραγματοποιεί μια εμπορική δραστηριότητα βασισμένη στην εθελοντική εργασία, χωρίς να αποσκοπεί στο κέρδος, αλλά αντιθέτως να εξυπηρετεί το συμφέρον παραγωγών και καταναλωτών απομακρυνόμενος από τις συμβατικές αρχές και πρακτικές της αγοράς. Πρόκειται για ένα εναλλακτικό δίκτυο διανομής τροφίμου το οποίο στοχεύει στον επαναπροσδιορισμό των σχέσεων παραγωγών και καταναλωτών, στην «κοινωνικοποίηση» της τροφής μέσω της πιστοποίησής της και της ταυτότητάς της, στη δημιουργία σχέσεων εμπιστοσύνης, οι οποίες οδηγούν στη δημιουργία μιας «ανθρώπινης» ή αλλιώς «πληθυντικής» οικονομίας.

Η πρωτοβουλία αυτή αναλήφθηκε από τη συλλογικότητα του Γαλατσίου μετά από παρατήρηση και διαπίστωση της δυσκολίας των κατοίκων να έχουν πρόσβαση σε τρόφιμα λόγω οικονομικής κρίσης, όπως αναφέραμε παραπάνω. Η ευπάθεια του αστικού κέντρου σε σχέση με τα τρόφιμα αλλά και με άλλα είδη πρώτης ανάγκης ήταν το έναυσμα για το συγκεκριμένο εγχείρημα. Η εναλλακτική πρότασή του καθώς και η επιβίωσή του μέσα στα χρόνια της κρίσης, θεωρούμε πως αποτελεί μέρος της ανθεκτικότητας της πόλης απέναντι στην κρίση, είναι δηλαδή κομμάτι μιας διαδικασίας αναπροσαρμογής στα νέα δεδομένα και τις νέες συνθήκες διαβίωσης που επιβάλλονται στο κοινωνικό σύνολο. Πέρα από τη διανομή τροφίμων, η αρχική του τοποθέτηση, που είναι η διεκδίκηση του κοινωνικού χώρου καθιστά το εγχείρημα πολύπλευρο, δείχνοντας πως

αυτή του η δράση προκύπτει και συνυπάρχει με μια πολιτική στάση η οποία είναι αντί-συμβατική και ιδεολογικά αντίθετη στην επέλαση του άκρατου νεοφιλελευθερισμού. Με αυτήν την έννοια, πρόκειται για μια συλλογικότητα η οποία δημιουργήθηκε πριν από την οικονομική κρίση και όπου κατά τη διάρκεια της, ανέπτυξε τις δράσεις της, στοχεύοντας στην επισιτιστική ασφάλεια των κατοίκων της πόλης, σε ένα πιο ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων και πολιτικής τοποθέτησης.

Κλείνοντας την παρούσα εργασία θεωρούμε πως τα αρχικά ερευνητικά ερωτήματα εν μέρει απαντήθηκαν και κάποια ίσως αποδείχθηκαν αρκετά φιλόδοξα στα πλαίσια της. Πιστεύουμε πως οι αυτό-οργανωμένες σχέσεις, οι οποίες βασίζονται στην αλληλοβοήθεια, συνεργασία και αλληλεγγύη συντελούν στην οικοδόμηση εναλλακτικών προτάσεων, μέσω εγχειρημάτων αλληλέγγυας οικονομίας στον αστικό χώρο για την επίλυση προβλημάτων ζωτικής σημασίας – όπως στην περίπτωση της διανομής τροφίμων – και αποτελούν μέρος της ανθεκτικότητας σε περιόδους κρίσεις. Η δημιουργία τους αποτελεί για τους συμμετέχοντες τους απάντηση στις ανεπάρκειες του κράτους και της επίσημης οικονομίας προτείνοντας ένα εναλλακτικό οικονομικό μοντέλο το οποίο έρχεται σε ρήξη με τον καπιταλισμό και τις νεοφιλελεύθερες πολιτικές.

Τα εγχειρήματα αυτά, όχι μόνο στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης, αλλά και παγκοσμίως, αναδύθηκαν με σκοπό τη διεκδίκηση και την πρόταση εναλλακτικών αρχών και πρακτικών έναντι του καπιταλιστικού συστήματος. Η γέννηση τους λοιπόν αποτελεί απάντηση στις δυσκολίες τις οποίες αντιμετωπίζει μια κοινωνία σε κρίση, είτε οικονομική είτε κοινωνική. Στο πλαίσιο αυτό, η βιωσιμότητα τους φαίνεται να μην απειλείται όσο υπάρχει ανάγκη για χώρους πολιτικής και κοινωνικής έκφρασης καθώς και της δημιουργίας ενός κοινωνικού δικτύου ασφάλειας για τις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού. Από την παρούσα έρευνα συμπεραίνουμε πως η βιωσιμότητα του συγκεκριμένου εγχειρήματος οφείλεται στην εθελοντική συμμετοχή πολιτών τα χρόνια της κρίσης, στην συμμετοχή παραγωγών που βρίσκουν μια διέξοδο για τα προϊόντα τους σε μια δίκαιη αγορά, καθώς η κρίση ενισχύει τη δύναμη των μεγάλων αλυσίδων διανομής τροφίμου, στην συμμετοχή των καταναλωτών στις γειτονιές της πόλης που αναζητούν ποιοτικά τρόφιμα σε δίκαιη τιμή και στέκονται αλληλέγγυοι απέναντι στους μικρούς παραγωγούς και, τέλος στην εμπιστοσύνη μεταξύ παραγωγών και των καταναλωτών και απέναντι στο εγχείρημα.

Η έκταση της παρούσας εργασίας δεν επέτρεψε να διερευνηθεί το αν οι εναλλακτικές, κοινωνικές και αλληλέγγυες μορφές οικονομίας σχεδιάζονται με σκοπό να συμβαδίζουν με την επίσημη οικονομία του κράτους, αναπληρώνοντας τα κενά και διορθώνοντας τις ανισορροπίες ή αποτελούν εξ αρχής απάντηση σε αυτά τα κενά. Με άλλα λόγια αν τελικά τα εγχειρήματα αλληλέγγυας οικονομίας εκτός από τους κατοίκους μιας πόλης ή μιας χώρας, «βοηθούν» και το ίδιο το κράτος να αποσιωπά τις στρεβλώσεις της αγοράς και να αποσύρεται από τις υποχρεώσεις του απέναντι στους πολίτες του ή τουναντίον ασκούν πιέσεις προς μια αντίθετη κατεύθυνση αποδεικνύοντας πως οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές δεν είναι ο μόνος δρόμος.

Ας μας επιτραπεί για το τέλος να παραθέσουμε ένα απόσπασμα από τις Εξεγερμένες Πόλεις του D. Harvey (2013):

Οι προσπάθειες ωστόσο να αλλάξει ο κόσμος μέσω του εργατικού ελέγχου και άλλων ανάλογων κινημάτων – όπως τα έργα σε επίπεδα κοινότητας, οι λεγόμενες «ηθικές» και «αλληλέγγυες» οικονομίες...μέχρι στιγμής δεν έχουν αποδειχτεί βιώσιμες ως πρότυπα που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε πιο παγκόσμιες και αντικαπιταλιστικές λύσεις, παρά τις γενναίες προσπάθειες και θυσίες...

ΠΗΓΕΣ – ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΗΓΕΣ

Νόμοι

Νόμος 1667/1986. Αστικοί συνεταιρισμοί και άλλες διατάξεις.

Νόμος 4264/2014 περί άσκησης εμπορικών δραστηριοτήτων εκτός καταστήματος και άλλες διατάξεις.

Ηλεκτρονικές Διευθύνσεις

Πληροφορίες για τον συνεταιρισμό Γαλασίου χωρίς μεσάζοντες:

<https://pernoampariza.wordpress.com/about/> (πρόσβαση στις 15/10/2016)

<https://pernoampariza.wordpress.com/2016/10/> (πρόσβαση στις 15/10/2016)

<https://pernoampariza.wordpress.com/xwrismesazontes/> (πρόσβαση στις 15/10/2016)

<http://www.solidarity4all.gr/el/structure/> (πρόσβαση στις 15/10/2016)

Πληροφορίες για το κίνημα χωρίς μεσάζοντες:

<http://www.solidarity4all.gr/el/support-article/panelladiko-syntonistiko-allileggyon-drason-horis-mesazontes-protasi-nomoy-gia-ti> (πρόσβαση στις 13/12/2016)

<http://syn-kinisis.gr/anakoinoseis/> (πρόσβαση στις 13/12/2016)

<http://www.ethnos.gr/agrotis> (πρόσβαση στις 13/12/2016)

<http://www.efsyn.gr/arthro/agores-horis-mesazontes> (πρόσβαση στις 13/12/2016)

<http://www.otoposmou.gr> (πρόσβαση στις 07/11/2016)

Πληροφορίες για τις υπαίθριες αγορές βιοκαλλιεργητών:

<http://www.bioagores.org/> (πρόσβαση στις 03/01/2017)

Πληροφορίες για την αστική ανθεκτικότητα και ανάπτυξη αστικών συστημάτων εφοδιασμού τροφίμων:

www.ruaf.org (πρόσβαση στις 06/10/2016)

<http://www.100resilientcities.org/> (πρόσβαση στις 05/10/2016)

<https://www.merid.org/> (πρόσβαση στις 05/10/2016)

Πληροφορίες για την επισιτιστική κυριαρχία:

<http://www.fao.org/> (πρόσβαση στις 05/10/2016)

<https://viacampesina.org/> (πρόσβαση στις 07/11/2016)

Πληροφορίες για τον Ν.1667/1986 και τη νομοθεσία γύρω από τις αγορές χωρίς μεσάζοντες:

<http://www.pedkm.gr> (πρόσβαση στις 10/11/2016)

www.bankofgreece.gr (πρόσβαση στις 12/10/2016)

http://eoe.minedu.gov.gr/images/tropopoihtikos_nomos.pdf (πρόσβαση στις 3/10/2016)

Πληροφορίες για την αλληλέγγυα οικονομία:

<http://www.unrisd.org/> (πρόσβαση στις 03/10/2016)

Πληροφορίες σχετικά με την ελληνική γλώσσα και τη χρήση της:

<http://www.greek-language.gr/> (πρόσβαση στις 27/12/2016)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αδάμ, Σ. & Παπαθεοδώρου, Χ. (2010). *Κοινωνική οικονομία και κοινωνικός αποκλεισμός: μια κριτική προσέγγιση*. Αθήνα: ΙΝΕ – ΓΣΕΕ.

Ανθοπούλου, Θ. & Μ. Πέτρου (2015). Όψεις της κρίσης και της επιστροφής στον αγροτικό χώρο: Η συζήτηση για την αγροτική ανθεκτικότητα. *Αειχώρος*, 20, 96 – 121.

Ανθοπούλου, Θ. & Μ. Παρταλίδου (2015). Εναλλακτικά αγροτροφικά δίκτυα και νέες αλληλέγγυες εταιρικότητες μεταξύ πόλης και υπαίθρου. Διερευνώντας την κοινοτικά υποστηριζόμενη γεωργία. *Γεωγραφίες*, 25, 13 -22.

Γεωρμάς, Κ. (2013). Η κοινωνική οικονομία στην Ευρώπη Ορισμοί, εμπειρία και προοπτικές. Στο Κ. Γεωρμάς (επιμ.), *Κοινωνική Οικονομία: Θεωρία, εμπειρία και προοπτικές* (σσ.13-43) . Αθήνα: Εναλλακτικές Εκδόσεις – Δοκίμιο 20.

Δασκάλου, Γ. (1992). *Αστικοί και γεωργικοί συνεταιρισμοί*. Αθήνα: Σύγχρονη Εκδοτική.

Κασσαβέτης, Δ. (2013). Η κοινωνική επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα. Στο Κ. Γεωρμάς (επιμ.), *Κοινωνική οικονομία: θεωρία, εμπειρία και προοπτικές* (σ.σ. 45-82). Αθήνα: Εναλλακτικές Εκδόσεις – Δοκίμιο 20.

Κυριαζή, Ν. (2003). *Η κοινωνιολογική έρευνα, κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.

- Κώστας, Α. (2013). Οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας και κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα. Στο Κ. Γεωργιάς (επιμ.), *Κοινωνική οικονομία: θεωρία, εμπειρία και προοπτικές* (σ.σ.83-100). Αθήνα: Εναλλακτικές Εκδόσεις – Δοκίμιο 20.
- Νικολόπουλος, Τ., & Καπογιάννης, Δ. (2014). *Εισαγωγή στην κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία: Το μετέωρο βήμα μιας δυνατότητας*. Αθήνα: Οι εκδόσεις των συναδέλφων.
- Ντάσιος, Ν. (2013). Η συμβολή του τρίτου τομέα στην τοπική ανάπτυξη. Στο Κ. Γεωργιάς (επιμ.), *Κοινωνική οικονομία: θεωρία, εμπειρία και προοπτικές* (179-210). Αθήνα: Εναλλακτικές Εκδόσεις – Δοκίμιο 20.
- Παρταλίδου, Μ. (2015). *Από την ύπαιθρο στην πόλη: Μελλοντικά σενάρια για μειωμένα «τροφομύλια» και τοπικά συστήματα παραγωγής*. Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Θεόφραστος - Τμήμα Γεωλογίας. Α.Π.Θ. Ανάκτηση από geolib.geo.auth.gr/digeo/index.php/pgc/article/view/10527/10275.
- Σκέμπερη, Δ. (2005). Ομάδες εστιασμένης συζήτησης (focus group). Στο Μ. Στρατηγάκη (επιμ.) *Επιχειρηματικότητα γυναικών* (σ.σ.165-186). Αθήνα: Gutenberg.
- Contin, V. (2012). Δίκτυα παραγωγών καταναλωτών. Οι ομάδες αλληλέγγυας αγοράς, ένας διαφορετικός τρόπος να ψωνίζουμε. Στο *Κοινωνική οικονομία και κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις*. Πράσινο Ινστιτούτο, Αθήνα. 6-8 Ιουλίου, άρθρα εισηγητών.
- Giddens, A. (1989). *Εισαγωγή στην κοινωνιολογία* (μτφρ. Ντίνα Τριανταφυλλοπούλου). Αθήνα: Οδυσσέας.
- Giddens, A. (2001). *Οι συνέπειες της νεοτερικότητας* (μτφρ. Γιώργος Μερτίκας). Αθήνα: Κριτική.
- Gough, I. (2008). *Η πολιτική οικονομία του κοινωνικού κράτους* (μτφρ. Λεωνίδας Βατικιώτης). Αθήνα: Σαββάλας.
- Gritzas, G., Kavoulakos, K.I., & Tzekou, E.I. (2015). *Alternative Food Networks: Approaches and open questions*. Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Θεόφραστος - Τμήμα Γεωλογίας. Α.Π.Θ. Ανάκτηση από geolib.geo.auth.gr/digeo/index.php/pgc/article/view/10526/10274.
- Harvey, H. (2013). *Εξεγερμένες Πόλεις: Από το δικαίωμα στην πόλη στην επανάσταση της πόλης* (μτφρ. Κατερίνα Χαλμούκου). Αθήνα: ΚΨΜ.

- Lefebvre, H. (2007). *Δικαίωμα στην πόλη: Χώρος και πολιτική* (μτφρ. Πάνος Τουρνικιώτης – Κλώντ Λωράν). Αθήνα: Κουκίδα.
- Lozano, C. (2013). Προς μια επανεξέταση του μοντέλου αγροτικής ανάπτυξης απέναντι στις νέες κοινωνικο-περιβαλλοντικές προκλήσεις. Στο Θ. Ανθοπούλου (επιμ.), *Περί εντοπιότητας και ιδιοτυπίας των τροφίμων. Μια εδαφική προσέγγιση της ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών* (σσ. 54-72). Αθήνα: Παπαζήση.
- Mason, J. (2009). *Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας* (μτφρ Ελένη Δημητριάδου). Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.
- Robson, C. (2007). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου* (μτφρ. Βασιλική Νταλάκου & Κατερίνα Βασιλικού). Αθήνα: Gutenberg.
- Weber, M. (1997). *Βασικές έννοιες κοινωνιολογίας* (μτφρ Μιχ.Γ. Κυπραίος). Αθήνα: Κένταυρος.
- Adger, N. (2000). Social and ecological resilience: are they related?. *Progress in Human Geography* 24, 3, pp. 347–364.
- Allard, J. & Matthaei, J. (2014). *Solidarity Economy: An Overview*. Ανάκτηση από www.transformationcentral.org.
- Berk-Clark, C. & Pyles, L. (2012). Deconstructing Neoliberal Community Development Approaches and a Case for the Solidarity Economy. *Journal of Progressive Human Services*, 23:1, 1-17.
- Cadieux, V. & Slocum, R. (2015). *What does it mean to do food justice?*. Ανάκτηση από http://jpe.library.arizona.edu/volume_22/Cadieuxslocum.pdf.
- Carslon, J. & Chappell, J. (2015). *Deepening food democracy*. Institute for agriculture and trade policy. Ανάκτηση από http://www.iatp.org/files/2015_01_06_Agrodemocracy_JC_JC_f_0.pdf.
- Coaffee, J. & Clarke, J. (2015). *Viewpoint On securing the generational challenge of urban resilience*. Ανάκτηση από <http://online.liverpooluniversitypress.co.uk/doi/abs/10.3828/tpr.2015.16>.

- Dacheux, E. & Goujon, D. (2012). *The solidarity economy: an alternative development strategy?*.
Ανάκτηση από <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2451.2011.01804.x/abstract>.
- Dansero, E. & Puttilli, M. (2013). Multiple territorialities of alternative food networks: six cases from Piedmont, Italy. *Local Environment*, 19:6, 626-643.
- Darolt, M.R., Lamine, C., Brandenburg, A., Cleofas Faggion Alencar, M., & Abreu, L.S. (2011). Alternative food networks and new producer – consumer relations in France and in Brazil. Project “Agroecology in France and Brazil. Ανάκτηση από http://www.scielo.br/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1414-753X2016000200002.
- Dekeyser, K. & Korsten, L. (2015). *How can Local Food Systems Contribute to Food Sovereignty? στο Local Urban Food Policies in the Global Food Sovereignty Debate*, International Seminar, Ghent, 11–12 June 2015. Ανάκτηση από https://stad.gent/sites/default/files/article/documents/Bijlage%20Food%20Smart%20Cities%20Seminar%20Essays%20juni_2.pdf.
- Dempsey, N., Bramley, G., Power, S. & Brown, C. (2011). The Social Dimension of Sustainable Development: Defining Urban Social Sustainability. *Sustainable Development*. 19, 289–300.
- European Commission, (2013). *Short Food Supply Chains and Local Food Systems in the EU. A State of Play of their Socio-Economic Characteristics*. Ανάκτηση από <http://ipts.jrc.ec.europa.eu/publications/pub.cfm?id=6279>.
- Folke, C. (2006). Resilience: The emergence of a perspective for social–ecological systems analyses. *Global Environmental Change*, 16, 253–267. Ανάκτηση από www.elsevier.com/locate/gloenvcha.
- Fonte, M. (2013). Food consumption as social practice: Solidarity Purchasing Groups in Rome, Italy. *Journal of Rural Studies*, 32, 230-239.
- Forssell, S. & Lankoski, L. (2015). The sustainability promise of alternative food networks: an examination through “alternative” characteristics. *Agric Hum Values*, 32:63–75.

- Garmestani, A., Allen, C., Arnold, C. & Gunderson, L. (2014). *Introduction: Social-Ecological Resilience and Law*. Nebraska Cooperative Fish & Wildlife Research Unit - Staff Publications, 142.
- Goodman, D., Dupuis, M., & Goodman, M. (2012). *Alternative food networks*. London: Routledge.
- Gordillo, G. & Mendez – Jeronimo, O. (2013). *Food security and sovereignty*. FAO.
- Grasseni, C., Forno, F. & Signori, S. (2013). *Beyond Alternative Food Networks, An Agenda for Comparative Analysis of Italy's Solidarity Purchase Groups (GAS) and Districts of Solidarity Economy (DES) vis-à-vis US Community Economies*. Draft paper prepared for the UNRISD Conference.
- Grasseni, C. (2014). Seeds of Trust. Italy's Gruppi di Acquisto Solidale (Solidarity Purchase Groups). *Journal of Political Ecology*, Vol. 21.
- Holling, C.S. & Walker, B. (2003). *Resilience Defined*. Internet Encyclopedia of Ecological Economics.
- Holling, C.S. (1973). Resilience and stability of ecological systems. *Annual Review of Ecology and Systematics*, Vol. 4, pp. 1-23.
- Jarosz, L. (2008). The city in the country: Growing alternative food networks in Metropolitan areas. *Journal of Rural Studies*, 24, 231–244.
- Kerr, R., Nyantakyi-Frimpong, H., Lupafya, E. & Dakishoni, L. (2016). *Food Sovereignty, Agroecology and Resilience: Competing or Complementary Frames?*. International Institute of Social Studies, paper No. 65. Ανάκτηση από https://www.iss.nl/fileadmin/ASSETS/iss/Research_and_projects/Research_networks/ICAS/65-ICAS_CP_Kerr_et_al.pdf.
- Lemaitre, A. & Helmsing, A.H.J. (2012). Solidarity economy in Brazil: movement, discourse and practice analysis through a Polanyian understanding of the economy. *Journal of International Development*, 24, 745–762.

- LLazo, E. (2014). *Customer attitudes towards short food supply chain in Albania*. Ανάκτηση από <http://annalseas.faa.ro/en/article/CUSTOMER-ATTITUDES-TOWARDS-SHORT-FOOD-SUPPLY-CHAIN-IN-ALBANIA~227.html>.
- Lockie, S. (2009). Responsibility and agency within alternative food networks: assembling the “citizen consumer”. *Agric Hum Values*, 26:193–201.
- Meerow, S., Newell, J., & Stults, M. (2015). Defining urban resilience: A review. *Landscape and urban planning*, Vol.147, 38-49. Ανάκτηση από <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0169204615002418>.
- Miller, E. (2004). *Solidarity Economics, Strategies for Building New Economies From the Bottom-Up and the Inside-Out*. Ανάκτηση από www.geo.coop.
- Morehouse, B., Ferguson, D., Owen, G., Browning-Aiken, A., Wong-Gonzalez, P., Pineda, N. & Varady, R. (2008). *Science and socio-ecological resilience: examples from the Arizona-Sonora Border*. Ανάκτηση από www.elsevier.com/locate/envsci.
- Morgan, K. (2009). Feeding the City: The Challenge of Urban Food Planning. *International Planning Studies*, 14:4, 341-348. Ανάκτηση από <http://www.tandfonline.com/loi/cips20>.
- Morgan, K., Marsden, T. & Murdoch, J. (2006). *Worlds of food, place, power and provenance in the food chain*. Oxford University Press. Ανάκτηση από https://books.google.gr/books?id=LeM9CyPsnvAC&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.
- Nyéleni (2007). Forum for Food Sovereignty, Sélingué, Mali, February 23 - 27, 2007. Ανάκτηση από https://nyeleni.org/DOWNLOADS/Nyeleni_EN.pdf.
- Partalidou, M. & Anthopoulou T. (2016). Urban Allotment Gardens During Precarious Times: From Motives to Lived Experiences. *Sociologia Ruralis*, Vol 00, Number 00.
- Pascuccia, S., Dentonia, D., Lombardib, A., & Cembalob, L. (2016). Sharing values or sharing costs? Understanding consumer participation in alternative food networks. *NJAS - Wageningen Journal of Life Sciences* 78, 47–60.
- Pimbert, M. (2009). *Towards Food Sovereignty Reclaiming autonomous food systems*. Ανάκτηση από <http://pubs.iied.org/pdfs/G02268.pdf?>.

- Renting, H., Marsden, T. & Banks, J. (2003). Understanding alternative food networks: exploring the role of short supply chains in rural development. *Environment and Planning*, vol. 35, pp. 393 – 411.
- Renting, H., Rossi, A. & Schermer, M. (2012). Building Food Democracy: Exploring Civic Food Networks and Newly Emerging Forms of Food Citizenship. *International Journal of Sociology of Agriculture & Food*, Vol. 19, No. 3, pp. 289–307.
- Sahakian, M. & Dunand, C. (2014). The social and solidarity economy towards greater ‘sustainability’: learning across contexts and cultures, from Geneva to Manila. *Oxford University Press and Community Development Journal*, Vol 50, No 3, pp. 403–417.
- Seyfang, G. (2006). Ecological citizenship and sustainable consumption: examining local organic food networks. *Journal of Rural Studies*, 22, 383-395.
- Si, Z., Schumilas, T., & Scott, S. (2014). Characterizing alternative food networks in China. *Agric Hum Values*, 32:299–313.
- Thorsøe, M. & Kjeldsen, C. (2015). The Constitution of Trust: Function, Configuration and Generation of Trust in Alternative Food Networks. *Sociologia Ruralis*, Vol 56, 2.
- United Nations Inter-Agency Task Force on Social and Solidarity Economy (TFSSE), (2014). *Social and Solidarity Economy and the Challenge of Sustainable Development*. Ανάκτηση από http://unsse.org/wp-content/uploads/2014/08/Position-Paper_TFSSE_Eng1.pdf.
- Walsh-Dilley, M., Wolford, W. & McCarthy, J. (2016). Rights for resilience: food sovereignty, power, and resilience in development practice. *Ecology and Society* 21(1): 11.
- Weschenfelder, S., Oliveira, B., Bagatini, L., Saueressig, M., Wilhelm, C. & Viana, L. (2016). Food production in solidarity economy: an issue that goes beyond laws. *Food Science and Technology*, Campinas, 36(Suppl. 1): 12-14.
- Yates, L. (2015). Everyday politics, social practices and movement networks: daily life in Barcelona’s social centres. *The British Journal of Sociology*, 66, 2.

ABSTRACT

This article research examines the alternative food networks as an attempt of a solidarity economy and the role of the urban resilience concerning the food security in the cities.

The alternative food networks, globally, express an anti – conventional proposal which turns the interest to a viable produce, distribution and consumption of food. It is also pointed out the importance of the just access to food and to the public benefit.

In Greece, in the years of economic crisis, the markets without intermediaries have appeared and they set the great problem of economical exploitation of the producers and consumers of food; and they dynamically supported their alternative proposal of the distribution of food.

The main point of this study work is to imprint the dynamic characteristics of alternative food networks to the formation of a new buying thinking of consumers and the probe research of the viable market in the solidarity economy.

The research was supported by the methodology shown in bibliography on written issues of solidarity economy, food security, urban resilience and last on the empirical research through the case study of Galatsi cooperative, market without intermediaries.

The research results showed that the specific cooperation throughout its whole functional action and according to the principles of the solidarity economy, fully, faces the food insecurity and is effective in solving, on any terms, all food or nutritional safety.

The Galatsi cooperation managed to cope with the economic crisis building up a social place for those they are needy and they manage to get access to food safety on terms of solidarity avoiding the intermediate. Galatsi cooperation is a place of meeting people who achieve to make a proposal that turned out to be viable alternative food network.

Keywords:

Alternative food networks, markets without intermediaries, food sovereignty, social and solidarity economy, urban resilience.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι Τα μεθοδολογικά εργαλεία της εμπειρικής έρευνας

1. Οδηγός ημί – δομημένης συνέντευξης πληροφορητή – κλειδί:

Ιστορικό συλλογικότητας

- Πότε δημιουργήθηκε η συλλογικότητα, κάτω από ποιες συνθήκες, με ποιους σκοπούς και στόχους, ποιες ήταν οι πρώτες ενέργειες;
- Πότε και πως αποφασίστηκε η δημιουργία «αγοράς» προϊόντων χωρίς μεσάζοντες;

Λειτουργία

- Πως λειτουργεί η αγορά χωρίς μεσάζοντες;
 - διαδικασία αγοραπωλησίας προϊόντων, σχέσεις με παραγωγούς, έλεγχος παραγωγών, ποιότητα προϊόντων – τιμές
- Ποια τα προβλήματα που προκύπτουν από την όλη διαδικασία;
- Πως εξασφαλίζεται η λειτουργία της συλλογικότητας και οι δράσεις της, πως διαχειρίζεστε τα κέρδη από το «χωρίς μεσάζοντες»;
- Ποιες άλλες δραστηριότητες έχει η συλλογικότητα;

Εθελοντές

- Πόσοι εθελοντές συμμετέχουν στη συλλογικότητα; Ποιο το προφίλ τους;
- Με ποιο τρόπο οργανώνονται οι εθελοντές; Ποιες οι αρμοδιότητες τους;

Αλληλεγγύη

- Πως ορίζετε την αλληλεγγύη και πως αυτή αποτυπώνεται μέσα από τις δράσεις σας;
- Θεωρείτε πως τα προϊόντα διατροφής (στην αγορά χωρίς μεσάζοντες) αποτελούν κομμάτι της αλληλεγγύης την οποία και «προάγετε»;
- Ποιες είναι οι προσδοκίες από τις δράσεις αλληλεγγύης και την αγορά χωρίς μεσάζοντες ως προς την επίτευξη των στόχων σας;

Σε σχέση με την πόλη

- Πως στα πλαίσια της πόλης – της γειτονιάς – θεωρείτε πως μια τέτοια κίνηση βοηθά έτσι ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι σας;

2. Οδηγός συνέντευξης εθελοντών:

Κίνητρα / προσδοκίες

- Ποια ήταν τα κίνητρα και οι προσδοκίες σας πριν την απόφασή σας να συμμετέχετε στις εθελοντικές δράσεις της συλλογικότητας;
- Πώς βιώνετε την εμπειρία της συμμετοχής σας σε αυτές;
- Ποιοι είναι οι κύριοι στόχοι και οι προσδοκίες κατόπιν της εμπειρίας που έχετε αποκτήσει ήδη από τη συμμετοχή σας στη συλλογικότητα;
- Υπάρχει διαφορά στα κίνητρα και τις προσδοκίες πριν και μετά τη συμμετοχή σας;

Οργάνωση / Λειτουργία

- Πως οργανώνεται η λειτουργία της αγοράς χωρίς μεσάζοντες; Πώς ο καθένας αναλαμβάνει κάποιο πόστο; Υπάρχει κάποιου είδους εξειδίκευση για τις «εργασίες» οι οποίες εκτελούνται και πόσο χρόνο διαθέτετε για αυτές;
- Ποιοι είναι οι λόγοι για τους οποίους αναλαμβάνετε τις συγκεκριμένες εργασίες; Πρόκειται για μια επιλογή με βάση τις γνώσεις σας;
- Πρόκειται για μια επιλογή με στόχο την κοινωνικοποίηση και ενεργοποίηση;
- αναζήτηση ταυτότητας / έξοδος από το άγχος

Εθελοντισμός / Ιδεολογία / Πολιτική Συμμετοχή

- Η συμμετοχή σας στις εθελοντικές δράσεις προκύπτει από αίσθημα αλληλεγγύης; Πώς αυτή εκφράζεται;
- Επηρεάζεται η συμμετοχή σας από τη γενικότερη πολιτική σας άποψη και στάση ζωής; Συμμετέχετε τώρα ή στο παρελθόν σε άλλες εθελοντικές δράσεις;
- Πιστεύετε πως ο εθελοντισμός ενισχύει τη συμμετοχή στα κοινά;
- Είναι ο εθελοντισμός μια κίνηση αντίστασης; Πιστεύετε πως τέτοιες ενέργειες δημιουργούν ευσυνείδητους καταναλωτές ενάντια στις μεγάλες αλυσίδες τροφίμων;

Αλληλέγγυο εμπόριο

- Τι σημαίνει για εσάς δίκαιο και αλληλέγγυο εμπόριο;
- Πως διαμορφώνονται οι τιμές των προϊόντων και πως ορίζετε την δίκαιη τιμή;
 - εξαρτάται από την επιλογή των παραγωγών; Την ποιότητα; Την υγεία;)
- Ποια η διαφορά της εμπορικής δραστηριότητας στην αγορά χωρίς μεσάζοντες από τις «γνωστές» εμπορικές δραστηριότητες που διεξάγονται στις μεγάλες αλυσίδες και πως θεωρείτε ότι το εμπόριο στο χωρίς μεσάζοντες είναι αλληλέγγυο (για ποιους λόγους);
- Η εμπορική δραστηριότητα της συλλογικότητας είχε αντίκτυπο στο συμβατικό εμπόριο προϊόντων της περιοχής ή στο Δήμο;

Μετασχηματιστική επίδραση

- Με βάση την εμπειρία σας πιστεύετε πως μια τέτοια δράση επιδρά στο κοινωνικό σύνολο και αν ναι με ποιον τρόπο;
- Πρόκειται για μια δράση η οποία διαμορφώνει καταναλωτικά / αγοραστικά πρότυπα και μια διαφορετική στάση ζωής; Αλλάζει την αγοραστική συμπεριφορά των καταναλωτών;
- Πιστεύετε πως η δράση αυτή δημιουργεί μια γενικότερη ευσυνείδητη στάση και μια κριτική στάση απέναντι στους παραγωγούς, τα τρόφιμα, τις διατροφικές μας συνήθειες και την κατανάλωση;
- Πως πιστεύετε ότι μια τέτοια κίνηση μπορεί να αντέξει στο χρόνο και να αποδώσει τα επιθυμητά για εσάς αποτελέσματα;

3. Οδηγός συνέντευξης καταναλωτών:

Κίνητρα

- Ποια τα κίνητρα αγοράς προϊόντων από το συνεταιρισμό χωρίς μεσάζοντες;
- εξοικονόμηση χρημάτων / υγεία / στήριξη μικρών παραγωγών / συμμετοχή / περιβαλλοντική συνείδηση / μορφή πολιτικής αντίστασης
- Υπήρξε κάποιου είδους επιφύλαξη για το εγχείρημα αυτό εκ μέρους σας; Τι είναι αυτό που σας κάνει να αγοράζετε προϊόντα από το συνεταιρισμό; Αγοράζετε κάθε μήνα γιατί πλέον εδώ βρίσκετε αυτό που θέλετε ή συγκυριακά;
- Διάρκεια / εμπιστοσύνη / προτίμηση σε μερικά προϊόντα έναντι super market
- Με δεδομένο ότι η αγορά λαμβάνει χώρα μια φορά το μήνα και γίνεται με προ-παραγγελίες πώς προγραμματίζετε τις αγορές του μήνα; Είναι κάτι που σας εξυπηρετεί στον προϋπολογισμό του νοικοκυριού και την οργάνωση του;

Καταναλωτικές / Διατροφικές Συνήθειες

- Έχουν διαφοροποιηθεί οι καταναλωτικές συνήθειες σας;
- μείωση αγορών από το super market/ μείωση κατανάλωσης κάποιων προϊόντων και αύξηση κάποιων άλλων / στροφή προς βιολογικά προϊόντα / κριτική κατανάλωση
- Έχουν διαφοροποιηθεί οι διατροφικές σας συνήθειες αγοράζοντας τρόφιμα από τον συνεταιρισμό;
- Ένταξη για παράδειγμα ξηρών καρπών ή οσπρίων στο διαιτολόγιο / ο τρόπος που αντιμετωπίζουν τα τρόφιμα και την ποιότητα τους

Κίνηση «αντίστασης» - Ηθική κατανάλωση

- Πιστεύετε πως αγοράζοντας από τη συλλογικότητα γίνεστε μέρος μιας ευρύτερης διαδικασίας;
- εναντίωση στις μεγάλες αλυσίδες τροφίμων και τις τιμές των προϊόντων τους / εκμετάλλευση των μικροπαραγωγών / ενίσχυση της δράσης της συλλογικότητας και του συνεταιρισμού
- Το «ΑΜΠΙΡΙΖΑ» είναι για εσάς μόνο ένα εναλλακτικό κατάστημα; Ή και χώρος κοινωνικής συναναστροφής, πολιτικής έκφρασης, ψυχοθεραπείας/διασκέδασης ;

- αν τελικά παρέμενε μόνο ως εμπορικό κατάστημα, αλλά σταματούσαν οι άλλες δράσεις, θα «έχανε» τη δυναμική του;
- στα πλαίσια της γειτονιάς και της γενικότερης οικονομικής κατάστασης, θεωρείτε πως αγοράζοντας από τη συλλογικότητα εξασφαλίζετε σε εσάς και τους συμπολίτες σας μια «καλύτερη ζωή»;

Βιωμένη εμπειρία

- Το βίωμα του συχνάζειν - αγοράζειν από τον Συνεταιρισμό (κοινωνικά- πολιτικά- πολιτισμικά- ψυχολογικά) δηλαδή και όχι μόνο ως αγοραστική κίνηση του απλού καταναλωτή αλλά και ως κοινωνικού όντος / καταναλωτή- πολίτη
- Αν τα αρχικά σας κίνητρα ήταν κατά περίπτωση η ποιότητα, οι τιμές , η στήριξη του μικρού παραγωγού κλπ, πώς νοιώθετε τώρα όταν ερχόσαστε να αγοράσετε; (συμμετέχετε σε μια συλλογικότητα / κοινότητα που διαπνέεστε από τα ίδια ιδεώδη, υποφέρετε από τα ίδια προβλήματα της κρίσης; ανασύσταση γειτονιάς; Ένα κοινωνικό δίκτυ ασφαλείας; Ή απλά λειτουργεί ως ένα εναλλακτικό super market;
- Τι παραπάνω προσφέρει ως προς την «ποιότητα υπηρεσιών»;

4. Ερωτηματολόγιο για την ομάδα εστιασμένης συζήτησης των εθελοντών

ΓΕΝΙΚΑ / ΑΤΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Φύλο:

Ανδρας ☐

Γυναίκα ☐

Ηλικιακή κατηγορία:

18-24 ☐

25-39 ☐

40-54 ☐

55-65 ☐

65+ ☐

Επίπεδο Εκπαίδευσης:

Απόφοιτος Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης ☐

Απόφοιτος Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης ☐

Απόφοιτος Επαγγελματικών Σχολών ☐

Απόφοιτος ΑΕΙ / ΤΕΙ ☐

Κάτοχος Μεταπτυχιακού / Διδακτορικού Διπλώματος ☐

Επαγγελματική Κατάσταση:

Δημόσιος Υπάλληλος ☐

Ιδιωτικός Υπάλληλος ☐

Ελεύθερος Επαγγελματίας ☐

Συνταξιούχος ☐

Οικιακά ☐

Φοιτητής/ Σπουδαστής ☐

Άνεργος ☐

Συμπληρώστε τη διάρκεια της συμμετοχής σας στις εθελοντικές δράσεις του κοινωνικού και πολιτιστικού χώρου «Παίρνω Αμπάριζα» σε μήνες ή έτη:

Μήνες: ή Έτη:

Συμπληρώστε τη διάρκεια της συμμετοχής σας στις εθελοντικές δράσεις του συνεταιρισμού χωρίς μεσάζοντες σε μήνες ή έτη:

Μήνες: ή Έτη:

Τόπος Διαμονής:

5. Ερωτηματολόγιο για την ομάδα εστιασμένης συζήτησης των καταναλωτών

ΓΕΝΙΚΑ / ΑΤΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Φύλο:

Ανδρας ☐

Γυναίκα ☐

Ηλικιακή κατηγορία:

18-24 ☐

25-39 ☐

40-54 ☐

55-65 ☐

65+ ☐

Επίπεδο Εκπαίδευσης:

Απόφοιτος Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης ☐

Απόφοιτος Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης ☐

Απόφοιτος Επαγγελματικών Σχολών ☐

Απόφοιτος ΑΕΙ / ΤΕΙ ☐

Κάτοχος Μεταπτυχιακού / Διδακτορικού Διπλώματος ☐

Επαγγελματική Κατάσταση:

Δημόσιος Υπάλληλος ☐

Ιδιωτικός Υπάλληλος ☐

Ελεύθερος Επαγγελματίας ☐

Συνταξιούχος ☐

Οικιακά ☐

Φοιτητής/ Σπουδαστής ☐

Άνεργος ☐

Συμπληρώστε σε μήνες ή έτη τη διάρκεια που επιλέγετε να κάνετε τις αγορές σας από το συνεταιρισμό Γαλατσίου χωρίς μεσάζοντες:

Μήνες: ή Έτη:

Επιλέγετε να προμηθεύσετε προϊόντα από το συνεταιρισμό Γαλατσίου χωρίς μεσάζοντες σε κάθε διανομή που οργανώνει;

Ναι: ☐ Όχι: ☐

Αν απαντήσατε «Όχι», κάθε πόσο προμηθεύσετε προϊόντα από το συνεταιρισμό:.....

Τα προϊόντα τα οποία προμηθεύσετε από το συνεταιρισμό, φροντίζετε να τα αγοράζετε μόνο από αυτόν ή τα αγοράζετε και από το super market:

Ναι: ☐ Όχι: ☐

Συμμετέχετε σε άλλες εθελοντικές δράσεις του «Παίρνω Αμπάριζα»;

Ναι: ☐ Όχι: ☐

Αν «Ναι», σε ποιες;.....

Συμμετέχετε σε άλλες εθελοντικές δράσεις (εκτός του «Παίρνω Αμπάριζα»)

Ναι: ☐ Όχι: ☐

Τόπος Διαμονής:

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II Τα χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων στις ομάδες εστιασμένης συζήτησης

- Σύνθεση ομάδων συζητήσεων (τα στοιχεία των πινάκων προκύπτουν από την επεξεργασία των ερωτηματολογίων, τα οποία συμπλήρωσαν οι συμμετέχοντες)

Περιοχή διεξαγωγής:

Οι ομάδες συζητήσεων πραγματοποιήθηκαν στην πόλη της Αθήνας - Δήμος Γαλατσίου, στο στέκι του κοινωνικού και πολιτιστικού χώρου «Παίρνω Αμπάριζα».

Αριθμός συμμετεχόντων:

Η ομάδα συζήτησης των εθελοντών απαρτιζόταν από 7 άτομα και η ομάδα εθελοντών – καταναλωτών από 5.

Ηλικία:

Η ηλικία δε στάθηκε κριτήριο για τη συμμετοχή στις ομάδες συζητήσεων. Παρακάτω παρουσιάζονται οι ηλικιακές κατηγορίες των συμμετεχόντων

Πίνακας 1. Αριθμός ατόμων ανά ηλικιακή κατηγορία στην ομάδα συζήτησης εθελοντών

Ηλικιακή Κατηγορία	Αριθμός Ατόμων
18 – 24	1
25 – 39	1
40 – 54	2
55 - 65	1
65+	2

Πίνακας 2. Αριθμός ατόμων ανά ηλικιακή κατηγορία στην ομάδα συζήτησης εθελοντών - καταναλωτών

Ηλικιακή Κατηγορία	Αριθμός Ατόμων
18 – 24	-
25 – 39	1
40 – 54	-
55 - 65	3
65+	1

Φύλο:

Στις ομάδες εστιασμένης συζήτησης επιχειρήθηκε να συμμετέχουν εκπρόσωποι και των δύο φύλων. Συγκεκριμένα στην ομάδα συζήτησης των εθελοντών παρευρέθηκαν 5 γυναίκες και 2 άνδρες ενώ η ομάδα των εθελοντών καταναλωτών αποτελούνταν από 1 γυναίκα και 4 άνδρες.

Τόπος Κατοικίας:

Οι συμμετέχοντες στην πλειονότητα τους είναι κάτοικοι Γαλασίου, ένας εξ αυτών κάτοικος Περισσοῦ και δύο κάτοικοι Πατησίων.

Εκπαιδευτικό Επίπεδο:

Το εκπαιδευτικό επίπεδο δε στάθηκε κριτήριο για τη συμμετοχή στις ομάδες συζητήσεων. Παρακάτω παρουσιάζεται το επίπεδο εκπαίδευσης των συμμετεχόντων στις ομάδες εστιασμένης συζήτησης

Πίνακας 3. Αριθμός ατόμων ανά εκπαιδευτικό επίπεδο στην ομάδα συζήτησης εθελοντών

Εκπαιδευτικό Επίπεδο	Αριθμός Ατόμων
Απόφοιτος Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης	0
Απόφοιτος Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης	5
Απόφοιτος Επαγγελματικών Σχολών	0
Απόφοιτος ΑΕΙ / ΤΕΙ	2
Κάτοχος Μεταπτυχιακού / Διδακτορικού Διπλώματος	0

Πίνακας 4. Αριθμός ατόμων ανά εκπαιδευτικό επίπεδο στην ομάδα συζήτησης εθελοντών – καταναλωτών

Εκπαιδευτικό Επίπεδο	Αριθμός Ατόμων
Απόφοιτος Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης	1
Απόφοιτος Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης	-
Απόφοιτος Επαγγελματικών Σχολών	-
Απόφοιτος ΑΕΙ / ΤΕΙ	2
Κάτοχος Μεταπτυχιακού / Διδακτορικού Διπλώματος	2

Επαγγελματική κατάσταση:

Η επαγγελματική κατάσταση δε στάθηκε κριτήριο για τη συμμετοχή στις ομάδες συζητήσεων. Παρακάτω παρουσιάζεται η επαγγελματική κατάσταση των συμμετεχόντων

Πίνακας 5. Αριθμός ατόμων βάσει επαγγελματικής κατάστασης στην ομάδα συζήτησης εθελοντών

Επαγγελματική Κατάσταση	Αριθμός Ατόμων
Δημόσιος Υπάλληλος	-
Ιδιωτικός Υπάλληλος	2
Ελεύθερος Επαγγελματίας	-
Συνταξιούχος	3
Οικιακά	-
Φοιτητής / Σπουδαστής	1
Άνεργος	1

Πίνακας 6. Αριθμός ατόμων βάσει επαγγελματικής κατάστασης στην ομάδα συζήτησης εθελοντών – καταναλωτών

Επαγγελματική Κατάσταση	Αριθμός Ατόμων
Δημόσιος Υπάλληλος	1
Ιδιωτικός Υπάλληλος	1
Ελεύθερος Επαγγελματίας	-
Συνταξιούχος	2
Οικιακά	-
Φοιτητής / Σπουδαστής	1
Άνεργος	-

Χρονική Διάρκεια:

Οι ομάδες εστιασμένης συζήτησης είχαν διάρκεια δύο ημερών. Το πρώτο focus group (εστιασμένη συζήτηση με τους εθελοντές) πραγματοποιήθηκε τη Δευτέρα στις 12.12.2016 και το δεύτερο (εστιασμένη συζήτηση με εθελοντές – καταναλωτές) την Τρίτη 20.12.2016. Η ημί – δομημένη συνέντευξη με τον πληροφορητή – κλειδί πραγματοποιήθηκε το Σάββατο 26.11.2016.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ Η μετάβαση στο συνεταιρισμό μέσα από το κάλεσμα της συλλογικότητας

Από το έντυπο της 17^{ης} διανομής (Φεβρουάριος, 2016):

Ελάτε να συνεταιριστούμε!

ΑΠΟ ΤΟΥΣ «ΧΩΡΙΣ ΜΕΣΑΖΟΝΤΕΣ» ΣΤΟ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟ

Η μείωση μισθών και συντάξεων, η ανεργία και η φτώχεια, αποτέλεσμα των μνημονιακών πολιτικών, μας οδήγησαν να δημιουργήσουμε πριν 3 χρόνια στην πόλη μας την Κίνηση Αντίστασης και Αλληλεγγύης Γαλατσίου «ΧΩΡΙΣ ΜΕΣΑΖΟΝΤΕΣ» για να δώσουμε τη μάχη της επιβίωσης με καλύτερους όρους και **να κάνουμε πράξη το "κανένας μόνος του στην κρίση"**.

Σήμερα, που η κρίση αγκαλιάζει κάθε πτυχή της ζωής μας, κάναμε το επόμενο βήμα, οργανώσαμε καλύτερα τη συλλογική μας προσπάθεια ιδρύσαμε έναν συνεταιρισμό καταναλωτών και φιλοδοξούμε να αποτελέσει τον πυρήνα μιας πολύπλευρης δραστηριότητας για τον έλεγχο και τη διαχείριση βασικών μας αναγκών, ένα κέντρο αλληλοβοήθειας και αλληλεγγύης.

Επιδιώξή μας είναι όχι μόνο να υπερασπιστούμε το βιοτικό μας επίπεδο, η τον τρόπο ζωής μας αλλά να τον αλλάξουμε και επιθυμία μας να συμβάλουμε στη δημιουργία μέσα στην πόλη μας, ενός πόλου δράσης, ζωής, αξιοπρέπειας και ταυτόχρονα αναζήτησης διεξόδου από τον σημερινό εφιάλτη.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΑΣΤΙΚΟΣ ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ

Είναι μια αυτόνομη ένωση προσώπων που συγκροτείται εθελοντικά, έχει νομική μορφή που επιτρέπει στα μέλη της να «συνασπίζουν - συνεργαστούν» νομότυπα, συστηματικά, δημοκρατικά, και σε σταθερή βάση, με σκοπό την εξασφάλιση επιλεγμένων και ελεγχμένων από τους ίδιους ειδών διατροφής στην καλύτερη δυνατή σχέση τιμής και ποιότητας, καθώς και την αντιμετώπιση των κοινών κοινωνικών και πολιτιστικών αναγκών και επιδιώξεών τους.

Οι καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί, λειτουργούν χρόνια στην υπόλοιπη Ευρώπη ως κυματοθραύστες στην άνοδο των τιμών. Αγοράζοντας μαζικά, ακυρώνοντας τους μεσάζοντες, πληρώνοντας τους παραγωγούς σε δίκαιες τιμές, εξοικονομώντας λειτουργικά έξοδα, δουλεύοντας με ελάχιστο περιθώριο κέρδους, καταφέρνουν και ρίχνουν τις τιμές.

Μέλη στον συνεταιρισμό μπορούν να γίνουν ενήλικα φυσικά πρόσωπα ανεξάρτητα από επαγγελματική, εθνική, φυλετική, πολιτική ή θρησκευτική ταυτότητα αγοράζοντας μια Συνεταιριστική Μερίδα αξίας 20 Ευρώ.

Η συμμετοχή στο Συνεταιρισμό είναι **εθελοντική**. Το όποιο πλεόνασμα προκύπτει από την εμπορική του δραστηριότητα δεν μοιράζεται στα μέλη του αλλά επιστρέφει σ'αυτά και στην τοπική κοινωνία μέσα από τους κοινωνικούς σκοπούς και δράσεις του.

ΓΙΑΤΙ ΓΡΑΦΟΜΑΣΤΕ ΣΤΟ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟ;

- ▶ Γιατί οι ανάγκες των καιρών απαιτούν από όλους μας να δρούμε **συλλογικά** και με **αλληλεγγύη**.
- ▶ Γιατί ο συνεταιρισμός σε αντίθεση με την “αγορά” δεν επιδιώκει το κέρδος αλλά το αμοιβαίο όφελος καταναλωτή - παραγωγού.
- ▶ Γιατί αποφασίζουμε και ελέγχουμε οι ίδιοι όχι μόνο το είδος αλλά και την ποιότητα των προϊόντων που καταναλώνουμε.
- ▶ Γιατί αγοράζοντας **μαζικά, χωρίς μεσάζοντες, ρίχνουμε τις τιμές** σε βασικά αγαθά.
- ▶ Γιατί **στηρίζουμε** τον Έλληνα παραγωγό και μεταποιητή δίνοντάς του πρόσβαση στην κατανάλωση.
- ▶ Γιατί με την **αλληλοβοήθεια** ωθούμε στη συμμετοχή όποιον και όποια έχει ανάγκη.
- ▶ Γιατί παίρνουμε όλες τις σημαντικές αποφάσεις **συναινετικά, ισότιμα και δημοκρατικά**.
- ▶ Γιατί **αξιοποιούμε τον πλούτο των διαφορετικών απόψεων και** συνδυάζουμε το ατομικό με το συλλογικό όφελος και το όφελος της γειτονιάς μας.

Γιατί....

ΟΛΟΙ ΜΑΖΙ
ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΤΑ ΠΑΝΤΑ

Από την ιστοσελίδα <https://pernoampariza.wordpress.com/xwrismesazontes/>

Έρθε η ώρα να κάνουμε το επόμενο βήμα.

Με την πεποίθηση ότι ένας λαός για να παλέψει για την σωτηρία του πρέπει πρώτα απ'όλα να δώσει τον αγώνα της επιβίωσης, οικοδομούμε ένα ευρύτερο και καλύτερα οργανωμένο δίκτυο υποστήριξης και αλληλεγγύης.

Ήρθε η ώρα, με βάση την εμπειρία που αποκομίσαμε από την εδώ και δύομιση χρόνια πολύπλευρη δράση μας στην πόλη στηριγμένοι σε όλους εσάς που αγκαλιάσατε την προσπάθεια μας, να κάνουμε ένα βήμα πιο μπροστά.

Ιδρύουμε στην πόλη μας έναν αστικό, καταναλωτικό μη κερδοσκοπικό συνεταιρισμό

– Ανιχνεύουμε άλλους τρόπους οργάνωσης της διανομής τροφίμων χωρίς τους κάθε λογής μεσάζοντες. – Αποφασίζουμε οι ίδιοι για τα προϊόντα που καταναλώνουμε. – Συνεργαζόμαστε απ' ευθείας με παραγωγούς, σε μόνιμη και σταθερή βάση. – Κατεβάζουμε τις τιμές σε είδη βασικής ανάγκης. – Στηρίζουμε τον μικρομεσαίο Έλληνα παραγωγό δίνοντας του πρόσβαση στην κατανάλωση. – Καλύπτουμε τις καθημερινές μας ανάγκες πέρα από τη λογική του κέρδους.

Στην κοινωνική διάλυση απαντάμε με συλλογικότητα, κοινωνική συνοχή, αλληλοβοήθεια και συνεταιριστικό πνεύμα

Ελάτε να συνεταιριστούμε (συνεργαστούμε).Για να φτιάξουμε ένα πολύπλευρο δίκτυο αλληλεγγύης, μια κοινότητα αξιοπρέπειας, δημοκρατίας, αμοιβαίας εμπιστοσύνης, ανιδιοτέλειας, αλληλοσεβασμού και αλληλοεκτίμησης.

Μια κοινότητα που θα έχει σκοπό το συλλογικό όφελος, το όφελος της γειτονιάς μας και όχι το ατομικό κέρδος.

ΕΧΟΥΜΕ ΑΝΑΓΚΗ ΤΗ ΣΤΗΡΙΞΗ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΑΣ

ΟΛΟΙ ΜΑΖΙ ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΤΑ ΠΑΝΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV Το καταστατικό του συνεταιρισμού

Λόγω της έκτασης του, παραθέτουμε τα πρώτα έξι άρθρα του καταστατικού του συνεταιρισμού Γαλατσίου χωρίς μεσάζοντες. Το πλήρες καταστατικό παρουσιάζεται στην ιστοσελίδα: <http://www.xmesazontes.gr/member/announcement.aspx?aid=51>

ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ ΑΣΤΙΚΟΥ ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ «ΚΙΝΗΣΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ & ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ ΧΩΡΙΣ ΜΕΣΑΖΟΝΤΕΣ ΣΥΝ. Π.Ε.»

Ημερομηνία Δημοσίευσης: 21/4/2015

ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ
ΑΣΤΙΚΟΥ ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ
ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ
«ΚΙΝΗΣΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ & ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ
ΧΩΡΙΣ ΜΕΣΑΖΟΝΤΕΣ ΣΥΝ. Π.Ε.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΑΡΘΡΟ 1. Σύσταση - Νομική Φύση - Διάρκεια

1. Ιδρύεται Αστικός Καταναλωτικός Συνεταιρισμός μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, που διέπεται από τις διατάξεις της συνεταιριστικής νομοθεσίας (Ν. 1667/1986) όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τους ορισμούς του παρόντος καταστατικού.
2. Ο συνιστώμενος με το παρόν Αστικός Καταναλωτικός Συνεταιρισμός είναι νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου με περιορισμένη ευθύνη των μελών του.
3. Η διάρκεια του Συνεταιρισμού θα είναι αορίστου χρόνου.

ΑΡΘΡΟ 2. Επωνυμία –Σφραγίδα

1. Η επωνυμία του συνιστώμενου με το παρόν Αστικού Καταναλωτικού Συνεταιρισμού Περιορισμένης Ευθύνης είναι «ΚΙΝΗΣΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ & ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ ΧΩΡΙΣ ΜΕΣΑΖΟΝΤΕΣ ΣΥΝ. Π.Ε.» και σε σύντμηση (διακριτικό τίτλο) «ΧΩΡΙΣ ΜΕΣΑΖΟΝΤΕΣ ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ ΣΥΝ. Π.Ε.».

2. Ο Συνεταιρισμός θα φέρει σφραγίδα στην οποία θα αναγράφεται η επωνυμία του, το έτος συστάσεως και ο Δήμος της έδρας του.

ΑΡΘΡΟ 3ο. Έδρα

1. Έδρα του Συνεταιρισμού είναι ο Δήμος Γαλατσίου Αττικής. Με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του Συνεταιρισμού ορίζεται η ακριβής διεύθυνση κατά οδό, αριθμό και οίκημα των γραφείων του Συνεταιρισμού.

ΑΡΘΡΟ 4ο. Σκοπός

A. Ο συνεταιρισμός δεν έχει κερδοσκοπικό χαρακτήρα. Έχει οικονομικούς σκοπούς που εξυπηρετούν απλώς την πραγμάτωση των μη κερδοσκοπικών επιδιώξεών του και αποβλέπει, στην διάδοση και ανάπτυξη των ιδεών της αλληλέγγυας οικονομίας, και του αλληλέγγυου και εναλλακτικού εμπορίου, με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των μελών του, κυρίως μέσω της συνεργασίας και της συλλογικής τους προσπάθειας.

B. Ειδικότερα, οι σκοποί του συνεταιρισμού είναι οι εξής:

* Η διεξαγωγή και η προώθηση της ιδέας του εναλλακτικού και αλληλέγγυου εμπορίου, μέσω της δημιουργίας ενός ευρέως δικτύου διακίνησης προϊόντων, που θα καταργεί μεσάζοντες και κερδοσκόπους, τον παρασιτισμό, τη διαφθορά και τη “συναλλαγή”, και που θα συνδέει όσο το δυνατό πιο άμεσα επιλεγμένους παραγωγούς, ή παραγωγικές συλλογικότητες με τους χρήστες-καταναλωτές των προϊόντων αυτών. Μέσω της λειτουργίας του δικτύου αυτού επιδιώκεται από κοινού η αξιοπρεπής διαβίωση και η αυτονομία των παραγωγών, η όσο το δυνατό πιο προσιτή τιμή και καλή ποιότητα προϊόντων για τους χρήστες-καταναλωτές και η προστασία και ο σεβασμός του φυσικού περιβάλλοντος.

* Η υλοποίηση και η προώθηση των συνεταιριστικών επιχειρήσεων, ως ενός δημοκρατικού, ισότιμου και συμμετοχικού μοντέλου οργάνωσης της εργασίας και η γενικότερη προώθηση της - κατά κύριο λόγο - εθελοντικής συλλογικής δράσης και της ενεργής συμμετοχής των πολιτών, στην κατεύθυνση της κοινωνικής αλλαγής, για μία πιο δίκαιη, ασφαλή και δημιουργική κοινωνία

* Η προσπάθεια να φέρει στο προσκήνιο, όχι το κέρδος και τις “αγορές” σε βάρος παραγωγών, καταναλωτών και του φυσικού περιβάλλοντος, αλλά τον άνθρωπο αναδεικνύοντας αξίες όπως η αλληλεγγύη, η συνεργασία, η ανιδιοτέλεια, το αμοιβαίο όφελος και η δημοκρατία, μέσα και έξω από τον κύκλο των μελών του.

* Η στήριξη, βοήθεια και αλληλεγγύη πολιτών που αντιμετωπίζουν πρόβλημα επιβίωσης, ανεξάρτητα από το αν είναι μέλη του ή όχι.

ΑΡΘΡΟ 5ο. Αξίες που διέπουν τον Συνεταιρισμό

Ο παρόν Συνεταιρισμός διέπεται από τις ακόλουθες αξίες

- της δημοκρατίας
- της διαφάνειας
- της ισότητας
- της δικαιοσύνης
- της αλληλεγγύης
- της εντιμότητας
- της κοινωνικής ευθύνης
- της μέριμνας για τους άλλους

ΑΡΘΡΟ 6ο. Μέσα επίτευξης σκοπού

Για την εκπλήρωση και εξυπηρέτηση αυτών των αρχών και των σκοπών του ο Συνεταιρισμός μπορεί να αναπτύσσει κάθε είδους δραστηριότητα μεσολάβησης αυτής της σχέσης παραγωγού/εργαζομένου με τον χρήστη/καταναλωτή. Σε καμία όμως περίπτωση δεν επιδιώκει την επίτευξη εμπορικού κέρδους για τα μέλη του. Ως εκ τούτου, ο εμπορικός σκοπός του Συνεταιρισμού περιορίζεται στην κάλυψη των λειτουργικών του δαπανών, την ισότιμη αμοιβή της αναγκαίας παρεχόμενης εργασίας και την στήριξη μέσω δωρεών αντίστοιχων εγχειρημάτων στην Ελλάδα και το εξωτερικό καθώς και την επίτευξη των λοιπών καταστατικών σκοπών του συνεταιρισμού σύμφωνα πάντα με τον Ν. 1667/86. Οποιοδήποτε οικονομικό πλεόνασμα προκύπτει από την δραστηριότητά του δεν θα διανέμεται στα μέλη του, αλλά θα διοχετεύεται για τη δημιουργία αποθεματικού, με στόχο την εκπλήρωση και εξυπηρέτηση των άνω μη κερδοσκοπικών φυσιογνωμικών του χαρακτηριστικών και επιδιώξεών του και την επέκταση των δραστηριοτήτων του.

Για το λόγο αυτό ο συνεταιρισμός θα μπορεί :

α) Να αναπτύσσει κάθε προβλεπόμενη και απαραίτητη εμπορικά και φορολογικά μεσολαβητική οικονομική δραστηριότητα εισαγωγής, προμήθειας, επεξεργασίας, διανομής, διάθεσης, εξαγωγής και μεταποίησης των προϊόντων των διάφορων παραγωγικών κοινοτήτων, συνεταιρισμών και

γενικά συλλογικοτήτων ή παραγωγών, οικοτεχνών, βιοτεχνών και γενικά δημιουργών, ανδρών και γυναικών από την Ελλάδα και από όλο τον κόσμο.

β) Να μισθώνει ή να αγοράζει και να λειτουργεί χώρους διάθεσης των προϊόντων που διακινεί.

γ) Να εκδίδει και κυκλοφορεί περιοδικά, εφημερίδες και κάθε είδους έντυπα και βιβλία για την ενημέρωση και διάδοση πληροφοριών σχετικών με τους σκοπούς και τις αρχές του.

δ) Να εκπονεί ή να αναθέτει σε άλλους την εκπόνηση μελετών και ερευνών σχετικών με το αντικείμενο στο οποίο δραστηριοποιείται.

ε) Να διοργανώνει συνέδρια, εκθέσεις και γενικά δημόσιες δραστηριότητες και εκδηλώσεις διάδοσης και προώθησης των σκοπών του καθώς και ενημερωτικές ή εκπαιδευτικές δραστηριότητες για την ανάπτυξη των αρχών της συλλογικής και συνεταιριστικής οργάνωσης αλλά και γενικότερα την κοινωνική οργάνωση και τον πολιτισμό των ανθρώπινων κοινοτήτων.

στ) Να διοργανώνει εκπαιδευτικά ταξίδια, με δυνατότητα συμμετοχής και του ευρύτερου κοινού, σε περιοχές όπου εδρεύουν παραγωγοί ή συλλογικότητες παραγωγών, οικοτεχνών, βιοτεχνών και γενικότερα δημιουργών με τους οποίους συνεργάζεται, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό.

ζ) Να δημιουργεί εντευκτήρια, πολιτιστικά καφενεία και γενικά χώρους κοινωνικών και συλλογικών πολιτιστικών λειτουργιών.

η) Να συμμετέχει σε αναπτυξιακά προγράμματα, σε επιδοτούμενα προγράμματα, ή να συνεργάζεται με άλλους φορείς δημόσιους ή ιδιωτικούς, συλλογικότητες, σωματεία και οργανώσεις τόσο στην Ελλάδα όσο και στο Εξωτερικό για την από κοινού διενέργεια δραστηριοτήτων όμοιων ή συναφών με το δικό του σκοπό ή δραστηριοτήτων που εξυπηρετούν την ανάπτυξη του σκοπού του.

θ) Να καθορίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις με τις οποίες είναι δυνατό να προσφέρονται οι υπηρεσίες του και σε μη μέλη του.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V Το έντυπο παραγγελιών του συνεταιρισμού

23η Διανομή τροφίμων 1, 2, 3, 4 Νοεμβρίου 2016

Όνοματεπώνυμο:

Email:..... Κινητό:

Συσκ/σίες	α/α	ΠΡΟΪΟΝ (όπου το προϊόν δεν είναι ελληνικής παραγωγής αναγράφεται)	Τιμή κιλού	Συσκ/σία	Τιμή συσκ/σίας
(Α) ΑΛΕΥΡΙ					
	A01	Αλεύρι για όλες τις χρήσεις - Μύλος Γ. Πανταζή	0,66 €	5,00 κιλ.	3,30 €
	A02	Αλεύρι κίτρινο σταρένιο - Μύλος Γ. Πανταζή	0,78 €	5,00 κιλ.	3,90 €
	A03	Αλεύρι ολικής άλεσης μαλακό - Μύλος Γ. Πανταζή	0,88 €	5,00 κιλ.	4,40 €
	A04	Καλαμποκάλευρο-Αφοι Αργυράκη	1,20 €	0,50 κιλ.	0,60 €
	A05	Αλεύρι σούπερ (για τσουρέκι - σφολιάτα) - Μύλος Γ. Πανταζή	1,13 €	3,00κιλ.	3,40 €
	A06	Σιμιγδάλι ψιλό - Μύλος Γ. Πανταζή	1,30 €	1,00 κιλ.	1,30 €
	A07	Σιμιγδάλι χονδρό - Μύλος Γ. Πανταζή	1,30 €	1,00 κιλ.	1,30 €
	A08	Ζέας (ολικής άλεσης δίκικο) - Μύλος Γ. Πανταζή	2,80 €	2,00 κιλ.	5,60 €
(Β) ΟΣΠΡΙΑ					
	B01	Φασόλια μέτρια Φαρσάλων (νέας εσοδείας)	2,10 €	1,00 κιλ.	2,10 €
	B02	Φασόλια πλακέ Χρυσούπολης (νέας εσοδείας)	2,90 €	1,00 κιλ.	2,90 €
	B03	Φασόλια γίγαντες Καστοριάς (νέας εσοδείας)	4,00 €	1,00 κιλ.	4,00 €
	B04	Φακές ψιλές Φαρσάλων ποικιλία Σάμος (νέας εσοδείας)	1,90 €	1,00 κιλ.	1,90 €
	B05	Ρεβίθια μέτρια Φαρσάλων ποικιλία Θήβα (νέας εσοδείας)	1,80 €	1,00 κιλ.	1,80 €
	B06	Ρεβίθια χονδρά Φαρσάλων ποικιλία μακαρένα (νέας εσοδείας)	2,50 €	1,00 κιλ.	2,50 €
	B07	Φάβα Φενεού (νέας εσοδείας)	2,50 €	1,00 κιλ.	2,50 €

(Γ) ΡΥΖΙ					
	Γ01	Ρύζι κίτρινο ΜΠΟΝΕΤ Χαλάστρας	1,05 €	1,00κιλ.	1,05 €
	Γ02	Ρύζι Καρολίνα Μεσσηνίας	1,25 €	1,00κιλ.	1,25 €
	Γ03	Ρύζι νυχάκι Χαλάστρας	1,05 €	1,00 κιλ.	1,05 €
	Γ04	Ρύζι μπασμάτι (Πακιστάν)	2,10 €	1,00 κιλ.	2,10 €
(Δ) ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΖΥΜΑΡΙΚΑ					
	Δ01	Χυλοπιτάκι - Α.Βενέτης, Ερυθρές Αττικής	2,70 €	1,00 κιλ.	2,70 €
	Δ02	Λαζάνι μεσαίο - Α.Βενέτης, Ερυθρές Αττικής	2,70 €	1,00 κιλ.	2,70 €
	Δ03	Λαζάνι φαρδύ - Α.Βενέτης, Ερυθρές Αττικής	2,70 €	1,00 κιλ.	2,70 €
	Δ04	Χυλοπίτα λαχανικών - Α.Βενέτης, Ερυθρές Αττικής	2,70 €	1,00 κιλ.	2,70 €
	Δ05	Κριθαράκι - Α.Βενέτης, Ερυθρές Αττικής	2,70 €	1,00 κιλ.	2,70 €
	Δ06	Τραχανάς ξινός - Α.Βενέτης, Ερυθρές Αττικής	2,70 €	1,00 κιλ.	2,70 €
	Δ07	Τραχανάς γλυκός - Α.Βενέτης, Ερυθρές Αττικής	2,70 €	1,00 κιλ.	2,70 €
	Δ08	Κριθαράκι με λαχανικά - Α.Βενέτης, Ερυθρές Αττικής	3,40 €	0,50 κιλ.	1,70 €
	Δ09	Βίδες - "Μυκηναίων γεύσεις" Λίμνες Αργολίδας	3,10 €	1,00 κιλ.	3,10 €
	Δ10	Λαζανάκι - "Μυκηναίων γεύσεις" Λίμνες Αργολίδας	3,10 €	1,00 κιλ.	3,10 €
	Δ11	Μακαρονάκι κοφτό - "Μυκηναίων γεύσεις" Λίμνες Αργολίδας	3,10 €	1,00 κιλ.	3,10 €
	Δ12	Τουτουμάκι (χυλοπιτάκι) - "Μυκηναίων γεύσεις" Λίμνες Αργ/δας	3,10 €	1,00 κιλ.	3,10 €
	Δ13	Στριφτάρια - "Μυκηναίων γεύσεις" Λίμνες Αργολίδας	2,50 €	1,00 κιλ.	2,50 €
	Δ14	Τραχανάς ξινός - "Μυκηναίων γεύσεις" Λίμνες Αργολίδας	3,10 €	1,00 κιλ.	3,10 €
	Δ15	Τραχανάς γλυκός με πλιγούρι "Μυκηναίων γεύσεις" Λίμνες Αργ.	3,50 €	0,50 κιλ.	1,75 €
Συσκ/σίες	α/α	ΠΡΟΪΟΝ (όπου το προϊόν δεν είναι ελληνικής παραγωγής αναγράφεται)	Τιμή κιλ./λτ	Συσκ/σία	Τιμή συσκ/σίας
(Ε) ΠΑΞΙΜΑΔΙΑ - ΒΟΥΤΗΜΑΤΑ					
	E01	Ντακάκι κρίθινο Ηρακλείου Κρήτης	3,16 €	1,90 κιλ.	6,00 €
	E02	Ντακάκι σικάλεως Ηρακλείου Κρήτης	3,33 €	1,80 κιλ.	6,00 €
	E03	Ντακάκι λαδιού τύπου Κυθήρων Ηρακλείου Κρήτης	3,33 €	1,80 κιλ.	6,00 €
	E04	Κριθαροκουλούρα (ντάκος) Ηρακλείου Κρήτης	3,33 €	1,80 κιλ.	6,00 €
	E05	Παξιμαδάκι λαδορίγανης	7,00 €	0,40 κιλ.	2,80 €
	E06	Παξιμαδάκι Σφακιανό γλυκάνισου	7,00 €	0,40 κιλ.	2,80 €
	E07	Κριτσίνια (κρίκος) πολύσπορο	8,49 €	0,33 κιλ.	2,80 €
	E08	Μουστοκούλουρα	7,80 €	0,50κιλ.	3,90 €
	E09	Κουλουράκια λαδιού πορτοκάλι	9,72 €	0,34κιλ.	3,30 €
	E10	Κουλουράκια λαδιού αμυγδάλου	9,72 €	0,34κιλ.	3,30 €

(Ζ) ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΚΑ - ΑΥΓΑ					
	Z01	Φέτα βαρελίσια Σπάτων επί ζυγίω (1,00 κιλό)	6,60 €	1,00 κιλ.	6,60 €
	Z02	Γραβιέρα Σπάτων επί ζυγίω (600 γραμμ.)	10,20 €	0,60 κιλ.	6,12 €
	Z03	Ανθότυρο Σπάτων επί ζυγίω (500 γραμμ.)	4,00 €	0,50 κιλ.	2,00 €
	Z04	Σαγανούρι Σπάτων επί ζυγίω (500 γραμμ.)	10,20 €	0,50 κιλ.	5,10 €
	Z05	Γιαούρτι (πρόβειο)	2,90 €	1,00 κιλ.	2,90 €
	Z06	Αυγά Κιθαιρώνος μεγάλα (6άδα)		1 καρτ.	1,20 €
	Z07	Αυγά Κιθαιρώνος μεγάλα (30άδα)		1 καρτ.	5,00 €
(Η) ΜΕΛΙ - ΣΝΑΚ- ΧΑΛΒΑΣ - ΤΑΧΙΝΙ – ΛΟΥΚΟΥΜΙΑ					
	H01	Μέλι θυμάρι - Τσικαλάκη Μαρία, Κίσσαμος Κρήτης	8,50€	1,00 κιλ.	8,50 €
	H02	Μέλι πεύκο θυμάρι - Τσικαλάκη Μαρία, Κίσσαμος Κρήτης	7,00€	1,00 κιλ.	7,00 €
	H03	Επικαλυμμένο με σουσάμι Φιστίκι αράπικο Καλαμάτας	6,20 €	0,50 κιλ.	3,10 €
	H04	Επικαλυμμένο με σουσάμι αμύγδαλο Βόλου	8,60 €	0,50 κιλ.	4,30 €
	H05	Παστέλι χειροποίητο (επί ζυγίω)	8,50 €	0,20 κιλ.	1,70 €
	H06	Χαλβάς βανίλια "ΠΕΙΡΑΪΚΟΣ ΧΑΛΒΑΣ", Ουρανία Κάτσαρη	6,00€	1,00 κιλ.	6,00 €
	H07	Χαλβάς σοκολάτα "ΠΕΙΡΑΪΚΟΣ ΧΑΛΒΑΣ", Ουρανία Κάτσαρη	6,00€	1,00 κιλ.	6,00 €
	H08	Χαλβάς αμυγδάλου "ΠΕΙΡΑΪΚΟΣ ΧΑΛΒΑΣ", Ουρανία Κάτσαρη	7,10€	1,00 κιλ.	7,10 €
	H09	Ταχίνι ολικής άλεσης, Ουρανία Κάτσαρη	7,72€	0,70 κιλ.	5,40 €
	H10	Λουκούμια μπουκιές, Ουρανία Κάτσαρη	4,20€	0,50 κιλ.	2,10 €
	H11	Λουκούμια τριαντάφυλλο, Ουρανία Κάτσαρη	4,20€	0,50 κιλ.	2,10 €
	H12	Λουκούμια αμυγδάλου, Ουρανία Κάτσαρη	4,20€	0,50 κιλ.	2,10 €
(Θ) ΛΑΔΙ - ΕΛΙΕΣ - ΞΥΔΙ - ΠΕΤΙΜΕΖΙ					
	Θ01	Λάδι έξτρα παρθένο Μεσσηνίας	3,80 €	5,00 λτ.	19,00 €
	Θ02	Ελιές Καλαμών(220-250 τεμ/κιλό) Χαρ. Κοψιαύτης, Σπάρτη	4,00 €	1,00κιλ.	4,00 €
	Θ03	Ελιές Καλαμών (180-200 τεμ/κιλό) Χαρ. Κοψιαύτης, Σπάρτη	5,00 €	1,00κιλ.	5,00 €
	Θ04	Ελιές πράσινες τσακιστές (αμυγδαλοελιές), Σπάρτη	4,00 €	1,00κιλ.	4,00 €
	Θ05	Πάστα ελιάς Καλαμών σε γυαλ. βαζάκι Κοψιαύτης Χαρ., Σπάρτη		100 γρ	2,30 €
	Θ06	Ξύδι βαλσάμικο (παραγωγός Αργυρώ Ντάσση)	6,10 €	1,00 λτ.	6,10 €
	Θ07	Ξύδι από κρασί (παραγωγός Αργυρώ Ντάσση)	1,40 €	1,50 λτ.	2,10 €
	Θ08	Πετιμέζι (παραγωγός Αργυρώ Ντάσση)	8,57€	0,70κιλ.	6,00 €
(Ι) ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΝΤΟΜΑΤΑΣ - ΜΑΝΙΤΑΡΙΑ					
	I01	Σάλτσα ντομάτας (παραγωγός Αργυρώ Ντάσση)	3,80 €	1,00 κιλ.	3,80 €
	I02	Λιαστή ντομάτα με σκόρδο και βασιλικό σε γυαλ. βαζάκι	--	370 γρ	4,00 €

	I03	Λιαστή ντομάτα με σκόρδο και ρίγανη σε γυαλ. βαζάκι	--	370 γρ	4,00 €
	I04	Μανιτάρια άγρια αποξηραμένα (Α. Κλείτσας, Τρίκαλα	--	30 γρ	3,10 €
(Κ) ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ					
	K01	Βιολογικός χυμός τομάτας "ηλιογέννημα"(Ανάβρα – Α. Ραχμάνη)	--	0,72 λτ.	2,35 €
	K02	Βιολογικός πελτές τομάτας "ηλιογέννημα"(Ανάβρα - Α. Ραχμάνη	--	0,37 λτ.	3,30 €
	K03	Βιολογική σάλτσα τομάτας με βασιλικό "ηλιογέννημα"(Α. Ραχμάνη)	--	0,37 λτ.	3,40 €
	K04	Βιολογικό κέτσαπ "ηλιογέννημα"(Ανάβρα - Α. Ραχμάνη)	--	0,29 λτ.	2,60 €
(Λ) ΠΙΤΕΣ ΚΑΤΕΨΥΓΜΕΝΕΣ					
	Λ01	Τυρόπιτα παραδοσιακή χειροποίητη	4,29 €	1,40 κιλ.	6,00 €
	Λ02	Σπανακόπιτα παραδοσιακή χειροποίητη	4,29 €	1,40 κιλ.	6,00 €
	Λ03	Χορτόπιτα παραδοσιακή χειροποίητη	4,29 €	1,40 κιλ.	6,00 €
	Λ04	Γαλατόπιτα παραδοσιακή χειροποίητη	4,29 €	1,40 κιλ.	6,00 €
Συσκ/σίες	α/α	ΠΡΟΪΟΝ (όπου το προϊόν δεν είναι ελληνικής παραγωγής αναγράφεται)	Τιμή κιλού	Συσκ/σία	Τιμή συσκ/σίας
(Μ) ΞΗΡΟΙ ΚΑΡΠΟΙ - ΣΤΑΦΙΔΕΣ - ΣΥΚΑ - ΚΑΦΕΣ - ΡΟΦΗΜΑΤΑ - ΖΑΧΑΡΗ					
	M01	Αμυγδαλόψιχα Βόλου	11,00 €	0,50 κιλ.	5,50 €
	M02	Καρύδια άσπαστα Πάρνωνα - παραγ. Ν.Κοψιαύτης	5,00 €	1,00 κιλ.	5,00 €
	M03	Καρυδόψιχα Πάρνωνα - παραγ. Ν.Κοψιαύτης	13,00 €	0,50 κιλ.	6,50 €
	M04	Υπερτροφή (αμύγδαλα-καρύδια-σταφίδες-κράνμπερυ-ηλιόσποροι)	7,20 €	0,50 κιλ.	3,60 €
	M05	Κάστανα Πάρνωνα - παραγ. Ν.Κοψιαύτης	3,80 €	1,00 κιλ.	3,80 €
	M06	Φιστίκι αράπικο Καλαμάτας	4,20 €	1,00 κιλ.	4,20 €
	M07	Φιστίκι κελυφωτό Αιγίνης ψημένο	13,30 €	0,50 κιλ.	6,65 €
	M08	Φιστίκι κελυφωτό Μεγάρων ψημένο	11,60 €	0,50 κιλ.	5,80 €
	M09	Φιστίκι κελυφωτό Μεγάρων ωμό	10,20 €	0,50 κιλ.	5,10 €
	M10	Σταφίδα μαύρη Κορινθίας	3,00 €	0,50 κιλ.	1,50 €
	M11	Σταφίδα σουλτανίνα	3,80 €	0,50 κιλ.	1,90 €
	M12	Κράνμπερυ (Αμερικής)	7,60 €	0,50 κιλ.	3,80 €
	M13	Σύκα ξερά Μεσσηνίας Α' ποιότητα	6,20 €	0,50 κιλ.	3,10 €
	M14	Καφές ελληνικός	6,80 €	0,50 κιλ.	3,40 €
	M15	Καφές φίλτρου	10,80 €	0,25 κιλ.	2,70 €
	M16	Καφές Espresso	11,20 €	0,25 κιλ.	2,80 €
	M17	Σοκολάτα ρόφημα	10,00 €	0,25 κιλ.	2,50 €
	M18	Κακάο	5,60 €	0,50 κιλ.	2,80 €
	M19	Τσάϊ του βουνού (ένα ματσάκι)			1,30 €
	M20	Ρίγανη (δύο ματσάκια)			3,00 €
	M21	Ζάχαρη καστανή (Αγ. Μαυρίκιος)	2,50 €	0,40 κιλ.	1,00 €
(Ν) ΚΡΑΣΙ					
	N01	Κρασί λευκό Γ. Σπανορήγας, Νεμέα	1,67 €	1,50 λτ.	2,50 €
	N02	Κρασί ροζέ Γ. Σπανορήγας, Νεμέα	1,67 €	1,50 λτ.	2,50 €
	N03	Κρασί κόκκινο Γ. Σπανορήγας, Νεμέα	1,67 €	1,50 λτ.	2,50 €

(Ξ) ΚΑΘΑΡΙΣΤΙΚΑ - ΕΙΔΗ ΥΓΙΕΙΝΗΣ					
	Ξ01	Υγρό πιάτων 1,00 λτ., Revolution	1,30 €	1,00 λτ.	1,30 €
	Ξ02	Υγρό πιάτων 4,00 λτ., Revolution	1,08 €	4,00 λτ.	4,30 €
	Ξ03	Μαλακτικό ρούχων 1,00 λτ., (ροζ – ελλην. νησιά), Revolution	1,25 €	1,00 λτ.	1,25 €
	Ξ04	Μαλακτικό ρούχων (μπλε - ορχιδέα) 1,00 λτ., Revolution	1,25 €	1,00 λτ.	1,25 €
	Ξ05	Μαλακτικό ρούχων (ροζ-ελλην. νησιά) 4,00 λτ. Revolution	1,05 €	4,00 λτ.	4,20 €
	Ξ06	Μαλακτικό ρούχων (μπλε - ορχιδέα) 4,00 λτ. Revolution	1,05 €	4,00 λτ.	4,20 €
	Ξ07	Γενικού καθαρισμού (μπλε - ωκεανός) 1,00 λτ. Revolution	1,25 €	1,00 λτ.	1,25 €
	Ξ08	Γενικού καθαρισμού (κόκκινο-πικραμύγδαλο) 1,00 λτ. Revolution	1,25 €	1,00 λτ.	1,25 €
	Ξ09	Γενικού καθαρισμού (μπλε - ωκεανός) 4,00 λτ. Revolution	1,05 €	4,00 λτ.	4,20 €
	Ξ10	Γενικού καθαρισμού (κόκκινο - πικραμύγδαλο) 4,00 λτ. Revolution	1,05 €	4,00 λτ.	4,20 €
	Ξ11	Υγρό πλυντηρίου (με ένζυμα) 1,00 λτ. Revolution	2,70 €	1,00 λτ.	2,70 €
	Ξ12	Υγρό πλυντηρίου (με ένζυμα) 4,00 λτ. Revolution	2,38 €	4,00 λτ.	9,50 €
	Ξ13	Σκόνη πλυντηρίου ρούχων (60μ), Revolution	1,31 €	4,20 κιλ.	5,50 €
	Ξ14	Υγρό πλυντηρίου για μαύρα και χρωματιστά 1,00 λτ. Revolution	1,80 €	1,00 λτ.	1,80 €
	Ξ15	Ultra παχύρρευστη χλωρίνη 0,75λτ. Revolution	1,33 €	0,75 λτ.	1,00 €
	Ξ16	Ultra παχύρρευστη χλωρίνη 4,00 λτ. Revolution	0,93 €	4,00 λτ.	3,70 €
	Ξ17	Υγρό κρεμοσάπουνο 1,00 λτ. Revolution	1,60 €	1,00 λτ.	1,60 €
	Ξ18	Υγρό κρεμοσάπουνο 4,00 λτ. Revolution	1,45 €	4,00 λτ.	5,80 €
	Ξ19	Υγρό τζαμιών 1,00 λτ. Revolution	1,00 €	1,00 λτ.	1,00 €
	Ξ20	Υγρό πλυντηρίου πιάτων (100-150 πλύσεις) 1,50 λτ. Revolution	2,33 €	1,50 λτ.	3,50 €
	Ξ21	Σαμπουάν 1,00 λτ., Revolution	2,20 €	1,00 λτ.	2,20 €
	Ξ22	Υγρό πιάτων πράσινο μήλο 4,00 λτ. BOLDfmg	0,75 €	4,00 λτ.	3,00 €
	Ξ23	Μαλακτικό ρούχων λεβάντα 4,00 λτ. BOLDfmg	0,75 €	4,00 λτ.	3,00 €
	Ξ24	Γενικού καθαρισμού λεβάντα 4,00 λτ. BOLDfmg	0,75 €	4,00 λτ.	3,00 €
	Ξ25	Αφρόλουτρο βανίλια – κανέλα 1,00 λτ. ΠΡΟΣΦΟΡΑ	1,50 €	1,00 λτ.	1,50 €
	Ξ26	Αφρόλουτρο φρούτα του δάσους 1,00 λτ. ΠΡΟΣΦΟΡΑ	1,50 €	1,00 λτ.	1,50 €
	Ξ27	Σαπούνι χειροποίητο ελαιολάδου (προϊόν αλληλεγγύης)		1,00 τεμ.	1,50 €

ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΕΣ: 15 έως 25 Οκτωβρίου

Ηλεκτρονικά: στο www.xmesazontes.gr

Τηλεφωνικά ή στο στέκι Αμπάριζα: (Γαλακηδών 11 και Λυσίου) πρωί 10 - 1 και βράδυ 7 - 9

τηλεφ.: 2102912528-2102929418 -6942878236 – 6983414406

Τελευταία μέρα παραγγελιών: Τρίτη 25 Οκτωβρίου 2016

ΠΑΡΑΛΑΒΗ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ: 1, 2, 3, 4 Νοεμβρίου

πρωί 9 -1και βράδυ 5 - 8.30 Λυσίου 6 (στο κατάστημα του συνεταιρισμού)

Για καλύτερη εξυπηρέτησή σας να προσέλθετε σύμφωνα με τα αρχικά γράμματα του επωνύμου σας

Α έως Ι: Τρίτη - Κ έως Λ: Τετάρτη - Μ έως Π: Πέμπτη - Ρ έως Ω: Παρασκευή

Εγγραφές μελών στο κατάστημα του συνεταιρισμού Λυσίου 6 τις ημέρες της διανομής.

Ας ακούσουμε τη σιωπή...

Κάθε μέρα που περνά, βλέποντας τον τόπο και την κοινωνία να βουλιάζουν, αναζητάμε κάτι για να πιαστούμε, να κρατηθούμε, να αντέξουμε.

Στο σπίτι μετράμε κέρματα και δόσεις, ένας άνεργος, ένας άρρωστος, κάποιος στο εξωτερικό, απειλές από παντού και ψέματα που παρουσιάζουν το μαύρο άσπρο. Και όσο αναρωτιέται κανείς πώς μπορεί να επιβιώσει, απελπίζεται, και δεν ελπίζει σε κάτι καλύτερο. Ο πόνος είναι μεγάλος όπως και το κρίμα για όσα συντελούνται. Δεν είμαστε χαζοί, ξέρουμε πολύ καλά ότι η κοινωνία και η χώρα για να επιβιώσουν έχουν μεγάλους εχθρούς να αντιπαλέψουν.

Αυτή είναι η σκληρή πραγματικότητα. Όπως ξέρουμε επίσης ότι η απλή καταγγελία είναι λίγη και δεν φτάνει για να εκφράσει τον ψυχικό κόσμο των ανθρώπων. Κουραστήκαμε πια με την καταγγελία.

Δείτε όμως

Σε όλη τη χώρα, σε κάθε γωνιά της, κινήσεις και μικρές συλλογικότητες, άτομα που δραστηριοποιούνται με μεράκι και κέφι. Ένας διάχυτος και πολυποίκιλος τύπος δραστηριοτήτων αναβλύζει που μπορεί να εντοπιστεί στο διαδίκτυο, στον πολιτισμό, στην ονομαζόμενη κοινωνική και συνεταιριστική οικονομία, στα δίκτυα αλληλοβοήθειας και αλληλεγγύης. Ένας μικρός αλλά πολυπληθής γαλαξίας που ονειρεύεται, έχει κριτήριο και είναι φορέας γνώσης και πρακτικών.

Και δίπλα σε όλα αυτά σιωπή. Αλλά σιωπή με άποψη, με πληθώρα συναισθημάτων, σκέψεις, πόθους, ανάγκες, απελπισία, θυμό και οργή.

Φέτος θα περάσουμε δύσκολο φθινόπωρο και ακόμα πιο δύσκολο χειμώνα. Όχι βέβαια όλοι με τον ίδιο τρόπο.

Μήπως πρέπει να κλείσουμε τα αυτιά μας στο ψέμα, να εξοστρακίσουμε από τη δημόσια σφαίρα τους ψεύτες και τους ψεύτικους;

Μήπως πρέπει να αρχίσουμε να πλέκουμε μια άλλη πρόταση ζωής, μια στάση με νόημα, μια εναλλακτική πρόταση; Δεν μπορεί να μην υπάρχει. Και ασφαλώς θα είναι έργο, όχι “σωτήρων”, **αλλά ανθρώπων ποιητών ζωής και κοινωνίας, ανθρώπων που ενεργούν αλλά και όταν πρέπει σωμαίνουν για να ακουστούν...**

Εμείς ξεκινήσαμε και συνεχίζουμε.

Μέσα στο ψέμα και την καταστροφή, κυοφορούνται απαντήσεις και λύσεις λυτρωτικές, ανθεκτικές, σπέρμα ζωής και όχι θανάτου.

Λυσίου 6 Γαλάτσι - Τηλ. 2102912528 – 2102929418

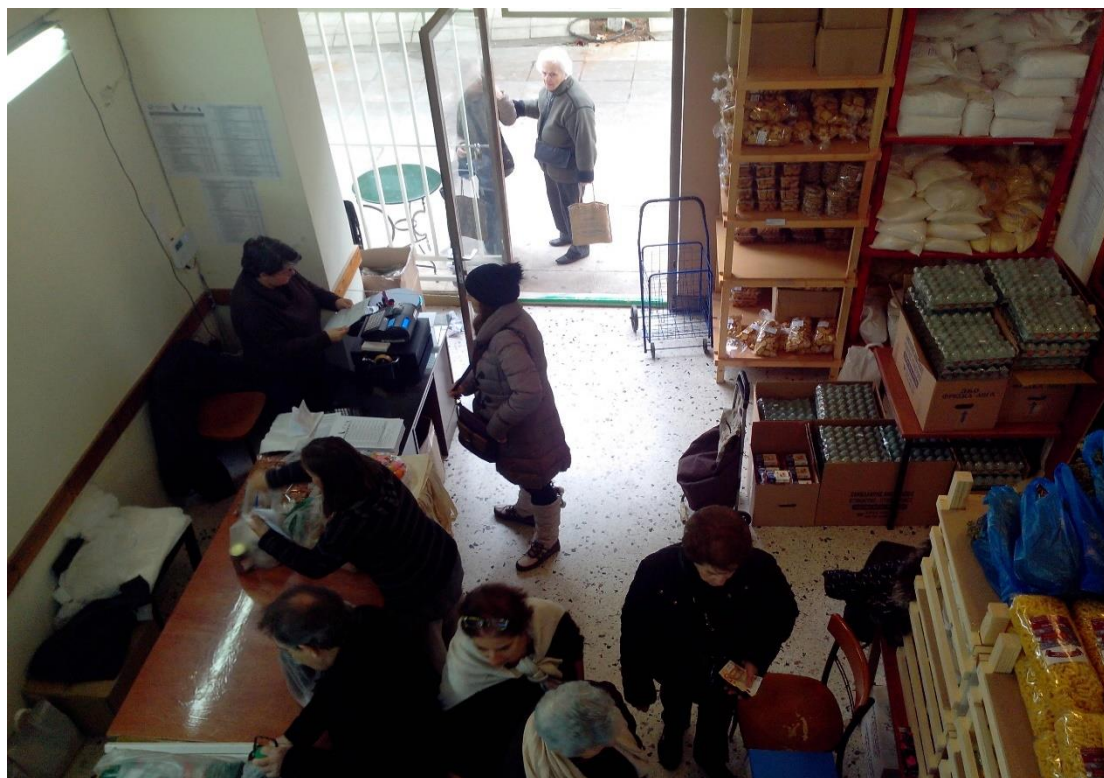
e-Mail: xmesazontes@gmail.com - www.pernoampariza.wordpress.com

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VI Φωτογραφικό υλικό* του συνεταιρισμού Γαλασίου χωρίς μεσάζοντες

Εικόνα 1. Μπαίνοντας στο συνεταιρισμό

Εικόνα 2. Ημέρα διανομής προϊόντων του συνεταιρισμού (1)

Εικόνα 3. Προϊόντα του συνεταιρισμού (1)

Εικόνα 4. Μη διατροφικά προϊόντα του συνεταιρισμού

Εικόνα 5. Ρίγανη «χωρίς μεσάζοντες»

Εικόνα 6. Προϊόντα του συνεταιρισμού (2)

Εικόνα 7. Ημέρα διανομής προϊόντων του συνεταιρισμού (2)

Εικόνα 8. Προϊόντα του συνεταιρισμού (3)

*Οι φωτογραφίες του συνεταιρισμού προέρχονται από το προσωπικό αρχείο της συγγραφέα